

Protonledende ultra- og pyrofosfater

Syntese, struktur, faseforhold og elektrisk ledningsevne

Irina Zyuzina

Masteroppgave
Materialer, Energi og Nanoteknologi
60 studiepoeng

Kjemisk institutt
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2018

Protonledende ultra- og pyrofosfater.

Syntese, struktur, faseforhold og elektrisk ledningsevne

Skrevet av Irina Zyuzina

Veileder Truls Norby

Masteroppgave
Materialer, Energi og Nanoteknologi
60 studiepoeng

Kjemisk institutt
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

mai 2018

© Forfatter

År

Tittel

Forfatter

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

I henhold til nyere forskning er fosfater lovende protonledningsmaterialer med høy protonledningsevne innen intermediate-temperaturområdet mellom 200 og 400 °C, som representerer et teknologisk "temperaturgap" også kalt "Norby-gapet". Rapportert ledningsevne i litteraturen varierer med flere ordensstørrelse til en og samme stoffet.

Det ser ut at SnP_2O_7 og CeP_2O_7 er mest omdiskuterte stoffer i «fosfat verden», da rapporterte verdiene til ledningsevne varierer fra $\sim 10^{-3} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ til $\sim 10^{-7} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$, både fosforinnhold, sintringstemperaturer til studerte prøver og mangel på P_2O_7 -grupper i strukturen brukes som argumenter i forklaring av variasjonene i ledningsevne. Grotthus mekanisme og transport via ledende syre diskuteres som proton transport mekanismer for fosfater. Det ble også rapportert høy ledningsevne til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ ($\sim 10^{-2} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) (Anfimova, 2014). Forskning på fosfater med nettverksstruktur kunne blant annet gi svar til spørsmålene relatert til P_2O_7 -grupper og dens innvirkning til proton mekanisme i fosfater.

I denne oppgaven ble krystallstruktur, faseforhold og elektrisk ledningsevne til pyrofosfat- og ultrafosfat-prøver studert. Fosfater med forskjellige struktur og metal-kationer ble valgt til denne formål. Faserenhet for fosfat-prøvene ble kontrollert med Røntgendiffraksjon (XRD) og «Refinements analyse» ved bruk av Rietveltmetoden. Beregnede gitterparametere stemmer godt med referanser. Skanningselektronmikroskop (SEM) utstyrt med energispredende røntgenspektrometer (EDS) ble benyttet for å gjøre elementanalysen og studere de morfologiske egenskapene til prøvene. Ledningsevne som funksjon av temperatur ble målt ved bruk av ProboStat™ målecelle og Impedansspektroskopi ble benyttet, med varierende resultat, til å bestemme bidrag til total ledningsevne.

$\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ – prøver ble framstilt med keramikk metode, mens CeP_2O_7 - og SnP_2O_7 -prøver med våtkjemiske metode. Det er vist at flere faktorer er veldig viktig i framstilling av ultrafosfat. CeP_2O_7 – prøver ble sintret ved tre forskjellige temperaturer for å se om det er noen sammenheng mellom ledningsevne og sintring temperatur til prøve. Ledningsevne til en ren CeP_2O_7 prøve sintret ved 650 °C ble målt i forskjellige atmosfærer, det har ikke blitt gjort før av andre forskere, så vel som ledningsevnen til SnP_2O_7 målinger i bredt temperaturintervall. Fra elektriske karakteristikk som aktiveringsenergi og pre-eksponentiell av prøvene, ble mekanismer for proton transport i pyrofosfater avhengig av sitrings temperatur foreslått.

En av $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ prøvene viser veldig høy ledningsevne $\sim 10^{-1} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$, mens ledningsevne til to andre prøver er $\sim 10^{-3} - 10^{-4} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$. Ledningsevne er høy, antagelig på grunn av bidrag fra fosforsyre fra resten av framstillings prosess.

CeP_2O_7 - prøver sintret ved lav temperatur (under 600 °C) viser høy ledningsevne ($\sim 10^{-2} - 10^{-4} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) og har antakelig ledningsmekanisme for protoner via ledende syre og «core-shell»-struktur. Derimot prøven sintret ved høy temperatur over 600 °C har lav ledningsevne ($\sim 10^{-7} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) og antakelig Grotthuss mekanisme for proton transport. Det er vist at

ledningsevnen og proton transport er avhenging av sitrings temperatur til pyrofosfater, prøver sintret ved lavere temperatur har mer protonisk ledningsevne.

SnP_2O_7 viser lav ledningsevne ($\sim 10^{-7} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) både i tørr og fuktig atmosfærer og total ledningsevne har antakelig bidrag fra bulk og korngrensene.

I denne oppgaven ble defektmodell foreslått for SnP_2O_7 - og CeP_2O_7 -prøver sintret ved høyere temperatur.

Ut fra resultatene for pyrofosfat prøver studert i denne oppgaven, har faseforholdt, overskudd av syre i fosfat-prøven mer å si for verdien av ledningsevne enn forskjell i kation eller struktur til prøven, siden bidrag fra syre til ledningsevne er stor. Generelle prosedyrer for å lage rene fosfater og fosfater med lende syre er foreslått i denne oppgaven.

Målet med dette prosjektet var å sammenligne de forskjellige fosfatene, men det trenges mer dypere forskning på hvert stoff presentert i oppgaven. Det er flere spørsmål som forble ubesvarte og nye spørsmål har oppstått som et resultat av denne oppgaven. Ved videre forskning av fosfater er det grunn til å tro at en fullstendig forståelse av defektstrukturen og proton mekanisme i fosfater kan oppnås.

Forord

Denne avhandlingen representerer mitt arbeid utført i løpet av mastergradstudiet på programmet Materialer, Energi og Nanoteknologi (MENA) ved Kjemisk institutt, Universitetet i Oslo (UiO). Arbeidet er utført ved Senter for Materialvitenskap og Nanoteknologi (SMN) i Forskningsparken ved forskningsgruppe Solid State Electrochemistry (FASE).

Først av alt vil jeg takke alle medlemmer av FASE forskningsgruppe for hyggelig arbeidsmiljø og all faglig kunnskap og ferdigheter som jeg har lært i løpet av min studietid.

Jeg vil takke min veileder, Professor Truls Norby, for veiledning, tålmodighet og støtte gjennom hele prosjektet. For hans entusiasme, inspirasjon og friheten han ga meg i min forskning.

Jeg er spesielt takknemlig til Ragnar Strandbakke (Postdoktor ved UiO) for alltid å ta seg tid til hjelp og veiledning i en travel hverdag, for inspirerende og interessante samtaler og gode forslag, både eksperimentelt og teoretisk.

Deretter ønsker jeg å takke Tor Svendsen Bjørheim (Forsker ved UiO), Ida Hasle og Linn Katinka Emhjellen for faglig innspill til min oppgave og hjelp med det språklige. Tusen takk går også til Xinwei Sun for støtte og hyggelig arbeidsmiljø på kontoret. Signe Lin Kuei Vehusheia vil jeg takke for innspill ved oppstart av dette prosjektet.

Til slutt vil jeg takke mine foreldre, familie, søster og venner som alltid støttet meg, uansett hvilke veier jeg velger. Takk til min «jente gjeng» for vårt veddemål og deres støtte. Takk til min lille sønn for at jeg lærte å vare mamma parallelt med studiene og til min mann Arkadii Mitrofanov for hverdagene og kjærligheten.

Irina Zyuzina

Universitetet i Oslo, mai 2018.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	V
Forord.....	VII
Innholdsfortegnelse.....	IX
List over forkortelser.....	XI
1 Introduksjon.....	1
1.1 Motivasjon.....	1
1.1.1 Typer av brenselceller.....	2
1.1.2 Prinsipp av brenselcelle.....	3
1.1.3 Metallfosfater som protonledende elektrolytt i brenselceller.....	4
2 Teori.....	7
2.1 Defektkjemi.....	7
2.1.1 Typer av defekter.....	7
2.1.2 Kröger-Vink nomenklatur.....	9
2.1.3 Defektstruktur av protonledende pyrofosfater.....	10
2.1.4 Protoner i oksider: defekter og transport.....	10
2.1.5 Mobilitet av protoner.....	11
2.1.6 Defektlikevekt og Termodynamikk.....	11
2.2 Diffusjon og ledningsevne.....	13
2.3 Isotopeffekt.....	15
2.4 Teori bak eksperimentelle metoder.....	16
2.4.1 Framstillings metoder.....	16
2.4.2 Relativ tetthet.....	19
2.4.3 Impedans spektroskopi.....	20
3 Litteratur.....	25
3.1 Ionisk ledningsevne i fosfater.....	25
3.2 Aktiveringsenergi og pre-eksponentiell.....	26
3.3 Strukturen av pyrofosfater SnP_2O_7 og CeP_2O_7	28
3.4 Ledningsevne og protontransportmekanisme i pyrofosfater.....	31
3.4.1 SnP_2O_7	31
3.4.2 CeP_2O_7	35
3.5 Strukturen og protonledningsevne i $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$	37

4 Eksperimentelt	43
4.1 Prøvepreparering	43
4.1.1 Framstilling av $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$	43
4.1.2 Framstilling av pyrofosfater.....	44
4.1.3 Sintring.....	45
4.1.4 Kjemikaler	46
4.1.5 Massetetthetsmålinger	46
4.1.6 Elektroder	47
4.2 Strukturell karakterisering	47
4.2.1 XRD	47
4.2.2 SEM	48
4.3 Apparater	48
4.3.1 Målecelle.....	48
4.3.2 Gassmikser	49
4.4 Elektriske målinger	50
4.5 Feilkilder og usikkerhet	52
5 Resultater	55
5.1 Framstilling av ultrafosfat.....	55
5.2 Karakterisering av prøver.....	56
5.2.1 Karakterisering av krystallstruktur (XRD)	56
5.2.2 Karakterisering av mikrostruktur (SEM)	60
5.3 Total ledningsevnen som funksjon av temperatur	64
5.4 Impedansspektroskopi.....	70
6 Diskusjon	71
6.1 Ledningsevne til cerium pyrofosfat og sitrings temperatur.	71
6.2 Ledningsevne til cerium-ultrafosfat.	77
6.3 Ledningsevne til tinn-pyrofosfat.....	78
6.4 Defektmodell og proton transport i CeP_2O_7 og SnP_2O_7	79
7 Konklusjon	81
Videre arbeid	82
Litteraturliste	83
Vedlegg	89

List over forkortelser

KM keramisk metode

VM våtskjemisk metode

SEM Skanningelektronmikroskop

XRD Røntgendiffraksjon

EDS energispredende røntgenspektrometer

SOFC Fast oksid brenselcelle

MCFC Flytende karbonat brenselceller

PAFC fosforsyrebrenselceller

AFC alkaliske brenselceller

PEMFC Protonutvekslende membran brenselcelle

PCFC Protonutvekslings brenselcelle

FEG «field emission gun»

HV høyvakuummodus

LV lavvakuummodus

ESEM environmental Skanningelektronmikroskop

LFD Large-field detektor

ETD Everhart-Thornley-detektor for sekundærelektroner

SSD detektor for tilbakespredte elektroner

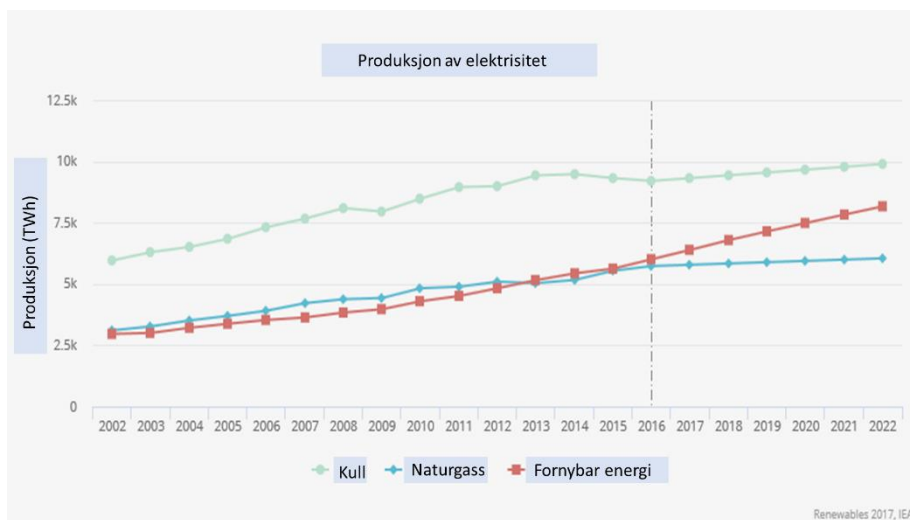
EDS energispredende røntgenspektrometer

1 Introduksjon

1.1 Motivasjon

En verdensøkonomi som vokser i gjennomsnitt på 3,4 % per år, en befolkning som utvides fra 7,4 milliarder i dag til over 9 milliarder i 2040, setter nye krav til progress og utvikling av teknologi (C. L. IEA, 2018). Med økning i befolkningen øker energiforbruk dramatisk. Fortsatt kommer mer enn 80 % av energi fra fossilkilder som olje, gas og kull (IEA, 2017). Fossilenergikilder er ikke fornybare og bruk av dem fører til store miljøproblemer og som følge av det redusert livskvalitet i regioner med store miljøutfordringer. For å spare på miljø må fornybare miljøvennlig energikilde brukes. I følge International Energy Agency (IEA) forventes det en økning i andelen til fornybar energikilder i kraftproduksjon, fra 24 % i 2014 til 30 % i 2022 (IEA, 2017). Figur 1 illustrerer økning av andel av ren energi i produksjon av elektrisitet i forholdt til kull og naturgass (IEA, 2017).

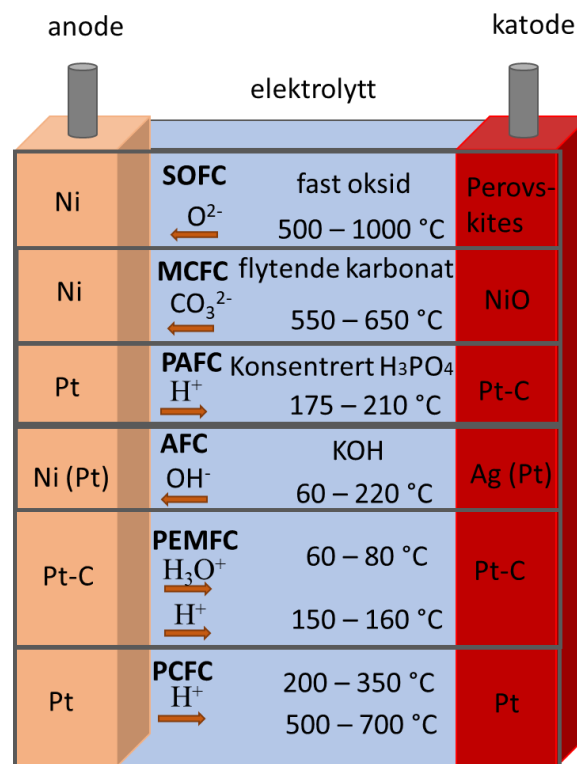
Figur 1 Andel av fornybar energi i produksjon av elektrisitet (IEA, 2017).

Trendene innen energibruk har snudd til «den rette veien», men det er bare begynnelse og det er mye som må til for å redusere bruk av fossilenergikilder. Overgangen til ren energi kommer ikke til å skje av seg selv, det er svært viktig å utvikle nye miljøvennlige teknologi. Det er også fortsatt mange teknologier innen fornybarenergi som finnes i dag men blir ikke brukt på markedet på grunn av høy pris. Den høye prisen er delvis knyttet til materiale kostnader, produksjonskostnader og effektivitet i arbeidet. Da spiller materialvitenskap en sentral rolle i utvikling av miljøvennlig teknologier.

Brenselcelle og elektrolyser er miljøvennlig teknologier som vil spille sentral rolle i fremtiden. Brenselceller konverterer effektivt kjemisk energi fra hydrogenbrensel direkte til strøm og varme. Elektrolyser fungerer på motsatt måte, omformer strøm og vann (eller damp) til hydrogengass (Atkinson et al., 2004).

1.1.1 Typer av brenselceller

Brenselcellen er en miljøvennlig enhet som effektivt genererer en konstant strøm gjennom den elektrokjemiske reaksjonen. Det er ikke noe bevegelig del i brenselcelle, så det er pålitelig og sikker system, selv den kan bli utsatt for material degradering. Utvikling av brenselceller er svært viktig for å øke bruken av grønn energi. Brenselceller i sin enkleste konfigurasjon består av tre hoveddeler: en anode, katoden og en elektrolytt mellom dem. Det er forskjellige typer brenselceller (Figur 2), avhengig av driftsmekanisme, elektrolytt og brukt brensel. De fleste konstruksjons og drifts egenskaper av brenselcelle avhending av elektrolytt, derfor de forskjellige typer brenselcelle er nevnt etter elektrolytt som brukes i dem.

Figur 2 Forskjellige typer brenselceller

Fast oksid brenselcelle (SOFC) er utviklet allerede i 1930-årene. Cellene opererer ved 700-900 °C, har Ni-anode og perovskites katode. Faste oksider brukes som elektrolytt og O^{2-} -ladningsbærere. SOFC har langsom oppstart, men raskere kinetikk. Utvalget av strukturmateriale er kritisk, men cellene har toleranse for drivstoff urenheter. Bruk av ikke-edelmetallkatalysator, intern drivstoffreforming og høye varmeverdier kan også nevnes blant positive egenskaper til SOFC (J.M., 2009).

Flytende karbonat brenselceller (MCFC) har samme fordeler: raskere kinetikk, høye varmeverdier, toleranse for drivstoff urenheter, intern drivstoffreforming og ikke-

edelmetallkatalysator. MCFC virker på lavere temperatur intervall fra 550 til 650 °C, Ni og NiO brukt som anode og katode og elektrolytten er smeltet karbonat med CO³⁻ ladningsbærere. MCFC brenselcellene er utsatt for metallkorrosjon og derfor har holdbarhetsutfordringer. På grunn av CO₂ sirkulasjon er cellene ikke så miljøvennlige (J.M., 2009).

I 1960-årene ble det startet forskning på fosforsyrebrenselceller (PAFC). Cellen har fleksibel drivstoff, ingen vannforvaltning og opererer ved middels temperaturer i intervall fra 175 til 210 °C. Edelmetall brukes i cellen på anode, konsentrert fosforsyre brukes som protonledende elektrolytt. Cellen har også andre ulemper som langsom kinetikk, lav volumetrisk effekttetthet og kort levetid på grunn av materiell korrosjon (J.M., 2009).

Konsentrert eller smeltet KOH er elektrolytt i alkaliske brenselceller (AFC). Ni (Pt) og Ag (Pt) brukes som anode og katode. Cellene opererer ved lave temperaturer i intervall fra 60 til 220 °C, har høy volumetrisk effekttetthet, men er ekstremt intolerant mot CO₂ og har kort levetid (J.M., 2009).

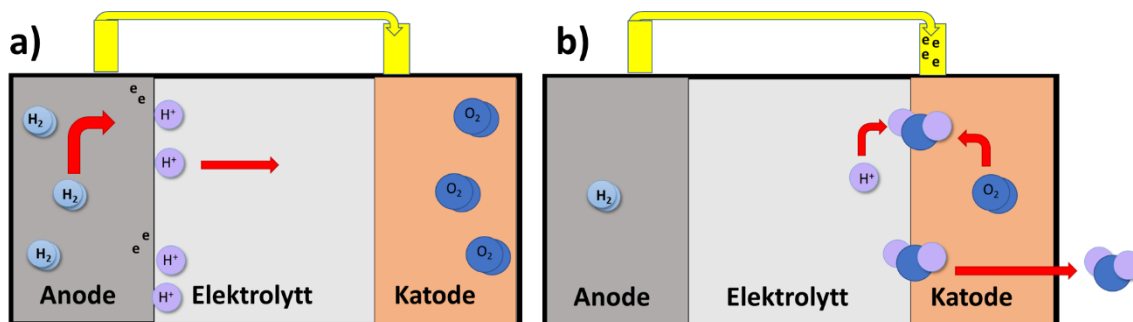
Semipermeable membraner brukes som elektrolytt i Protonutvekslende membran brenselcelle (PEMFC). Platinum anode og karbon katode gir edelmetallkatalysator (Stone C., 2002). Driftstemperaturer og tekniske egenskaper til PEMFC er avhengig av elektrolyttmateriale (Wee, 2007).

Protonutvekslings brenselcelle (PCFC) gir mulighet for bredt utvalg av strukturmaterialer. Protonledende perovskitt, pyroklorer, fosfater og andre familier kan brukes som elektrolytt. Platina brukes i anode og katode. Med fosfater som protonlednings elektrolytt, opererer cellen i temperaturintervall mellom 200 °C og 350 °C, da har den potensiell bruk av ikke-edelmetall katalysator (Chisholm C.R.I., 2007). Med andre elektrolytter er drivstemperaturen til cellen ble 500-700 °C. Cellen har lavere kostnader enn SOFC. Forskning på PCFC har startet i 2009, så den er relativt ny devise som er ennå under utvikling (Reijers R., 2008).

1.1.2 Prinsipp av brenselcelle

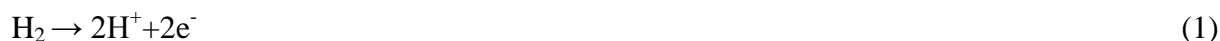
I dette avsnittet ble prinsipp av hvordan en brenselcelle virker presentert med PEMFC som eksempel. PEMFC med basiske komponenter er vist skjematisk i Figur 3. Brenselcelle i sin mest enkelte konfigurasjon består av anode, katode og elektrolytt mellom dem. Hydrogen brukes som brensel, som blir oksydert til protoner og elektroner på anoden. Elektrolytten er proton leder og leder ikke elektroner, så elektroner flyter fra anode til katode via ekstern krets og protoner passerer gjennom elektrolytt til katode (Figur 3 (a)).

PEMFC

Figur 3 Prinsipp av brenselcelle: a) hydrogen oksyderes på anoden og flytter gjennom elektrolytt til katode b) Oksygen reagerer med protoner og elektroner på katoden og vann dannes.

På katoden brukes oksygen som brensel (Figur 3 (b)). Oksygen reagerer med innkommende protoner og elektroner og vann produseres. Kjemikal reaksjonen på anoden og katoden kan forholdsvis skrives som:

Total reaksjonen blir da:

Vanndamp utvikles ved katoden hvor den blandes med overskudd av luft. Derfor forårsaker ikke vanndamp signifikant reduksjon av spenning til cellen (Bonanos, 2010).

For videreutvikling av brenselceller er det svært viktig å finne et materiale som er protonleder ved middels driftstemperatur (200-400 °C). Det kan gi muligheter for bruk av ikke-edelmetallkatalysator og muliggjøre bruk av brenselceller i produksjonsskala.

1.1.3 Metallfosfater som protonledende elektrolytt i brenselceller

Elektrolytt er et nøkkelmateriale til brenselcelle. Tekniske egenskaper, konstruksjon og drift av brenselceller så vel som driftstemperatur, type av kjemiske reaksjonen og ladning i brenselcellene er avhenging av elektrolyttmateriale (Anfimova, 2014). Oppfinnelse av nye elektrolyttmaterialer vil forbedre brenselcellens egenskaper, minimere driftstemperaturen. Elektrolytt må effektivt isolere katode og anode og må være stabil i oksygen, hydrogen og vanndamp. Fettstoff elektrolytt er sterk, slitesterk, elastisk, lett å håndtere, og den er veldig kompakt (Anfimova, 2014). En reduksjon i tykkelsen av elektrolytten kan øke celleytelsen (Sun et al., 2008).

Det ser ut at metallfosfater kan brukes som protonledende elektrolytt i brenselceller. En brenselcelle basert på protonledende fosfat opererer ved et temperaturintervall mellom 200 og 300 °C (Anfimova, 2014). Høy ledningsevne er rapportert for flere metallfosfater (se kapittel 3). Forskjellen mellom ledningsevne til pyrofosfater rapportert av forskjellige forsknings grupper er flere ordenstørrelse. Det rapporteres både veldig høy ($\sim 10^{-3} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) og veldig lav ($\sim 10^{-7} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) ledningsevnen til pyrofosfater som CeP_2O_7 og SnP_2O_7 . Det pågår fortsatt store diskusjoner omgående proton transport mekanisme i pyrofosfater. P_2O_7 -grupper mangel i prøvene, fosforinnhold så vel som sintringstemperaturer til studerte prøver trekkes fram som mulig forklaring på de store variasjonene i målt ledningsevnen i pyrofosfater. Det er også store uenigheter om proton transport i pyrofosfater, både Grotthus mekanisme og transport via «core-shell» struktur diskuteres.

I 2014 ble ledningsevne til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ rapportert til å være så høyt som $\sim 10^{-2} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ (Anfimova, 2014) og det ble vist at ledningsevnen forblir stabil i flere timer. Muligens er $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ en lovende protonleder for intermediate-temperatur område, men enten proton transport mekanisme eller defekt kjemi ble diskutert for denne stoffet. Mer forskning er nødvendig både for pyrofosfater og ultrafosfat-materialer.

1.2 Avhandlingens formål

Måle med denne oppgave er å finne ut om strukturelle faktorer i fosfater påvirker ledningsevne, defekter og defekttransport. Fosfater med forskjellige støkiometri ble valgt, CeP_2O_7 og $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$, for å vurdere hvordan forskjellen i nettverk av PO_4 påvirker ledningsevne.

Fosfater med samme stereometri, men med forskjellige metal-kationer ble også studert CeP_2O_7 og SnP_2O_7 for å se om kation har innvirkningen. For å se på sammenheng mellom sintrings temperatur og ledningsevne i fosfater og vurdere mulighet for syre-ledende mekanisme for proton transport via "Core-Shell" struktur, ble cerium pyrofosfat-prøver sintret ved 400, 500 og 650 °C studert.

Prøve å finne felles trekk og trender mellom valgte fosfater i forhold til ledningsevner, defekter og defekt transport. Finne ut generelle prosedyrer for å lage rene fosfater og fosfater med ledende syre.

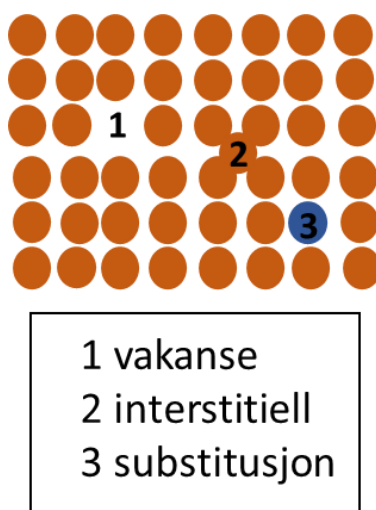
2 Teori

2.1 Defektkjemi

Krystaller er faste stoffer med regelmessig atoms arrangement i tre dimensjoner. I en ideal krystall er atomene arrangert på samme måte gjennom hele krystallen og atomarrangementet i en del er helt lik med atomarrangementet i hvilken som helst annen del av krystallen (Tilley, 2004). Ingen krystallstrukturer er perfekte ved temperatur på over 0 K (West, 1984). Forandring i temperaturen og forskjellige prosesser i krystallen fører til ufullkommenheter og uorden i strukturen – defekter. Selv små mengder av defekter kan påvirke de kjemiske og fysiske egenskapene til et materiale (Rao, Gopalakrishnan, & Editors, 1997), som for eksempel elektrisk ledningsevne. Det finnes forskjellige typer defekter som klassifiseres etter deres dimensjonalitet. Defektene kan også kvalifiseres i to klasser avhengig av om de dannes i støkiometrisk eller ikke-støkiometrisk forbindelse (Kofstad P., 2012). Dannelse av defekter kan beskrives med hjelp av kjemiske ligninger. Konsentrasjon av defekter avhenger av temperatur og partialtrykk av forskjellige gaser. Defektlikevekter og konsentrasjon av defekter kan beskrives ved hjelp av termodynamikk.

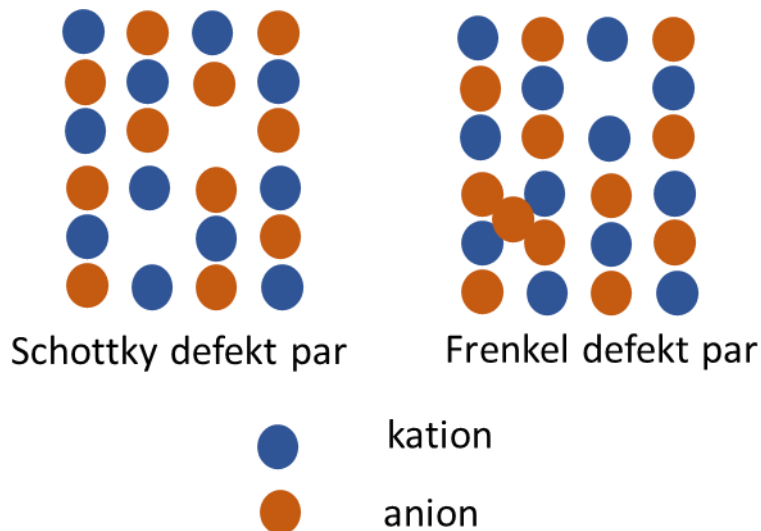
2.1.1 Typer av defekter

Defekter klassifiseres etter deres utstrekning; 0-dimensjonale defekter, eller punktdefekter, slik som vakanser, interstitielle eller substitusjoner. Vakanser oppstår når det mangler et atom i strukturen, mens en interstitiell defekt er et ekstra atom på en plass som normalt ikke skulle vært okkupert. Substitusjoner er fremmedatomer som substituerer kationer eller anioner i krystallen (Tilley, 2004). Punktdefekter er skjematisk vist i Figur 4. Selv om punktdefekter er referert til bare en plass i strukturen, fører de ofte til forvrengning av strukturen rundt dem (Rao et al., 1997). 1-dimensjonale defekter omfatter for eksempel dislokasjoner og andre lineære defekter, mens korngrenser, stablefeil og overflater er eksempler på planare, 2-dimensjonale defekter. 3-dimensjonale defekter omfatter defekter som strekker seg over hele volumet i krystallen, som cluster og sekundære faser.

Figur 4 Forskjellige typer av punktdefekter.

I støkiometriske ioniske uorganiske forbindelser finnes det to typer defekter: Schottky- og Frenkel-defekter (Figur 5). Schottky-defekter oppstår når motsatt ladete ioner forlater sin plass i krystallgitteret og vakanser dannes. Kationvakanser kompenseres med anion-vakanser slik at krystallen forblir elektrisk nøytral. Schottky-defekter oppstår på overflater eller korngrenser, siden atomer fra forlatte plasser må flykte. Krystaller med like i størrelse kationer og anioner er favorisert for Schottky-defekt. Tetthet av krystallen avtar vanligvis når Schottky-defekt er tilstedet.

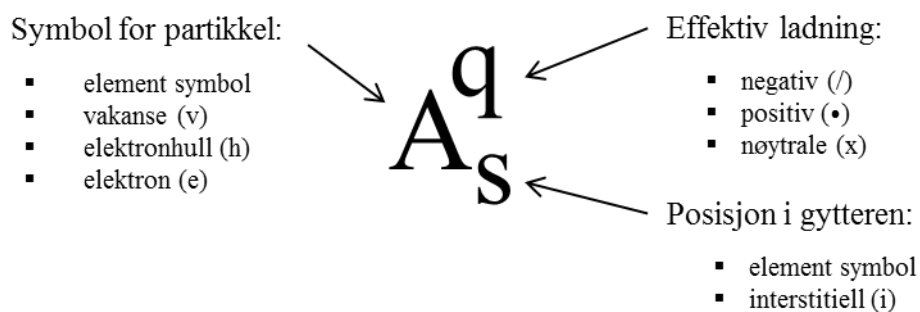
Figur 5 Schottky og Frenkel defekter.

Frenkel-defekter oppstår når et ion forlater sin plass i gitteret og setter seg på en plass som ikke skulle vært okkupert. Vakanser og en interstitiales med motsatte ladninger dannes, slik at ladningsbalansen i krystallen beholdes. Det kreves altså ingen langtrekkende diffusjon, så Frenkel-defekter kan oppstå direkte inne i krystallen. Frenkel-defekter finner sted hovedsakelig i materialer med ulik størrelse på kationer og anioner. Defekter som består av anion-vakanser og anion-interstitieller kalles anti-Frenkel-defekter. Defekter som oppstår i rene støkiometriske forbindelser kalles intrinsiske defekter.

Ikke-støkiometriske forbindelser er forbindelser som bryter loven om bestemte proporsjoner og sammensetning av elementene i disse forbindelser kan ikke bli representert med naturlige tall. Disse forbindelser inneholder ofte punktdefekter som gir overskudd eller mangler av et element. Ikke-støkiometriske stoffer kan bli laget med hjelp av doping. Defekter som involverer nye kjemiske species kalles ekstrinsiske defekter. Ingen forbindelser er perfekte og rent støkiometriske. Det er ofte vanskelig å skille mellom støkiometri og ikke-støkiometri, selv ved bruk av de mest avanserte metoder for materialanalyse som er tilgjengelig nå (Kofstad P., 2012). I tillegg til strukturelle defekter, som er nevnt ovenfor, kan krystaller inneholde elektronisk defekter som elektroner og huller.

2.1.2 Kröger-Vink nomenklatur

Kröger-Vink-notasjon er den mest brukte notasjonen for å beskrive defekter. Punkdefekter og strukturelle enheter er beskrevet som A_s^q i Kröger-Vink-nomenklatur, hvor A er symbol for partikkel, s beskriver posisjon i gytteren og q er effektiv ladning (Figur 6). For ioniske forbindelser, er effektiv ladning gitt ved den reelle ladningen til defekten minus ladningen den samme posisjonen har i den perfekte strukturen (Norby, 2015).

Figur 6 Kröger-Vink notasjonen.

Tabell 1 viser notasjon for noen av defekter som er relatert til denne oppgaven.

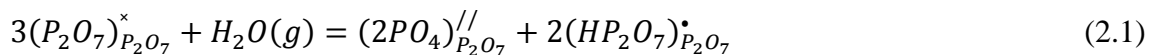
Tabell 1: Notasjonen av defekter som er relatert til denne oppgaven

Defekt	Notasjon
Elektron	e'
Elektronhull	$h^\bullet$
Oksygen vakanse	$v_O^{\bullet\bullet}$
Substitusjon av akseptor atom	A_M'
Hydroksid ion	$OH_O^\bullet$

Kröger-Vink-notasjon er enkelt, kort og konsekvent. Den gjør det mulig å inkludere defekter i kjemiske ligninger, sette opp likevektsuttrykk, beskrive defekter kvantitativt, og sørge for at regler for kjemiske ligninger blir bevart. Reglene for defektreaksjonene er like med generelle regler for skriving av kjemiske reaksjoner. Betingelse for massebalanse: total antall av atomer må være lik på begge sidene av ligninger. Regel for balanse mellom strukturelle plassene: andel av kation- og anion-plasser må være riktig. Firkantede parenteser rundt defektsymbolet angir konsentrasjonen av denne defekten. p og n betegner henholdsvis konsentrasjon av elektroner og elektronhuller (Norby, 2015).

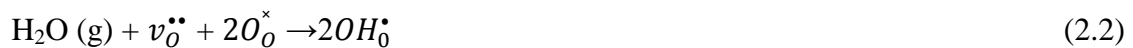
2.1.3 Defektstruktur av protonledende pyrofosfater

Pyrofosfater består av isolerte pyrofosfat-grupper, $P_2O_7^{4-}$, som kan hydratiseres ved dannelse av hydrogenpyrofosfat-defekt på pyrofosfatets plass $HP_2O_7^{\bullet}_{P_2O_7}$. Vajeeston har også vist at interstitielle oksygen ioner bidrar til defektstrukturen i pyrofosfater i likhet med ikke-dopet Y_2O_3 (ligningen (14) i vedlegg) (Nalini, 2010). I pyrofosfater kan interstitial oksygen betegnes som to fosfat ioner på pyrofosfat plass $2PO_4^{//}_{P_2O_7}$. Hydratisering ved dannelse av denne defekten kan derfor skrives som:

ved høy p_{O_2} .

Ved lav p_{O_2} kan hydratisering foregå ved dannelse av oksygen vakanser:

2.1.4 Protoner i oksider: defekter og transport

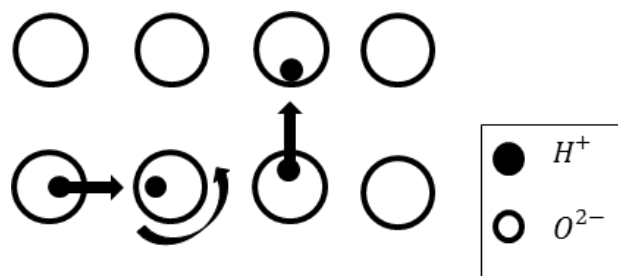
Protonet er en liten positiv ladet elementærpartikkel. I et kjemisk miljø blir protoner tiltrukket av elektronskyer, så i oksider vil det i stor grad eksistere som et hydroksidion, OH^- , og kan bli sett på som defekt. På grunn av sin størrelse kan protoner ikke innta noe bestemt gitterplass. I Kröger-Vink notasjon kan protonet beskrives som interstitial proton $H_i^{\bullet}$ sterkt forskjøvet mot et bestemt oksygenion. For termodynamisk beskrivelse ble proton presentert som hydroksid-ion OH^- , substitusjonelt med oksid-ion O^{2-} med notasjon $OH_o^{\bullet}$ (Norby, 2015).

Protoner er ofte mobile i oksider, og kan diffundere via ulike mekanismer. Protoner kan for eksempel transporteres som passasjerer på andre mobile ioner, via såkalt vehicle-mekanisme. Transportpartikler er forholdsvis store, for eksempel H_3O^+ , OH^- og trenger mer plass under transport. Vehicle-mekanisme for protontransport er vanlig i vandige løsninger, væsker og smelter, men også i enkelte faste stoffer. Åpen struktur, for eksempel struktur med kanaler eller lagsstruktur, er en forutsetning for vehicle-transportmekanisme i faste stoffer (Norby, 2015).

Ved vehicle-mekanisme fester protoner seg til vann og diffunderer i stoffet som for eksempel H_3O^+ ioner. Det begrenser driftstemperatur for bruk av disse materialer til dehydrerings temperatur på rundt 100 °C. Vannfritt proton transport kan løse dette problemet (Nagao et al., 2006).

I tettpakkede oksider og fosfater skjer protontransport via Grotthuss-mekanisme. Protonet hopper fra et oksygen-ion til et annet nærliggende oksygen-ion, så det skjer rotasjon og reorientering av hydroksid-ion slik at protonet får mulighet til å hoppe til et annen nærliggende oksygen-ion. Grotthuss-mekanismen er vist skjematisk i Figur 7. Oksygen-ionet forblir lokalisert i krystallgitteret, så det er bare protonet som er den mobile partikkelen i denne mekanismen. Vanligvis, involverer rotasjon og reorientering av hydroksid-ion lite

energi, men aktiveringsenergi for hopp av proton er forholdsvis høy, så relativt høy temperatur er nødvendig for denne mekanismen (Nalini, 2010).

Figur 7 Skjematisk illustrasjon av Grotthuss mekanisme for proton transport.

2.1.5 Mobilitet av protoner

Mobilitet av protoner avhenger av mange faktorer. Elektronegativiteten, vakante plasser i gitteret, host-anioner og strukturelle trekk av prøven som tunneler og barrierer kan påvirke mobiliteten av protoner. Protoner kan kollidere med andre protoner om det er alt for mange av dem for eksempel i noen hydroksider og dette kan føre til reduksjon av mobiliteten.

Det er vist at flere strukturelle faktorer kan påvirke mobilitet av protoner. Avvik fra ideell kubikkstruktur kan føre til reduksjon av konsentrasjon og mobilitet av protoniske defekter i kubiske perovskitter (Kreuer, 1999). Reduksjon i krystallografisk symmetri påvirker posisjonen av oksygen-ioner i krystallgitteret og kjemisk interaksjon mellom oksygen-ioner og kationer. Selv små forandringer i lokal struktur kan føre til ulik elektrontetthet til oksygen-atomer. Hvis protontransporten skjer via Grotthuss-mekanisme vil enkelte oksygen-ioner være mer attraktive for protoner enn andre oksygen-ioner; protoner er ofte mest stabile på mer basiske oksygen-ioner. Dette vil føre til at aktiveringsbarrieren for protontransport mellom mest og minst basiske oksygen-ioner vil øke, mens aktiveringsbarrieren mellom basiske oksygen-ioner vil avta. Dermed kan protontransport i en retning bli mer attraktiv enn i andre retninger (Kreuer, 2003).

Forandringene i strukturen kan også føre til titling av oktaedre og det kan påvirke mobilitet av protoner. Protontransport kan skje mellom oktaedra eller inne i oktaedra, avhengig av posisjon av mest basiske oksygen-ioner, da proton transport vil bli mer attraktivt mellom dem (Kreuer, 2009).

Host- og dopant-ioner bør være ikke bare aliovalente med matchende ioniske radier, men også elektronegativitet av kation og korresponderte syre/base-egenskaper må matche (Kreuer et al., 2001).

2.1.6 Defektlikevekt og Termodynamikk

Termodynamikk for defektdannelse og defektreaksjoner kan beskrives ved hjelp av den mest enkelte tilfelle – dannelse av isolerte ikke-interagerende vakanser i en krystall. Defektreaksjoner har mye til felles med vanlig kjemiske reaksjonene, så statistisk

termodynamisk tilnærming kan brukes til å beskrive dette systemet (Karen, 2006). Gibbs fri energi ΔG av kjemiske reaksjon avhending av temperatur T , entalpi ΔH og entropi ΔS endringer:

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S \quad (2.3)$$

Total Gibbs-energi for vakansedannelse avhenger av antall vakanser n og har både lineær og ikke-lineær del:

$$\Delta G = \Delta G_{lin} + \Delta G_{ikke\ lin} \quad (2.4)$$

Lineær del av Gibbs energi består av endringen i entalpi av vakanse dannelse $\Delta_f H_{vac}$ og økningen i vibrasjonentropi under vakanse dannelse ΔS_v :

$$\Delta G_{lin} = n(\Delta_f H_{vac} - T\Delta S_v) \quad (2.5)$$

Ikke lineært del av Gibbs energi består av en konfigurasjonellentropidel fra fordeling av n vakanser over total antall av plasser i gitteret $N + n$. Konfigurasjonentropi i en krystall kan beskrives med Boltzmanns entropi:

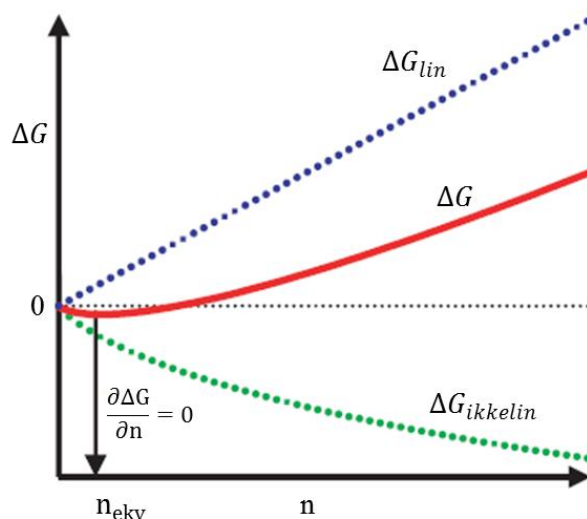
$$\Delta S_{konf} = RT \ln \left(\frac{(N+n)!}{N!n!} \right) \quad (2.6)$$

hvor R -Boltzmanns konstant (Karen, 2006).

Total Gibbs energi for det defekte systemet kan derfor skrives som:

$$\Delta G = n(\Delta_f H_{vac} - T\Delta S_v) - RT \ln \left(\frac{(N+n)!}{N!n!} \right) \quad (2.7)$$

Gibbs energi for dannelse av n vakanser i en krystall med N plasser er vist på Figur 8.

Figur 8 Gibbs energi for dannelse av n vakanser i en ideal krystall (Karen, 2006)

Likevektskonsentrasjonen av vakanser n_{ekv} tilsvare minimum i ΔG og kan bli funnet ved differensiering med hensyn på n :

$$\frac{\partial}{\partial n} \left(n(\Delta_f H_{vac} - T\Delta S_v) - RT \ln \left(\frac{(N+n)!}{N!n!} \right) \right) = 0 \quad (2.8)$$

I reelle krystaller er N og n veldig store og Stirlings tilnærming ($\ln(x!) \approx x \ln x - x$) kan brukes:

$$\frac{\partial}{\partial n} \left(n(\Delta_f H_{vac} - T\Delta S_v) - RT \ln \left(N \ln \left(\frac{N+n}{N} \right) + n \ln \left(\frac{N+n}{n} \right) \right) \right) \quad (2.9)$$

Differensiering i henhold til n gir:

$$\Delta_f H_{vac} - T\Delta S_v + RT \ln \left(\frac{n_{ekv}}{N+n_{ekv}} \right) = 0 \quad (2.10)$$

Fra ligningen (2.10) følger at:

$$\frac{n_{ekv}}{N+n_{ekv}} = \exp \frac{\Delta S_v}{R} \exp \frac{-\Delta_f H_{vac}}{RT} \quad (2.11)$$

I følge av massevirkningsloven kan denne konsentrasjon bli uttrykt med hjelp av likevektskoeffisienten. Med standardtilstander som referanser kan det skrives som:

$$K = \frac{n_{ekv}}{N+n_{ekv}} = \exp \frac{\Delta S^0}{R} \exp \frac{-\Delta H^0}{RT} \quad (2.12)$$

2.2 Diffusjon og ledningsevne

Diffusjon skyldes i stor grad punktdefekter i materialet. Teorien bak elektrisk ledningsevne kan forklares ved hjelp av langt- rekkende vilkårlig-diffusjonsmekanisme (Atkins P., 2009). Den elektriske kraften F , som virker på en ladet partikkel som beveger seg i solid gjennom elektrisk potensiell gradient, er gitt med:

$$F = -z_i e \frac{d\Phi}{dx} = z_i e E \quad (2.13)$$

hvor $z_i e$ er ladning til i -partikkel og E er elektriske felt.

Elektrisk eller kjemisk drivkraft gir opphav til flukstetthet, j_i . Flukstettheten, j_i , av en partikkel med konsentrasjon c_i og ladningsmobilitet μ_i , i et elektrisk felt, E , er gitt ved:

$$j_i = c_i \mu_i E \quad (2.14)$$

Multiplikasjon av flukstettheten og ladning til partikkel gir en netto strømtetthet:

$$i_i = j_i z_i e = z_i e c_i \mu_i E \quad (2.15)$$

Netto strømtettheten kan også uttrykkes ved hjelp av elektrisk ledningsevner, σ_i :

$$i_i = \sigma_i E \quad (2.16)$$

Fra uttrykkerne (2.15) og (2.16), kan den spesifikke ledningsevne bli skrevet som:

$$\sigma_i = z_i e c_i \mu_i \quad (2.17)$$

Når flere forskjellige partikler bidrar til ledningsevnen, er den totale elektriske ledningsevnen summen av bidraget fra alle ladede specier

$$\sigma_{tot} = \sum_i \sigma_i = \sigma_{an} + \sigma_{cat} + \sigma_n + \sigma_p \quad (2.18)$$

hvor σ_{an} , σ_{cat} , σ_n , σ_p henholdsvis er bidragene fra anioner, kationer, elektroner og hull.

Ioner og ioniske defekter, inkludert protoner, er diffunderende partikler. «Random walk»-diffusjonen antar at partiklene diffunderer i et fast stoff via en rekke tilfeldige hopp. Hvert hopp er diskret, av samme avstand, λ og uavhengig av alle de forrige trinnene. Et hopp til høyre er like sannsynlig som et hopp til venstre. Etter n hopper er gjennomsnittlige kvadrat av forskyvninger lik summen av kvadrater av de enkelte hoppvektorer:

$$\langle R_n^2 \rangle = n \lambda^2 \quad (2.19)$$

Partikler diffunderer i retning av fluksen med progresjonshastighet som er gitt med:

$$r_{progression} = f_c p_{avail} p_{dir} \nu p_B \quad (2.20)$$

hvor f_c er en korrelasjonsfaktor, p_{avail} er sanselighet for tilgjengelig plasser, p_{dir} er sanselighet for at partikkel vil hoppe i bestemt retning, ν er frekvensen av termal vibrasjonen av atom, p_B er sanselighet for at partikkel vil hoppe fra en posisjon av minimum energi til en nærliggende posisjon (Karen, 2015).

Alle tre faktorer: p_{avail} , p_{dir} and f_c , i ligningen (2.20) er nær knyttet til krystallstruktur og diffusjonsmekanisme. For eksempel, påvirkes diffusjonen av linje- og plandefekter, kornrensene og klaster (Karen, 2015).

De migrerende ioner har minimum av fri energi, når de sitter på sine vanlige plasser i krystallen. For å få et vellykket hopp til de nærliggende ledige plassene, må ioner passere Gibbs-energibarrieren. Den termiske vibrasjonen av atomer gir sitt bidrag til et vellykket hopp av ioner. Sannsynligheten for at partikkel vil hoppe fra en posisjon av minimum energi til en nærliggende posisjon kan bli beskrevet med Boltzmann-fordeling:

$$p_B = \exp\left(-\frac{\Delta G_m}{RT}\right) \quad (2.21)$$

hvor ΔG_m er molar Gibbs energi av migrasjon, R er Boltzmann-konstant og temperatur. Frekvensen av en termisk vibrasjon til atom vil påvirke sannsynligheten for å passere Gibbs-energibarriere og få et vellykket hopp.

I et elektrisk felt blir energibarrieren redusert med $\frac{1}{2} z_i e \lambda E$ i feltretningen, og den øker med samme verdi i motsatt retning til feltet. Den totale hastigheten av ionene i feltretning vil avhenge av energetisk bidrag i feltretning og avstanden til hvert hopp (Karen, 2015).

Ligningen for den totale hastigheten kan skrives som:

$$v_i = \nu \lambda \exp\left(-\frac{\Delta G - \frac{1}{2} z_i e \lambda E}{RT}\right) - \exp\left(-\frac{\Delta G + \frac{1}{2} z_i e \lambda E}{RT}\right) \quad (2.22)$$

Ved bruk av tilnærming at $z_i e \lambda E$ er mye mindre enn RT ligningen (2.22) er gitt med:

$$\vartheta_i = \nu \lambda^2 \left(\frac{z_i e E}{RT} \right) \exp \left(-\frac{\Delta G}{RT} \right) \quad (2.23)$$

M er lik hastigheten ved $E = 1$.

Ved definisjon, er mobiliteten av ioner μ_i lik med $E=1$. Geometrisk faktor, α må inkluderes i ligningen for mobilitet for å ta hensyn til forskjellige strukturer i krystaller. Så er mobiliteten av ioner gitt med:

$$\mu_i = \nu \lambda^2 \alpha \left(\frac{z_i e}{RT} \right) \exp \left(-\frac{\Delta G}{RT} \right) \quad (2.24)$$

Kombinasjon av ligninger (2.17) og (2.24) gir uttrykk for ledningsevne:

$$\sigma_i = \left(\frac{\nu \lambda^2 \alpha (z_i e) c_i^2}{RT} \right) \exp \left(-\frac{\Delta G}{RT} \right) \quad (2.25)$$

Endringen i Gibbs energi, ΔG , oppstår fra endringen i entalpi, ΔH_m , og entropi ΔS_m :

$$\Delta G_m = \Delta H_m - T \Delta S_m \quad (2.26)$$

Ligningen (2.26) kan skrives som:

$$\exp \left(-\frac{\Delta G_m}{RT} \right) = \exp \left(-\frac{\Delta H_m}{RT} \right) \exp \left(\frac{\Delta S_m}{R} \right) \quad (2.27)$$

Kombinasjon av ligninger (2.25) og (2.27) vil føre til ligningen:

$$\sigma_i = \left(\frac{\nu \lambda^2 \alpha (z_i e) c_i^2}{RT} \right) \exp \left(-\frac{\Delta H_m}{RT} \right) \exp \left(\frac{\Delta S_m}{R} \right) \quad (2.28)$$

Alle faktorer som er uavhengige av temperaturen kan erstattes med en pre-eksponentiell, σ_0 . Entalpi av migrasjon ΔH_m er identisk med aktiveringsenergi E_a , så ligning (2.28) kan skrives som:

$$\sigma = \frac{\sigma_0}{T} \exp \left(-\frac{E_a}{RT} \right) \quad (2.29)$$

Få deretter logaritmen av ligningen (2.29):

$$\ln(\sigma T) = \ln \sigma_0 - \frac{E_a}{RT} \quad (2.30)$$

Ligningen (2.30) er Arrhenius-type oppførsel, og verdien for Arrhenius - parameterne for reaksjonen kan bli funnet ut fra et plot $\ln(\sigma T)$ versus $\left(\frac{1}{T}\right)$. Y-skjæringspunktet av dette plottet vil være lik med $\ln \sigma_0$ og $-\frac{E_a}{R}$ er presentert med stigningstall (Karen, 2015).

2.3 Isotopeffekt

Isotopeffekt kan brukes som et verktøy for indentifisere mekanismen i reaksjoner med involvert hydrogen. Det er stor forskjell i masseforhold mellom hydrogenisotopene protium

og deuterium. Dersom protonmekanisme i materiale skjer via Grotthus mekanisme, blir total ledningsevne i deuteriumholdig atmosfære mindre enn ledningsevnen i hydrogenhold atmosfære (Nowick & Vaysleyb, 1997).

Progresjonshastighet for protonhopping $r_{progression} = f_c p_{avail} p_{dir} v p_B$ i ligningen 2.20 avhenger av frekvensen av termiske vibrasjoner, v . For protonhopping via Grotthuss mekanisme gjelder frekvensen for streking av OH bånd, som kan uttrykkes som:

$$N = \frac{\alpha}{a} \sqrt{\frac{\Delta H_m}{m}} \quad (2.31)$$

hvor a er cellparameter, α er strukturell faktor, ΔH_m er entalpi for migrasjon, m er massen til hydrogen eller deuterium (Nowick & Vaysleyb, 1997). Stor forskjell i massen til hydrogen (1.00794 u) og deuterium (2.0141 u) påvirker frekvensen og derfor ledningsevne (ligningen 2.29) (Nowick & Vaysleyb, 1997). Forhold mellom protonets ledningsevne σ_{OH} og deuteriums ledningsevne σ_{OD} blir i følge den klassiske teorien:

$$\frac{\sigma_{OH}}{\sigma_{OD}} = \sqrt{2} \quad (2.32)$$

Andre teorier om isotopeffekt er mer kompliserte og tar i betraktning også andre faktorer som påvirker ledningsevnen ved å erstatte hydrogen med deuterium. Så det er mulig å finne isotopeffekt både ved lavere og høyere forskjeller i ledningsevne enn klassisk verdi $\sqrt{2}$ (Nowick & Vaysleyb, 1997)

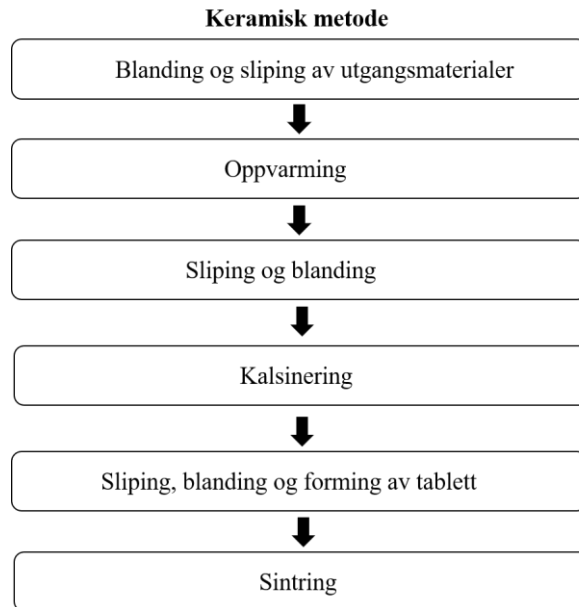
2.4 Teori bak eksperimentelle metoder

2.4.1 Framstillings metoder.

Faststoffmaterialene har stor vitenskapelig interesse på grunn av sine ulike egenskaper. Metoden som brukes for framstilling av faste stoffer kan kraftig påvirke struktur, termodynamisk stabilitet, porøsitet, form og andre egenskaper av materiale. Dette må bli tatt i betraktning ved valg av syntesemetode. En av de eldste og enkleste metodene, som er mye brukt både i industrien og i laboratorier er keramisk metode.

2.4.1.1 Keramisk metode

Keramisk metode er basert på direkte reaksjon av faste stoffer ved høy temperatur, men høyt trykk eller påføring av mekaniske krefter kan også benyttes. Denne metoden består av en mekanisk knusing og blanding av pulver fra utgangsmaterialene i passende proporsjoner, komprimering og gjentatte sykluser av firing og sliping for å sikre fullstendig interaksjon mellom faste faser (Schubert & Husing, 2012). Stegene i keramisk metode er vist i Figur 9.

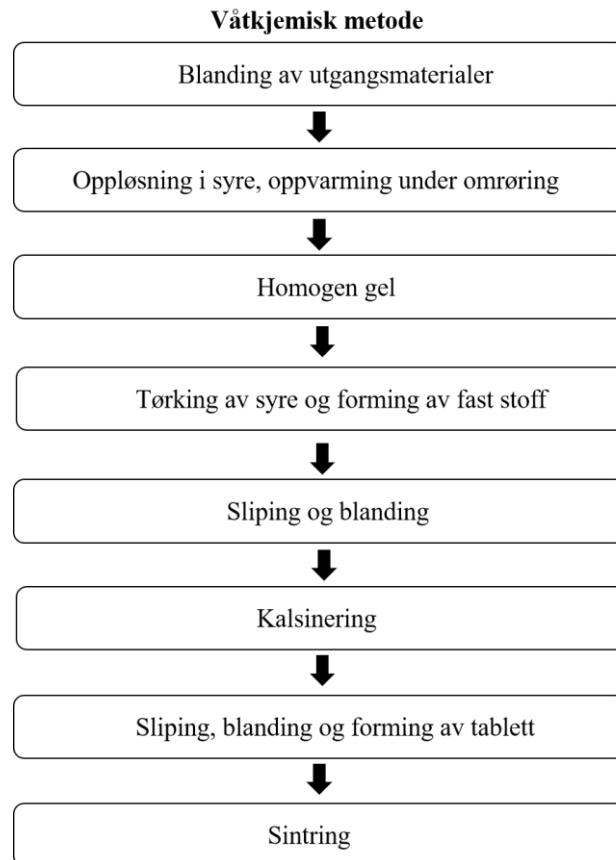

Figur 9 Trinnene i keramisk metode.

Den keramiske metoden er langsom, men enkel å bruke. Oksider og karbonater blir ofte brukt som utgangsmateriale, som er relativt billige og allment tilgjengelige. Reaksjonene involverer ikke andre kjemiske elementer, og dette forenkler prosessen. Reaksjonen mellom reaktantene er en diffusjonsbegrenset prosess. Det trengs mye energi for å overvinne gitterenergi, derfor er det nødvendig å varme opp blandingen til høy temperatur (Nalini, 2010). Ulemper forbundet med bruk av høy temperatur i keramisk metode inkluderer: mulig reaksjon mellom prøve og smeltedigel, dekomponering av prøve og fordamping av flyktige forbindelser under avfyring. Begrenset kontroll av reaksjonsmekanisme og dannelse av uønskede faser kan også nevnes som store ulemper ved den keramiske metoden. Derfor er det ofte nødvendig med sliping og blanding flere ganger for å få en homogen prøve (Schubert & Husing, 2012).

2.4.1.2 Våtkjemisk metode

Våtkjemisk metode er en lavtemperatur-metode som kan brukes til framstilling av homogene prøver. Utgangsmaterialer oppløses i syre og deretter oppvarmes ved lav temperatur og konstant omrøring. Dette fører til dannelse av en homogen gel. Gelen tørkes ved lav temperatur i flere timer. Tørking av syre resulterer i dannelse av fast stoff. Trinnene i våtkjemisk metode er vist i Figur 10.

Figur 10 Trinnene i våtkjemisk metode.

Reaktantene blandes på atomnivå og ønsket materiale kan oppnås ved lav temperatur. Utfelling av kjemiske forbindelser før dannelse av gel, rester av syre og fordamping av flyktige forbindelser under kalsinering kan føre til mislykket syntese.

Utgangsmaterialer H_3PO_4 og kalsinasjonstemperatur som brukes i våtkjemisk metode kan spille viktig rolle for protonledende egenskaper i framstilt pyrofosfater (Tao, 2009). (Ge, Li, Zhu, & Yang, 2016) har også vist at kalsineringstemperaturen påvirker protonets ledningsevne i fosfater. Kalsinasjon på $450\text{--}650\text{ }^\circ\text{C}$ gir høyere ledningsevne enn kalsinasjon på $1000\text{--}1400\text{ }^\circ\text{C}$. Det forklares med ekstra syre i pyrofosfater som fører til «core-shell»-mekanisme av protontransport (Ge et al., 2016). CeP_2O_7 og SnP_2O_7 har relativt lave dekomponeringstemperaturer, så høytemperaturkalsinasjon er uaktuelt her. I denne oppgaven var kalsineringstemperatur valgt med tanke på å unngå dekomponering og eliminere innhold av ekstra syre i pyrofosfater.

2.4.1.3 Sintring

Synteseprosessen av faste stoffer inkluderer ofte sintring. Mål med sintringen er å redusere porøsiteten og øke tettheten til prøven. Pulver av prøven presses i ønsket form, partikler i prøven kommer i kontakt med hverandre, men porøsiteten er fortsatt høy. Deretter oppvarmes prøven til en temperatur som er under smeltetemperaturen. For å oppnå vellykkede sintring,

må materialet oppvarmes til minst 2/3 av smeltepunktet. Oppvarmingsprosessen fører til at det ytre laget av hver partikkel mykner, og atomer i partiklene kan diffundere over korn grensene. Partiklene agglomererer med naboene og danner halsar. Halsen har en lav overflateenergi, og flere atomer vil diffusere til nakkeområdene. Porene endrer form og reduseres i størrelse. Prøven blir tettere og sterkere (Tilley, 2004).

Det er svært viktig å velge optimal temperatur og tid for sintring, ellers er det fare for at dekomponeringen av prøven vil oppstå under sintring. Pyrofosfater kan dekomponere under sintring med frigjøring av fosforsyre, fosforoksid og andre dekomponeringsprodukter som påvirker ledningsevne i materiale (W. Li, Bose, & Rusakova, 2016).

Noen protonledende fosfater dekomponerer ved temperaturer under 1000 °C, derfor er langtidssintring ved høy temperatur ikke mulig for denne gruppen materiale.

2.4.2 Relativ tetthet

Tettheten av prøve, ρ , kan bli funnet ut av masse, m og volum, V , til prøven:

$$\rho = \frac{m}{V} \quad (2.33)$$

Volum av prøven i tablettform er gitt med:

$$V = \frac{1}{4}\pi d^2 h \quad (2.34)$$

hvor d er diameter og h er tykkelse av tablett.

Målt tetthet til en tablettprøve kan skrives som:

$$\rho_{meas} = \frac{4m}{\pi d^2 h} \quad (2.35)$$

Den ideelle tettheten til et materiale, ρ_{teor} , beregnes ut fra strukturelle parametere og kan bli funnet i litteraturen. Forholdet mellom den målte tettheten og den teoretiske tettheten av et materiale er definert som relativ tetthet:

$$\rho_{relativ} = \frac{\rho_{meas}}{\rho_{teor}} 100\% \quad (2.36)$$

Både målt tetthet og teoretisk tetthet har enheter g/cm^2 , så den relative tettheten uttrykkes i prosent. Prøver med verdi av relativ tetthet mer enn 93% anses å være tette (T., 2007).

Relativt tette prøver er viktig for å oppnå pålitelige elektriske målinger. På grunn av strukturelle egenskaper og tendens til å dekomponere ved ganske lave temperaturer, er det vanskelig å lage tette prøver av fosfatbaserte protonledende materialer. Den typiske verdien av relativ tetthet til fosfater som er rapportert, er under 90% (Onoda, Nariai, Maki, & Motooka, 1999).

2.4.3 Impedans spektroskopi.

Impedansspektroskopi er en kraftig metode for å analysere egenskapene til et materiale. Polykrystallinske materialer er faste stoffer som består av mange krystallitter av varierende størrelse og orientering. Mikrostruktur i prøven påvirker elektrisk strøm gjennom et polykrystallinsk materiale, transporten av ladningsbærende partikler vil bli hindret og ladningspartikler vil bli akkumulert. Dette fører til resistans og kapasitive effekter (Young, 2012).

Kapasitansen til kondensatoren er gitt ved:

$$C = \frac{Q}{V} \quad (2.37)$$

hvor C er kapasitans (F), V er spenning (V) og Q er ladning (C).

Kondensatoren er en av de passive elektriske kretselementene. Den er konstruert av to ledere som er skilt av en isolator, og kapasitansen viser hvor mye ladning en kondensator kan akkumulere. Hvis et dielektrisk materiale brukes som isolator, vil det polariseres av det elektriske feltet og kapasitansen øker:

$$C = \epsilon_0 \epsilon_r \frac{A}{d} \quad (2.38)$$

hvor ϵ_0 er permittivitet i vakuum (F/m), ϵ_r er relative permittivitet av mediet (F/m⁻¹), A er areal av platene i kondensatoren (m²) og d er avstanden mellom dem (m).

Et annet passivt elektrisk kretselement er en motstand. Ladningsbærere i en motstand gir opphav til resistans. Nesten alle materialer følger Ohms lov, som kan skrives som:

$$U = IR \quad (2.39)$$

hvor U er spenning (V), I er den resulterende strømmen (A) og R er resistansen (Ω) (Tilley, 2004).

For en tablett med uniformt tverrsnitt er resistansen proporsjonal med tverrsnittsareal og materialets tykkelse. Konstanten i denne proporsjonaliteten er resistivitet. Resistiviteten kan uttrykkes med Pouilletts lov:

$$R = \rho \left(\frac{d}{A} \right) \quad (2.40)$$

Hvor ρ er resistiviteten (Ωm), d er tykkelse av material (m) og A er tverrsnitts areal (m²) (Tilley, 2004).

Den inverse av resistiviteten er ledningsevne:

$$\sigma = \frac{1}{\rho} \quad (2.41)$$

Enhetene for ledningsevne er Siemens per meter (S m⁻¹). Det tilsvarer ($\Omega^{-1}\text{m}^{-1}$).

Ledningsevne er et mål på materialets evne til å passere en elektrisk strøm (Anfimova, 2014).

Målingene av ledningsevne med hjelp av likestrøm utelukker dielektriske tap forbundet med begrenset eller lokalisert vibrasjon av ioner i bur, men løser ikke problemet med polarisasjons effekter i grensen mellom elektrode og bulk. Dette problemet kan unngås ved å bruke vekselstrøm (Nalini, 2010).

Det siste relevante passive elektriske kretselementet er spole som består av en ledende spole uten resistans. Når vekselstrømmen går gjennom en spole, oppstår det et magnetisk felt rundt den som induserer en spenning. Induktansen til spolen er gitt med symbolet L og har enheten Henry (H).

Vekselstrøm og spenning er tidsavhengige, og kan uttrykkes som:

$$U = U_0 \sin(\omega t) \quad (2.42)$$

hvor U_0 er maksimum amplitude, ω er vinkelfrekvens, $\omega = 2\pi f$ og ωt er faseendringer.

Tilsvarende sinusoidal strøm:

$$I = I_0(\omega t + \theta) \quad (2.43)$$

hvor I_0 er maksimum amplitude og θ er vinkelen av faseskift, som skyldes kapasitive (ikke-ohmiske) elementer i kretsen. I en ideell motstand er vekselstrøm og spenning i fase (T., 2007).

Fra Ohms lov kan vi se at resistans ved vekselstrøm, avhenger av to parametere: forholdet $\frac{U_0}{I_0}$ og forskjellen i fasevinkelen. Det kan uttrykkes ved hjelp av impedans. Impedansen er en kompleks variabel og kan representeres med en reell og en imaginær komponent:

$$Z = \text{Re}Z + i \text{Im}Z = R + iX \quad (2.44)$$

hvor den reelle delen, R , er resistansen (Ω), den imaginære delen, X , er reaktansen til prøven (Ω) (T., 2007).

Reaktans kan skrives inn i to komponenter: induktiv reaktansen og kapasitiv reaktansen:

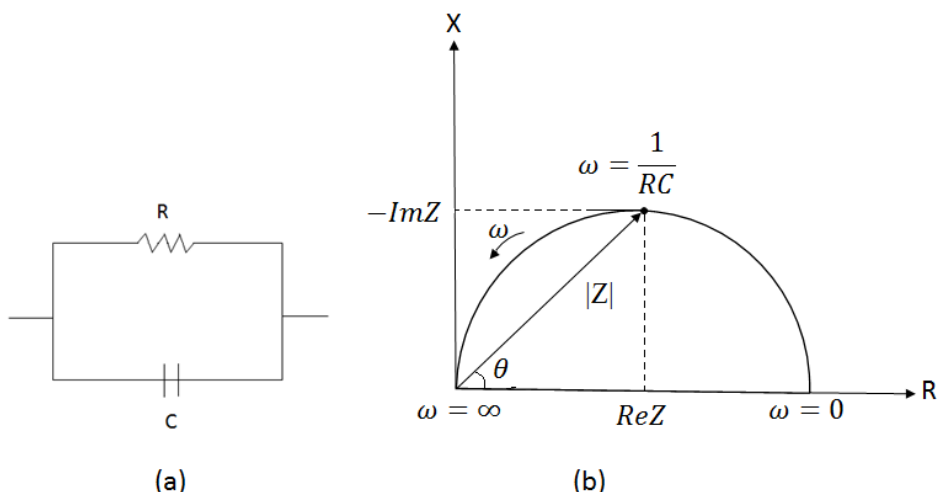
$$X = X_L - X_C = \omega L - \frac{1}{\omega C} \quad (2.45)$$

Når en motstand, en kondensator og en spole er koblet til serie kan impedansen uttrykkes som:

$$Z = R - \frac{i}{\omega C} + i\omega L \quad (2.46)$$

Den vanligste presentasjonen av komplekse impedansdata er med et Nyquist-plott. Impedansvektoren Z representeres som funksjon av den imaginære versus den reale impedansen. Den parallelle kretsen av resistans og kondensator er en typisk representasjon av en keramisk prøve med ikke alt for høy ledningsevne (T., 2007).

Figur 11 viser et impedansspekter av en elektrisk krets med motstanden og kondensatoren koblet parallelt.

Figur 11 Kompleks impedans av polykrystallinsk materiale: (a) ekvivalent krets til en komponent, (b) Nyquist-plot av ekvivalent krets i (a) (T., 2007).

Ved nullfrekvens (punkt $\omega = 0$ på plottet Figur 11 (b)), tilsvarer likestrømspunktet, kondensatoren blir til en isolator og impedansen er presentert bare med en reell del, resistansen R til motstanden.

Ved frekvensøkning (frekvensen øker fra høyre til venstre på plottet i Figur 11 (b)), starter kondensatoren å lede strømmen og impedansen får en imaginær komponent (T., 2007).

På toppen av halvsirkelen er frekvensen gitt med $\omega = \frac{1}{RC}$ og komponentene har like bidrag. Ved uendelig høy frekvens (punkt $= \infty$ på plottet i Figur 11 (b)), leder kondensatoren strømmen og impedansen er null (kortslutning). Det er viktig å måle impedansen til et materiale over en rekke frekvenser for å oppnå en halvsirkel, som kalles en impedansspekter (T., 2007).

Et virkelig faststoff-elektrolytt-system er mer komplekst og ikke godt beskrevet av impedansen til en elektrisk krets med ideelle motstander og kondensatorer.

Flere prosesser i bulk, korngrenser og elektroder påvirker impedans målinger (T., 2007).

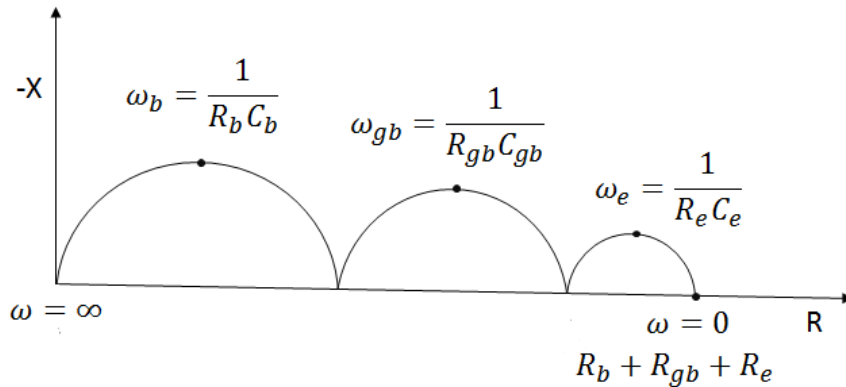
Bidrag til ledningsevne fra bulk, eller den strukturelle bidrag, kan forårsakes av kation- og anion-forskyvningen, rotasjon av elektron-kjerne dipoler og dipoler som er relatert til defekter presentert i materiale. Bulk-impedansen til en ideell faststoff-prøve kan representeres som parallellkrets av ohmsk motstand og en kondensator (RC-parallellkrets) (T., 2007).

I polykrystallinske prøver kan korngrensene ha høyere eller lavere ledningsevne av bulk. Eller så kan korngrensene til og med bestå av kjerner og lag med forskjellige ledningsevner.

Forskjellige kornstørrelser og orientering av kornene er et eksempel på årsaker til at resistans og kapasitans av de enkelte korngrensene varierer. Disse parameterne vil påvirke totalimpedansen og resultere i avvik fra perfekt halvsirkel i Nyquist-plottet (T., 2007).

For å simulere avvik fra perfekt halvsirkel, brukes et konstant-faseelement koblet parallelt med en motstand.

En kjemisk polarisasjon, ladningsoverføring og dannelse av dobbeltlag på en elektrode påvirker også målinger, og kan representeres av et konstant-fase-element i en ekvivalent krets. Bidraget fra bulk, korn grensene og elektrodene er presentert av ulike halvsirkelbue i Nyquist-plottet som er vist i Figur 12 (T., 2007).

Figur 12 Nyquist-plott av typisk keramisk prøve med hver halvsirkel som tilsvare bulk, korn grenser og elektroder impedans (T., 2007).

Toppunktet i hver halvsirkel refererer til resistans og kapasitans som stammer direkte fra bulk ($R_b C_b$), korn grensene ($R_{gb} C_{gb}$) eller elektroder ($R_e C_e$). Frekvensen i maksimumpunktet kalles den karakteristiske frekvensen til bidraget og er gitt ved:

$$\omega_0 = \frac{1}{RC} \quad (2.47)$$

Den karakteristiske frekvensen er uavhengig av prøvenes geometri, som kan vises ved å bruke ligningene (2.37) og (2.39):

$$\omega_0 = \frac{1}{RC} = \frac{A}{\rho d} \frac{d}{\epsilon_0 \epsilon_r A} = \frac{\sigma}{\epsilon_0 \epsilon_r} \quad (2.48)$$

Den dielektriske konstanten er uavhengig av temperatur. Ligninger (2.48) viser at temperaturavhengighet til den karakteristiske frekvensen kun stammer fra den spesifikke ledningsevnen til prøven. Derfor vil temperaturøkninger ved målinger av ledningsevnen med konstant frekvens, føre til at den konstante frekvensen gradvis beveger seg fra halvsirkelen til halvsirkelen.

Den invers av impedans kalles admittens:

$$Y = \frac{1}{Z} \quad (2.49)$$

Admittens er også en kompleks variabel og kan bli presentert med reale og imaginære komponenter:

$$Y = ReY + i ImY = G + iB \quad (2.50)$$

hvor den reelle delen G er konduktans (S), den imaginære delen B er susceptans (S) og i er imaginær operator (T., 2007).

For en krets av parallelt koblet motstand, kondensator og spole er admittens gitt ved:

$$Y = G + i\omega C - \frac{i}{\omega L} \quad (2.51)$$

Ved å kombinere ligningene (2.44) og (2.49) kan admittens representeres som:

$$Y = \frac{1}{Z} = \frac{1}{R+iX} \quad (2.52)$$

Ved å kombinere ligningene (2.43) og (2.49) får vi følgende uttrykk for impedans (T., 2007):

$$Z = \frac{1}{Y} = \frac{1}{G+iB} \quad (2.53)$$

3 Litteratur

3.1 Ionisk ledningsevne i fosfater

Det intermediate-temperaturområdet mellom 200 og 400 °C representerer et teknologisk "temperaturgap", som ofte kalles "Norby-gapet" (Anfimova, 2014). For både brenselceller og elektrolysører skal ladningsbærerne i elektrolytten være enten produkter eller reaktanter i reaksjonene på elektroden, dvs. protoner (H^+), oksidioner eller karbonationer (O^{2-} , CO_3^{2-}) eller ioner som inneholder protoner (OH^- , H_3O^+), for å unngå polarisasjon ved elektrodene (Anfimova, 2014). Det ser ut at protonledende materialer er passende kandidater til å operere i det intermediate temperaturområdet mellom 200 og 400 °C (Norby, 2001).

En god protonledende elektrolytt må være kjemisk og termisk stabil i oksygen, hydrogen og vanddamp, må effektivt separere anoden og katoden for å unngå kortslutning i cellen. Elektrolytten må også ha gode protonledende egenskaper (Bork, Bonanos, Rossmeisl, & Vegge, 2010). En god protonleder kan karakteriseres med protonledningsevne høyere enn $10^{-2} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ i fuktig atmosfære (Anfimova, 2014). I forbindelse med forskning på nye elektrolyttmaterialer, har faststoffelektrolytter stor oppmerksomhet. En faststoffelektrolytt oppfyller alle disse tekniske funksjonene og enda mer. Faststoffelektrolytten er slitesterk, elastisk, lett å håndtere, og den er veldig kompakt siden den kan formes til tynnfilm (Anfimova, 2014). En reduksjon i tykkelsen av elektrolytten kan øke ytelsen til elektrokjemisk celle drastisk (Sun et al., 2008). Det er bare få grupper av materialer som kan tilsvare de egenskapene som er nevnt ovenfor, og fosfater er en av dem.

Protonledende materialer basert på fosfater er stabile i driftstemperaturer opp til 200 °C og enda høyere (Nagao et al., 2006).

En rekke akseptordopete metalfosfater MPO_4 ($M=La,Ce, Pr, Nb, Sm$) var rapportert til å ha betydelig protonledningsevne på 10^{-5} - $10^{-3} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ (500-900 °C i fuktig luft) (Amezawa, Maekawa, Tomii, & Yamamoto, 2001; Amezawa, Nishikawa, Tomii, & Yamamoto, 2005; Kitamura et al., 2006; Norby & Christiansen, 1995).

Høy ledningsevne var rapportert for pyrofosfater. ZrP_2O_7 dopet med Y viser protonledningsevnen på $1,5\cdot 10^{-4} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ (340 °C) i følge (Y. Li, Kunitake, Aoki, & Muto, 2008) og $7,3\cdot 10^{-5} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ rapportert av (Nalini, 2010). Ledningsevnen for Sc-dopet ZrP_2O_7 er $5,5\cdot 10^{-5} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ (Nalini, 2010).

Ledningsevnen på $4,6\cdot 10^{-2} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ er rapportert for SiP_2O_7 . Høy protonledningsevnen på over $10^{-1} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ til og med i tørr luft ved 150 – 300 °C er rapportert for $Sn_{1-x}In_xP_2O_7$ ($x=0.1$) (Nagao et al., 2006), ledningsevne for $Sn_{0,9}In_{0,1}(P_2O_7)_{0,85}$ er to størrelsesordrer lavere. Resultatene ble ikke gjentatt av andre forskere.

Høy protonledningsevnen $1,7\cdot 10^{-3} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ er rapportert for TiP_2O_7 av (Nagao et al., 2006) og lavere ledningsevnen på $1,5\cdot 10^{-5}$ og $2,5\cdot 10^{-6} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ i fuktig og tørr oksygen ved 500 °C er rapportert av (Nalini, Haugrud, & Norby, 2010). Aktiveringsenergi på 0,70 eV ved 500 – 674 °C og 0,47 eV ved 692 - 1000 °C rapportert for TiP_2O_7 (Tao, 2009). Ved hjelp av isotopeffekt ble det vist at protoner transporteres i TiP_2O_7 via Grotthus mekanismen. Det er

vist at ledningsevnen til TiP_2O_7 minker med økt sitringstemperatur (Lapina, Chatzichristodoulou, Hallinder, Holtappels, & Mogensen, 2014; Nalini, Haugrud, et al., 2010). Samme trender ble funnet for ren og Sc, Y, La-dopet ZrP_2O_7 (Nalini, Amezawa, Xing, & Norby, 2010).

Det ble rapportert ledningsevnen på $5,2 \cdot 10^{-3} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ og $1,3 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ for henholdsvis Sc- og Fe-dopet i reduserende atmosfærer ved $1000 \text{ }^\circ\text{C}$. I fuktig atmosfære $8 \cdot 10^{-4}$ og $7 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ henholdsvis for Sc- og Fe-dopet TiP_2O_7 (Nalini, 2010). Det er også vist høy proton ledningsevnen på 10^{-1} - $10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $100 - 200 \text{ }^\circ\text{C}$ i TiO_2 - In_2O_3 - P_2O_5 system. Det var vist at materialet har «core-shell»-struktur med protonledende P_2O_5 - TiO_2 -«shell» og ikke-ledende TiP_2O_7 -«core» (Shirai, Satou, Saito, Kuwano, & Shiroishi, 2009). Høy protonledningsevnen i $\text{Fe}_{0,4}\text{Nb}_{0,5}\text{P}_2\text{O}_7$ var også forklart med «core-shell»-struktur.

(Nalini, 2010) rapporterer at totalledningsevne i pyrofosfater er i følgende rekkefølge:

Ledningsevnen til $\text{Al}(\text{H}_2\text{PO}_4)_3$ - H_3PO_4 -kompositt har også blitt testet. Ren $\text{Al}(\text{H}_2\text{PO}_4)_3$ viser ledningsevnen på 10^{-6} - $10^{-7} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved 100 - $200 \text{ }^\circ\text{C}$, mens prøver med H_3PO_4 -overskudd viser mye høyere ledningsevne. Det trekkes fram at ekstra syre spiller en hovedrolle i økning av ledningsevne og protontransport skjer via «core-shell»-struktur (Xu, Tao, & Irvine, 2009).

God ledningsevne har også blitt rapportert i metafosfater. Orthorhombisk LaP_3O_9 dopet med Sr viser høy ledningsevnen på $5 \cdot 10^{-3} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ($700 \text{ }^\circ\text{C}$, tørr luft) (Anfimova, 2014). Sr-dopet LaP_3O_9 har ledningsevnen på $1,7 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $700 \text{ }^\circ\text{C}$ (Nalini, 2010). CsH_2PO_4 er også veldig lovende material med høy protonledningsevnen på $2 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $235 \text{ }^\circ\text{C}$ og $p_{\text{H}_2\text{O}} = 0,3$ (Anfimova, 2014). Materialer basert på CsH_2PO_4 viser høy ledningsevne opptil $10^{-1} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved temperaturer 120 - $300 \text{ }^\circ\text{C}$ (Singh, Kim, Parkash, & Song, 2016) med superprotonisk fase ved $230 \text{ }^\circ\text{C}$ (Baranov, 1988).

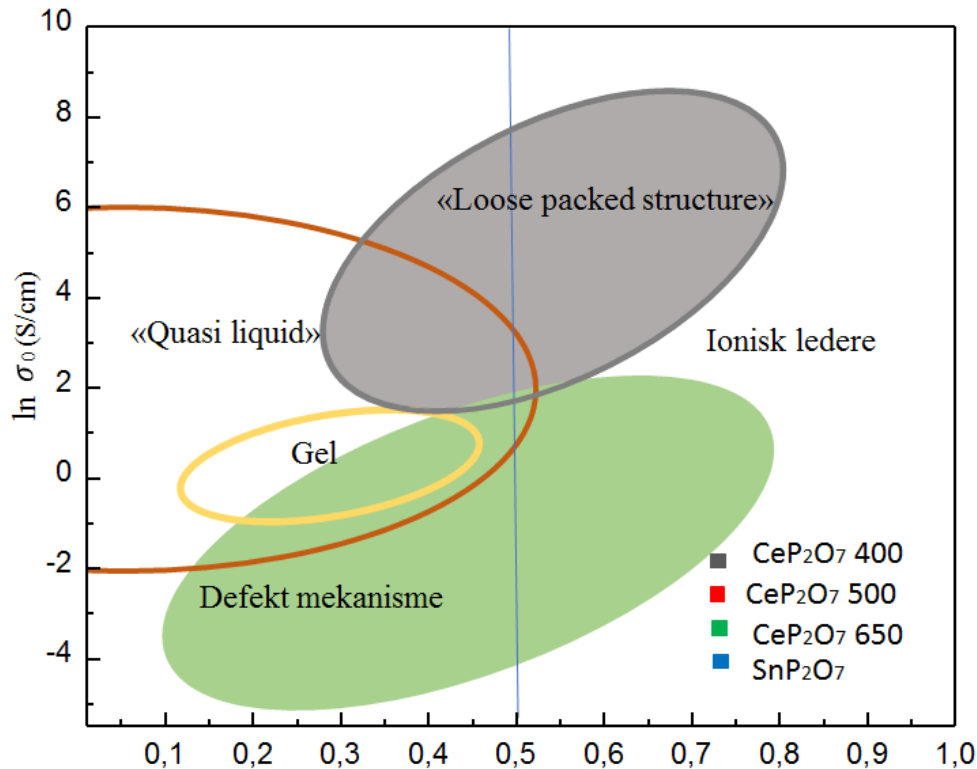
Høy ledningsevnen på $2,5 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ($210 \text{ }^\circ\text{C}$, $P_{\text{H}_2\text{O}} = 0,15 \text{ atm}$) er rapportert for ultrafosfat $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ (Anfimova, 2014), men mulige ladningsbærere nevnes ikke. Det er rapportert ledningsevne på $4,7 \cdot 10^{-5} - 2,2 \cdot 10^{-3} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ for dopet ultrafosfat $\text{La}_{1-x}\text{Sr}_x\text{P}_5\text{O}_{14-\delta}$ i temperaturintervallet mellom 250 og $400 \text{ }^\circ\text{C}$ (Unemoto, Amezawa, & Kawada, 2012).

Det ser ut at pyrofosfater av tetravalente elementer MP_2O_7 ($M=\text{Zr}, \text{Sn}, \text{Ti}, \text{Ce}$) er mest lovende protonledende elektrolyttmaterialer for intermediate-temperatur (W. Li et al., 2016).

3.2 Aktiveringsenergi og pre-eksponentiell

En defekt må overkomme en energi, for å kunne bevege seg i materiale. Verdi av aktiveringsenergi kan gi ledetråd til mulig proton transport mekanisme i materiale. En pre-eksponentiell er strukturell faktor, som viser «hvor mye» mulig plasser i strukturen har defekt til å bevege seg.

Figur 13 viser forhold mellom aktiveringsenergi (E_a) og pre-eksponentiell (σ_0) basert på rapportert verdier til forskjellige grupper proton ledere (Anfimova, 2014).

Figur 13 Forhold mellom aktiveringsenergi og pre-eksponentiell i forskjellige grupper proton ledende materialer.

Proton transport for eksempel i KH_2PO_4 stammer fra transport av defekter.

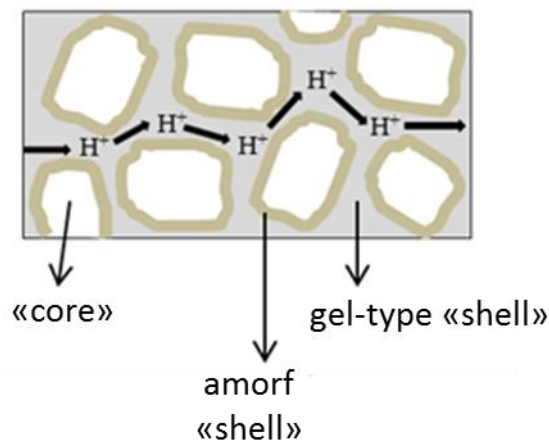
Ionisk ledere har høy aktiveringsenergi og har proton ledningsevne som stammer fra forskjellige typer defekter i materiale.

«Loosely packed lattice» har også høy konsentrasjon av mobile partikler. Aktiverings energi og total ledningsevne er høye og med temperatur økning minker aktiverings energi på grunn av konsentrasjon av ladningsbærere H_3O^+ går ned (Anfimova, 2014).

«Quasi liquid» er veldig komplisert proton transport mekanisme. Denne tilstanden kan eksistere både inne og på overflaten av strukturen. Forskjellige ladningsbærere kan transporteres i stoffet. Det kan være hydrerte komplekser som for eksempel $\text{Ce}(\text{HPO}_4)_2 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ i $\text{Ce}(\text{HPO}_4)_2 \cdot 3.8\text{H}_2\text{O}$, men også proton hopping via Grotthuss mekanisme er mulig i «Quasi liquid».

Protoner transporteres via gel mekanisme i $\text{HSbO}_3 \cdot 1-2\text{H}_2\text{O}$.

I pyrofosfater med ekstra syre kan stigning i ledningsevne forklares med «core-shell»-mekanisme av protontransport (Shirai et al., 2009; Xu et al., 2009). Krystallinsk pyrofosfat «core» ble omgitt med amorf fosfat-«shell» i midten og gel-type-«shell» av amorf fosforforbindelser på utsiden. Protontransport skjer hovedsakelig gjennom gel-type-«shell», mens krystalliske «core» og amorf fosfat-«shell» har dårlig protonledningsevner (Ge et al., 2016). «Core-shell»-mekanismen er vist skjematisk i Figur 14.

Figur 14 «Core-shell»-mekanisme for protontransport, inspirert av (Ge et al., 2016).

Det er forresten ikke alltid mulig å skille mellom to eller flere typer mekanismer ved bruk av aktiverings energi. For eksempel flere proton transport mekanismer kan foregå ved aktiverings energi 0,4-0,6 eV. Forandres transport mekanisme med temperaturen, kan det også være utfordrende å tolke den ved bruk av aktiverings energi.

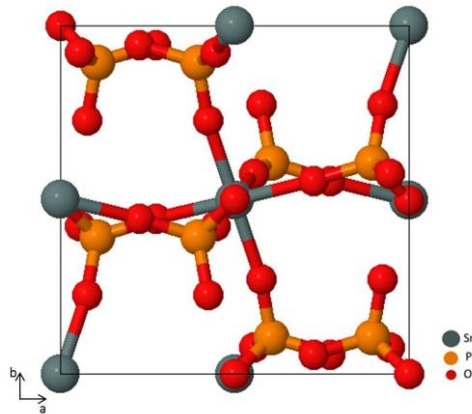
3.3 Strukturen av pyrofosfater SnP_2O_7 og CeP_2O_7

SnP_2O_7 er et medlem av ZrP_2O_7 -familien av materialer. Flere materialer i denne gruppa viser uvanlig stor termisk utvidelse i et bredt temperaturområde og flere faseoverganger ved avkjøling fra høy temperatur (Anfimova, 2014). Det er rapportert at SnP_2O_7 undergår flere faseoverganger ved oppvarming og avkjøling, og har annerledes struktur enn andre medlemmer av ZrP_2O_7 -familien (Gover, Withers, Allen, Withers, & Evans, 2002).

Det er vist at SnP_2O_7 har kubisk-superstruktur (Gover et al., 2002) eller monoklinstruktur (Fayon et al., 2003) avhengig av framstillings historie av prøven.

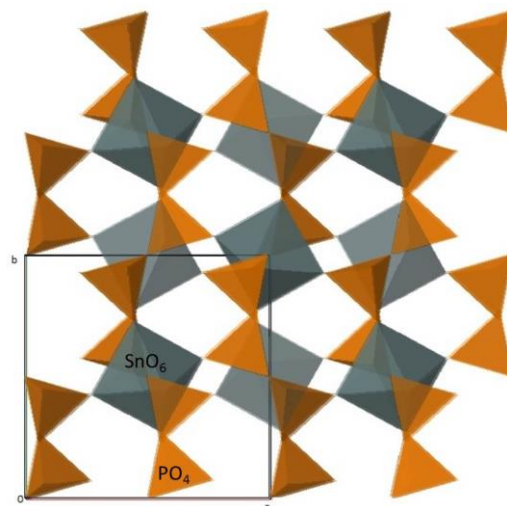
(Gover et al., 2002) har vist at ved romtemperatur har tinn pyrofosfat kubisk-superstruktur med gitterparameter $a=7.9444\text{\AA}$ og symmetri $P2_13$. Ideal kubisk-krystallstruktur til SnP_2O_7 er vist i Figur 15 ("Zeitschrift für Kristallographie - Crystalline Materials," 1977).

Figur 15 Ideell kubiskstruktur av SnP_2O_7 ("Zeitschrift für Kristallographie - Crystalline Materials," 1977)

Kubiskstrukturen til SnP_2O_7 kan beskrives på følgende måte: SnO_6 -oktaedra og PO_4 -tetraedra deler hjørner og PO_4 -tetraedre deler et hjørne mellom seg til å danne P_2O_7 -enheter som er vist i Figur 16 (Gover et al., 2002).

Figur 16 Ideell kubiskstruktur av SnP_2O_7 vist som SnO_6 -oktaedre og PO_4 -oktaedre (Gover et al., 2002).

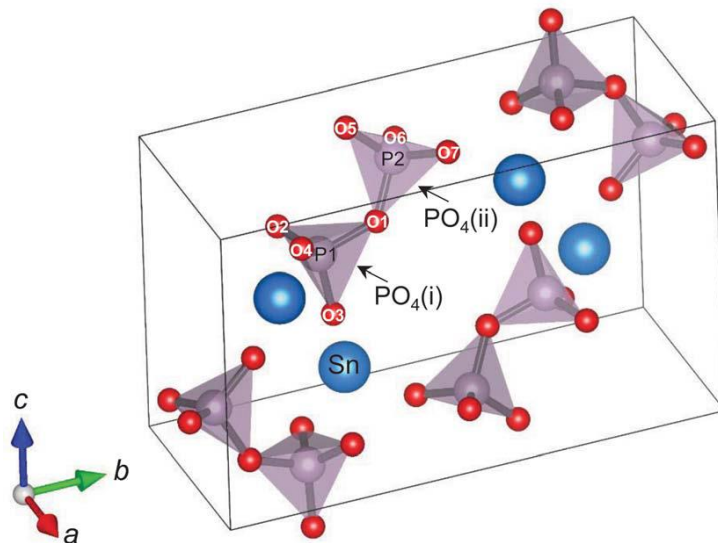
I en ideell kubiskstruktur ligger P_2O_7 grupper på tre-fold akser med oksygen i P-O-P-bruer som er inversjon senteret. Bindingsvinkeler i P-O-P-bruer er bestemt av symmetri og skal bli 180° (Fayon et al., 2003). Derimot er P-O-P-bruer i pyrofosfatanioner ikke lineære (C.-H. Huang, Knop, Othen, Woodhams, & Howie, 1975). Energetisk foretrukket vinkel til bindingene i P_2O_7 er 130 - 160° . Ved lav temperatur blir vinkelen enda mindre, og det fører til forvrengning av kubiskstrukturen i SnP_2O_7 (Fayon et al., 2003). Ved tilstrekkelig høy temperatur er P_2O_7 -enhetene veldig tettpakket, og de kan danne mange plasser som lett kan binde protoner (Jin, Lee, & Hibino, 2010).

SnP_2O_7 viser to faseoverganger i temperaturområdene mellom 100 og 1243 K. Ved romtemperatur har materialet kubisk-superstruktur og ved oppvarming gjennomgår materialet to faseoverganger. Ved 287°C har SnP_2O_7 triklin undercelle med cellparameter

$a=7,9804\text{\AA}$, $b=7,9708\text{\AA}$, $c=8,003\text{\AA}$, $\alpha = 90,08^\circ$, $\beta = 90,38^\circ$, $\gamma = 90,10^\circ$. Ved oppvarming til $557\text{ }^\circ\text{C}$ får tinn pyrofosfat rhombohedrisk-forvringing i undercellen med $a=8,0132\text{\AA}$, $\alpha = 90,18^\circ$. Det er vist at materialen har samme struktur opp til $800\text{ }^\circ\text{C}$. Ved avkjøling gjennomgår pyrofosfat de samme faseovergangene. Cellevolum per formelenhet er de samme i forhold til temperaturen ved oppvarming og avkjøling. Men faseovergangen tilbake til kubisk-superstruktur ved romtemperatur er mindre brå ved avkjøling. Celleparameter ved romtemperatur forblir uforandret etter oppvarming- og avkjølingsyklusen. Faseovergangene involverer bøyning av P-O-P bindinger i pyrofosfat P_2O_7 -gruppe og folding av SnO_6 -oktaedra (Gover et al., 2002).

Ved tilstrekkelig høy temperatur skulle det forventes at SnP_2O_7 får samme kubiskstruktur med $a \approx 8\text{\AA}$ som andre medlemmer i ZrP_2O_7 -familien. Imidlertid, dekomponerer tinn pyrofosfat før denne temperaturgrensen nås. SnP_2O_7 har relativt lav dekomponeringstemperatur på $1100\text{ }^\circ\text{C}$ og porøsitet 28 % (Gover et al., 2002).

Ved bruk av NMR-spektroskopi er det også vist monoklin romtemperaturstruktur i SnP_2O_7 med romgruppe $\text{P}2_1/c$ (Fayon et al., 2003). Beregnet celleparameter er $a=5,11\text{\AA}$, $b=12,92\text{\AA}$, $c=8,21\text{\AA}$ og $\beta = 91,32^\circ$ (Terasaka, Toyoura, Nakamura, & Matsunaga, 2015). Det er en Sn-plass, to fosforplasser og syv oksygenplasser. PO_4 -tetraedra deler et hjørne og former P_2O_7 -enheter som vist i Figur 17 (Terasaka et al., 2015).

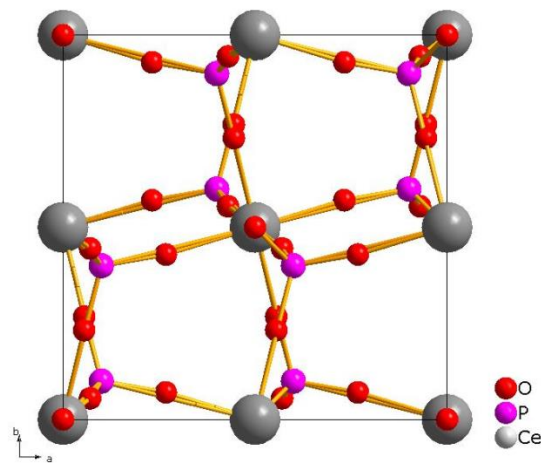

Figur 17 Monoklin-struktur av SnP_2O_7 . (Terasaka et al., 2015)

NMR-spektroskopi viser at asymmetriske enheter i SnP_2O_7 inneholder minst 49 forskjellige P_2O_7 -grupper som korresponderer til 98 uavhengige P-plasser (Fayon et al., 2003).

CeP_2O_7 er ustabil ved høy temperatur og strukturen var aldri godt karakterisert (White et al., 2008). Det er vist at cerium pyrofosfat har lik struktur med SnP_2O_7 og også tilhører en stor gruppe av AX_2O_7 -materialer ($\text{A}=\text{Si}, \text{Zr}, \text{Ce}, \text{Pb}, \text{Th}, \text{U}, \text{Pu}, \text{Ge}, \text{Hf}$ og $\text{X}=\text{P}, \text{V}$ eller As) (White et al., 2008). Struktur av disse materialene er relatert til NaCl -struktur med sentralt arrangert AO_6 -oktaedre som deler hjørne med P_2O_7 . For CeP_2O_7 er det rapportert både enkel

kubiskstruktur (Figur 18) (Voellenkle, Wittmann, & Nowotny, 1963) og kubisk-superstruktur med romgruppe $\text{Pa}\bar{3}$ (Botto & Baran, 1977).

Figur 18 CeP_2O_7 kubiskstruktur (White et al., 2008)

Triklinikstruktur var også rapportert for CeP_2O_7 ved romtemperatur (White et al., 2008). Avvik fra kubisk struktur ved romtemperatur kommer muligens av at P-O-P-bindinger er ikke helt lineære (White et al., 2008). CeP_2O_7 undergår en faseovergang mellom 115 °C og 175 °C. Ved 300 °C og opp til 450 °C får CeP_2O_7 kubisk-superstruktur med romgruppe $\text{Pa}\bar{3}$ og celleparameter $a=8,59259\text{\AA}$ (White et al., 2008). Ceriumpyrofosfat er relativt termisk ustabil og kan dekomponere til flere fosfatfaser ved oppvarming over 400 °C (Singh et al., 2016).

Ceriumpyrofosfat dekomponerer ved høy temperatur. Det fører til dannelse av ceriumoksid og P_2O_5 , som kan bli beskrevet med ligningen 3.1:

Dekomponeringsprodukter i form av Ce(III)-fosfater ble observert ved 775 °C og 805 °C (White et al., 2008). Dekomponering av ceriumpyrofosfat til ceriumortofosfat og metafosfat ble observert av (Hiroaki Onodaa & Tanakab, 2010) ved 825 °C. Dekomponering kan beskrives med ligningen:

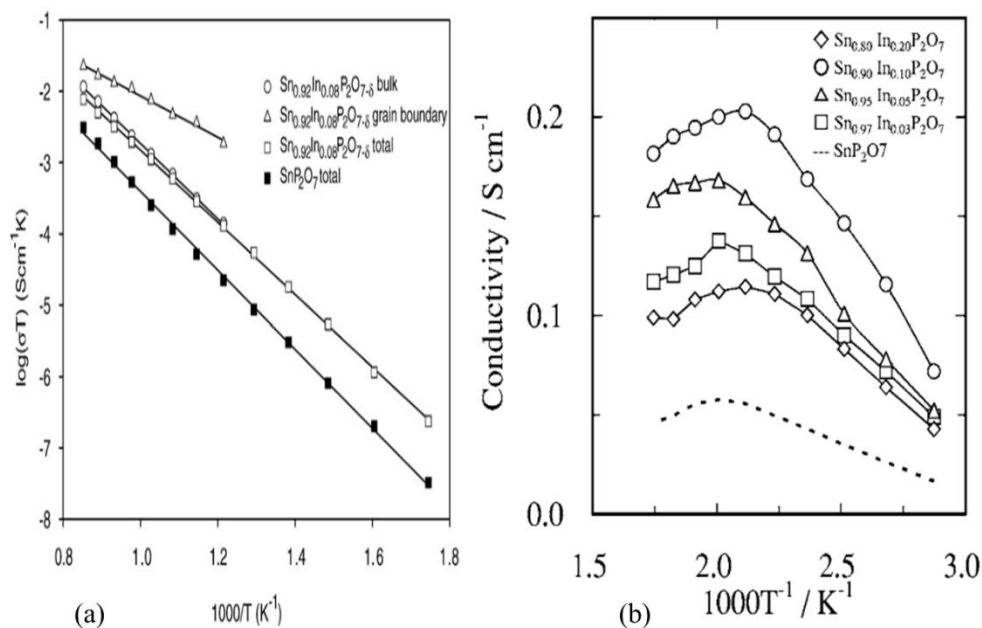

3.4 Ledningsevne og protontransportmekanisme i pyrofosfater

3.4.1 SnP_2O_7

Det er rapportert forskjellige verdier av ledningsevner for tinn pyrofosfat. Lav protonledningsevne på $6,59 \cdot 10^{-7} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved 750 °C var rapportert av (Singh, Im, Park, & Song, 2012). $3,3 \cdot 10^{-6} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ i fuktig atmosfære ved 900 °C er rapportert av (Nalini, 2010) og $10^{-11} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved 250 °C av (Tao, 2009). Høy ledningsevne på $4,7 \cdot 10^{-1} \text{ S cm}^{-1}$ ved 250 °C (Nagao et al., 2006). Forklaringer for store variasjoner i rapporterte verdier for ledningsevne for SnP_2O_7 kommer senere i avsnittet.

(Nalini, 2010) rapporterer at ledningsevne øker veldig sakte med økende temperatur ved høyere temperaturer i temperatur intervall mellom 500 og 1000 °C og aktiverings energi ble på 0,8 eV. Lignende resultater er rapportert av (Phadke, Bowers, Wachsmann, & Nino, 2011) i temperaturintervall mellom 350 og 600 °C og (Tao, 2009) mellom 280 og 1000 °C (Figur 19 (a)). (Tomita, Kajiyama, Kamiya, Nagao, & Hibino, 2007) rapporterer at ved temperatur 50-350 °C øker ledningsevnen raskt opp til 230 C, så minker den (Figur 19 (b)).

Figur 19 Temperaturavhengighet av ledningsevne for SnP₂O₇ (a) rapportert av (Tao, 2009), (b) rapportert av (Tomita et al., 2007)

Det trekkes fram forskjellige forklaringer for store variasjoner i rapporterte verdier for ledningsevne for SnP₂O₇. Ekstremt lav protonledningsevne kan muligens bli forårsaket av P₂O₇-grupper mangel i prøvene. Da øker energi bareier for proton transport på grunn av delvis brudd av tilkoblinger i P₂O₇-nettverk (Nagao et al., 2006). Innhold av P_xO_y-grupper på overflater og korngrenser i prøven påvirker også protonledningsevnen i SnP₂O₇, da transport skjer via «core-shell» struktur (Jin et al., 2010).

Fosforinnhold er en av faktorene som kan forklare den store forskjellen i ledningsevnen til pyrofosfater (Ge et al., 2016). Overskudd av fosfat øker ledningsevne via dannelse av P_xO_y-lager på utsiden av krystallen som danner ekstra transportveier for protoner (Tomita et al., 2007), på den andre siden kan fosfatmangel føre til P₂O₇-mangel og redusere ledningsevnen (Jin et al., 2010).

Stor forskjell i partiklenes størrelse og morfologi i de studerte prøvene kan være en annen forklaring, siden ledningsevnen til SnP₂O₇-prøver er veldig følsomme til framstillingshistorie (Tao, 2009).

Ved dekomponering av SnP₂O₇ dannes det fosforsyre, fosforoksid og SnO₂. Det kan føre til reduksjon av protonledningsevne i følge (W. Li et al., 2016). På den andre siden fører

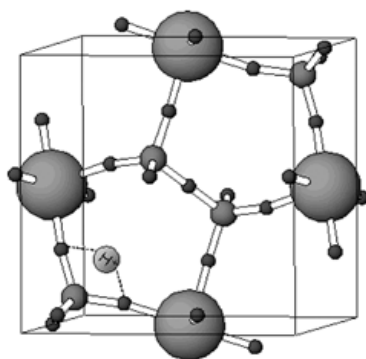
overskudd av syre til at protontransport skjer via «core-shell»-mekanisme og ledningsevnen øker (Nalini, 2010).

Det er vist at innføring av H_3PO_4 i dekomponerte SnP_2O_7 -membraner fører til konvertering av SnO_2 og øking av protonledningsevne fra $9,7 \cdot 10^{-4} S cm^{-1}$ til $6,1 \cdot 10^{-2} S cm^{-1}$. Gjenopprettet SnP_2O_7 -membraner har de samme celleparametere som dekomponerte membraner, men de er amorfe. Det kan være en av grunnene til økningen av ledningsevne. Mangelen av $P_2O_7^{4-}$ i dekomponerte membraner eller overskudd av fosforsyre i gjenopprettete membraner kan være en annen forklaring på dette (W. Li et al., 2016).

SnP_2O_7 viser stor økning i ledningsevne ved p_{O_2} -økning under oksiderende forhold, så det er en p-type-leder ved tørr atmosfære ($p_{H_2O}=0,0008 atm$) (Nagao et al., 2006; Nalini, 2010). Ved veldig høy temperatur i reduserende atmosfærer øker ledningsevne veldig sakte med økende temperatur. Det forklares med at forskjellige ladningsbærere med høyere aktiveringsenergi begynner å bidra, og n-type-ledningsevne spiller inn ved disse temperaturene. Det skjer muligens på grunn av reduksjon fra Sn^{4+} til Sn^{3+} (Nalini, 2010).

Det er store uenigheter angående protontransportmekanismen i SnP_2O_7 . (Tao, 2009) rapporterer at ledningsevnen til SnP_2O_7 -prøver sintret ved lav temperatur under $650 ^\circ C$ er flere størrelsesordener høyere enn for prøver sintret ved høy temperatur $1000 ^\circ C$. Reduksjon av ledningsevne ved økning av siringstemperatur forklares med tap av noen protonledende vannabsorberende komponenter i korngrenser eller i porene til materialet (Tao, 2009).

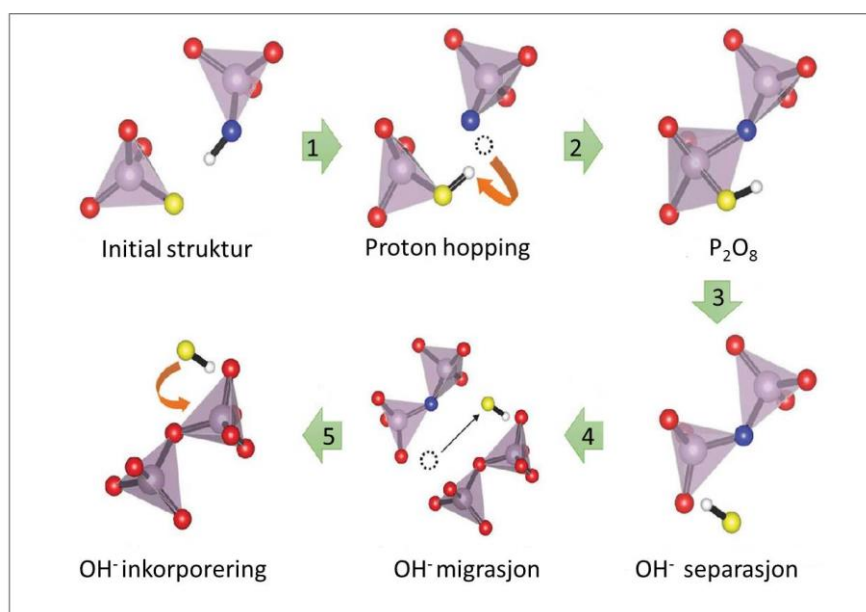
SnP_2O_7 viser 1,06-1,44 ganger høyere ledningsevne i våt atmosfære enn i atmosfære med D_2O (Nagao et al., 2006). Derfor forklarer (Jin et al., 2010) protontransportmekanisme i pyrofosfatet med ikke-klassisk isotopeffekt. SnP_2O_7 har i utgangspunkt ikke noen protoner i bulk. I atmosfære som inneholder hydrogengaser inkorporeres protoner i bulk ved interaksjon mellom vanddamp og elektronhull. Protoner interagerer med oksidioner i gitteret, former hydrogenbindinger og transporteres langs kanaler som er dannet av SnO_6 -oktaedra og PO_4 -tetraedra (Jin et al., 2010). Plassering av proton i SnP_2O_7 foreslått av (Jin et al., 2010) er vist i Figur 20. Lignende mekanisme for protontransport var rapportert for $LaPO_4$ dopet med Ca eller Sr. Protonledningsevnen er mye mindre for lantanpyrofosfat enn for tinnpyrofosfat, muligens på grunn av forskjellen i sammensetning av oksydanioner $P_2O_7^{4-}$ og PO_4^{3-} (Nagao et al., 2006).

Figur 20 Plassering av proton i SnP_2O_7 (Jin et al., 2010)

Isotopeffekt i SnP_2O_7 var også observert av (Nalini, 2010). Forholdet mellom protonledningsevne $\sigma_{\text{H}_2\text{O}}$ og deuteriumledningsevne $\sigma_{\text{D}_2\text{O}}$ er rapportert til å være 1,26-1,35 ved 1000-500°C. Isotopeffekten viser at protoner er dominerende ladningsbærere i materialet og dominerer ved lav temperatur, og at protontransporten skjer via Grotthuss mekanismen (Nalini, 2010).

Ledningsmekanismen for hydroksidioner i tinnpyrofosfat er modellert ved bruk av første-prinsipp-beregninger (Terasaka et al., 2015). Beregningene var gjort for SnP_2O_7 med monoklin-krystallstruktur. I følge disse beregningene er interstitial protoner og hydroksidioner dominerende defekter i SnP_2O_7 . Tre kjemiske enheter for hydroksidioner er stabile ifølge beregninger: P_2O_7 -enheter dissosiert til to PO_4 (mest stabil), isolerte hydroksidioner og P_2O_8 -enheter bestående av PO_4 og PO_5 . Simulasjon ved 1000 K og 1500 K viser protonhopping mellom to PO_4 -ioner formet via dissosiasjon av P_2O_7 , men hydroksidion transporteres aldri til nabo- P_2O_7 . Migrasjonen av hydroksidioner mellom P_2O_7 -enhetene var observert bare ved høy temperatur over 200 K. Langt- rekkende transport skjer gjennom flere metastabile strukturer. Migrasjonen kan beskrives med fem trinn som er skjematisk vist i Figur 21 (Terasaka et al., 2015).

Figur 21 Migrasjon av hydroksidion mellom P_2O_7 (Terasaka et al., 2015)

Hver P_2O_7 -enhet dissosierer til to PO_4^{4-} -ioner. I første trinn hopper protonet fra et PO_4^{4-} ion til en annen PO_4^{4-} ion (Figur 21 (1)). I andre trinn formes P_2O_8 -enhet fra to pyrofosfationer (Figur 21 (2)). Hydroksidionet separeres fra P_2O_8 (Figur 21 (3)), migrerer (Figur 21 (4)) og inkorporerer i et annet P_2O_7 -ion (Figur 21 (5)). Så gjentar denne prosessen seg. Det er vist at

migrasjonen av hydroksidioner skjer i liten grad. Bulkledningsevne i SnP_2O_7 beregnet av (Terasaka et al., 2015) ble mye lavere enn rapportert eksperimentelt av (Nagao et al., 2006).

I følge teoretiske beregninger kunne dannelse av dominerende defekter i SnP_2O_7 være kontrollert med doping (Terasaka et al., 2015). Protonledningsevnen i pyrofosfater skulle øke med økning av oksygen og P_2O_7 -vakanser, som kan oppnås ved substitusjon av Sn^{4+} med akseptordoping (Jin et al., 2010). Derimot er det rapportert forskjellige resultater for akseptordopet SnP_2O_7 . SnP_2O_7 dopet med In, Al, Mg viser minst en størrelsesorden høyere ledningsevne enn ikke-dopet pyrofosfat rapporterer (Jin et al., 2010). Ledningsevnen på $1.9 \cdot 10^{-1} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $300 \text{ }^\circ\text{C}$ er rapportert for $\text{Sn}_{1-x}\text{Al}_x\text{P}_2\text{O}_7$ ($x=0,05$) (Tomita et al., 2007). Derimot ved fosfatmangel får Al-dopet SnP_2O_7 ekstrem lav ledningsevne, forårsaket av brudd i protontransportveiene (Tomita et al., 2007). Substitusjon med In^{3+} for Sn^{4+} viser økning i protonledningsevnen til $1,95 \cdot 10^{-1} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $250 \text{ }^\circ\text{C}$ (Nagao et al., 2006). Sc-dopet pyrofosfat viser en størrelsesorden høyere ledningsevnen enn ren SnP_2O_7 (Vajeeston Nalini, 2010). Høy ledningsevne ble også rapportert for Mo-dopet SnP_2O_7 (Hibino & Kobayashi, 2013).

Defekt strukturen til SnP_2O_7 blir ikke påvirket av akseptordoping. Forskjellen mellom ledningsevnen til akseptordopet SnP_2O_7 i H_2O og D_2O atmosfærer indikerer at protoner transporteres via Grotthusmekanisme. Protoner transporteres ved dissosiasjon av hydrogenbindinger med oksidioner i P_2O_7 (Nagao et al., 2006; Vajeeston Nalini, 2010). Lav ledningsevnen $\approx 10^{-6} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ er rapportert for SnP_2O_7 dopet med In, Ga, Mg, Zn og Sc av (Phadke et al., 2011). Overskudd av fosforsyre trekkes også fram som mulig forklaring for høy ledningsevne i dopet SnP_2O_7 (Phadke et al., 2011). Aktiveringsenergi for In-dopet SnP_2O_7 på $1,05 \text{ eV}$ rapportert av (Tao, 2009).

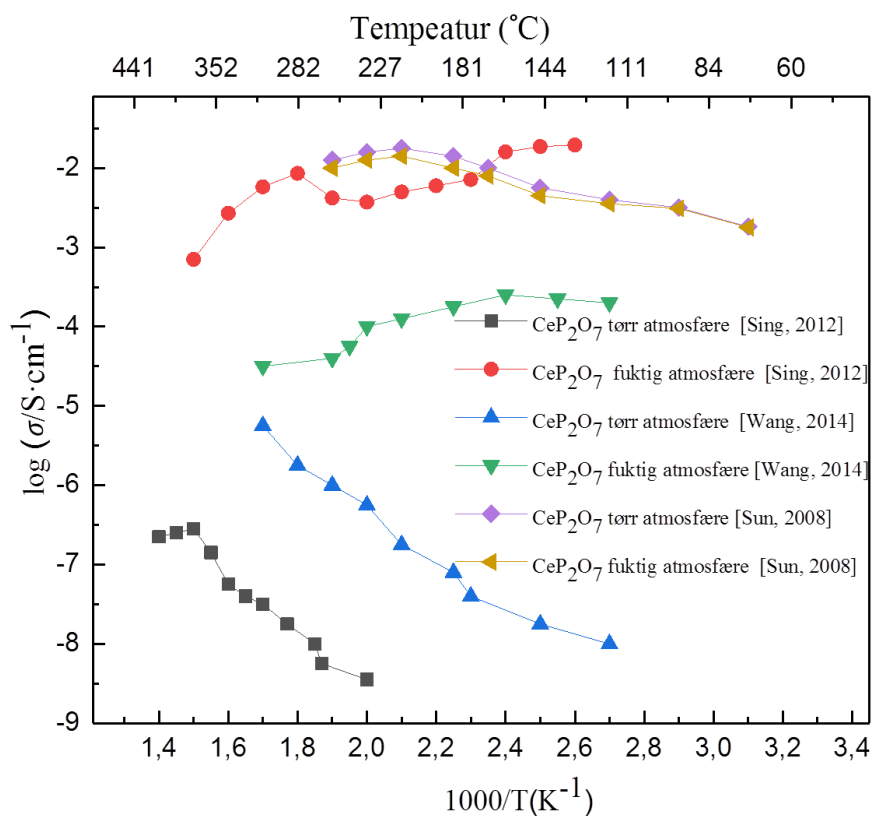
SnP_2O_7 har blitt karakterisert ved bruk av Impedansspektroskopi (Nalini, 2010). Det er rapportert at bare en halvsirkel i et Nyquistplot ble observert ved 600 og $800 \text{ }^\circ\text{C}$ i fuktig atmosfære ($5 \cdot 10^6 \text{ Hz}$). Ledningsevne reflekterer bidrag fra bulk og mulig fra korn grensene (Nalini, 2010).

3.4.2 CeP_2O_7

Rapporterte verdier av ledningsevne til CeP_2O_7 varierer mye. En av forklaringene på det kan være at studerte prøver var sintret ved forskjellige temperatur. (Singh et al., 2012) rapporterer ledningsevne på $2,1 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $175 \text{ }^\circ\text{C}$ og $p_{\text{H}_2\text{O}} = 0,06$ for prøver sintret ved $400 \text{ }^\circ\text{C}$ (Figur 22). I tørr atmosfære ved temperatur lavere enn $200 \text{ }^\circ\text{C}$ har CeP_2O_7 veldig lav ledningsevne og over $200 \text{ }^\circ\text{C}$ øker ledningsevne med temperatur øking i tørr atmosfære. Det er vist at CeP_2O_7 -ledningsevne er veldig avhengig av fuktighet. Det forklares med at i fuktig atmosfære blir vann til en ladningsbærer og antall tilgjengelige plasser for proton hopping øker (Singh et al., 2012).

Ledningsevne til CeP_2O_7 på $4,2 \cdot 10^{-6} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $300 \text{ }^\circ\text{C}$ og $2,6 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $150 \text{ }^\circ\text{C}$ henholdsvis i tørr og fuktig atmosfære rapportert av (Wang, Chen, Luo, & Qiao, 2014). Sampler var sintret ved $350 \text{ }^\circ\text{C}$ i 4 timer.

(Sun et al., 2008) rapporterer høy ledningsevne $1,8 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $200 \text{ }^\circ\text{C}$ i tørr luft for sampler sintret ved $300 \text{ }^\circ\text{C}$ (Figur 22). Bulk-ledningsevne i tørr luft ble observert til å være høyere enn i fuktig luft. Kombinasjon av protoner med elektronhull trekkes fram som mulig forklaring. I tørr atmosfære er elektronhuller dominerende ladningsbærere, mens i fuktig atmosfære blir noe av elektronhull konsumert av kombinasjonen av H^+ (Sun et al., 2008).

Figur 22 Temperaturavhengighet av ledningsevne for CeP_2O_7 (Singh et al., 2012; Sun et al., 2008; Wang et al., 2014)

(Le, Tsai, Yang, Chung, & Lee, 2011) rapporterer veldig høy ledningsevne for CeP_2O_7 -prøver sintret ved forskjellige temperaturer. Ledningsevnen er rapportert til å være $\sim 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ for prøver sintret ved $300, 450$ og $600 \text{ }^\circ\text{C}$ (Le et al., 2011). Ledningsevnen til prøver sintret ved 750 og $900 \text{ }^\circ\text{C}$ er rapportert til henholdsvis $4,2 \cdot 10^{-4}$ og $7,8 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ (Le et al., 2011). Det var funnet CeP_3O_9 -, CePO_4 - og $\text{Ce}(\text{PO}_3)_4$ -faser i prøver sintret ved $450, 650, 750 \text{ }^\circ\text{C}$ og i prøver sintret ved $900 \text{ }^\circ\text{C}$ var disse fasene dominerende (Le et al., 2011).

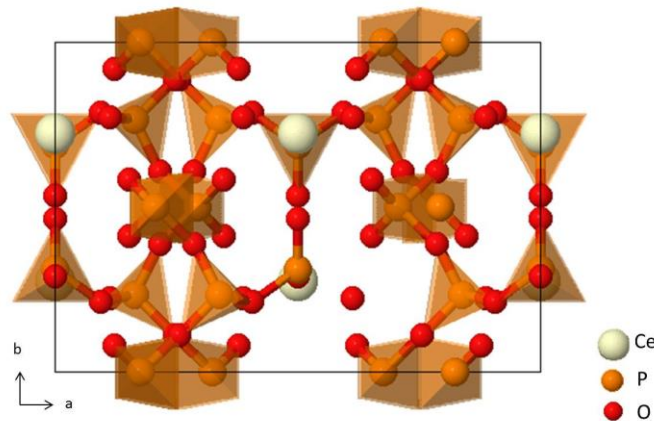
(Wang et al., 2014) rapporterer ledningsevnen for Yb dopet CeP_2O_7 på $9,6 \cdot 10^{-5} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $300 \text{ }^\circ\text{C}$ i tørr atmosfære og $3,3 \cdot 10^{-3} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ i fuktig atmosfære ved $150 \text{ }^\circ\text{C}$. Ledningsevne i Mg-dopet CeP_2O_7 er $4,0 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ (Le et al., 2011). MnO-dopet CeP_2O_7 har lav porøsitet og ledningsevnen på $1,15 \cdot 10^{-6} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ i fuktig atmosfære. Sn- og Zr-dopet ceriumpyrofosfat har ledningsevnen henholdsvis $2,15 \cdot 10^{-5} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ og $9,09 \cdot 10^{-5} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved $750 \text{ }^\circ\text{C}$ (Singh et al., 2016). Komposittmaterialer basert på $\text{CeP}_2\text{O}_7/\text{BPO}_4$ viser veldig høy protonledningsevnen $12 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ (X. Huang et al., 2016).

3.5 Strukturen og protonledningsevne i $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$

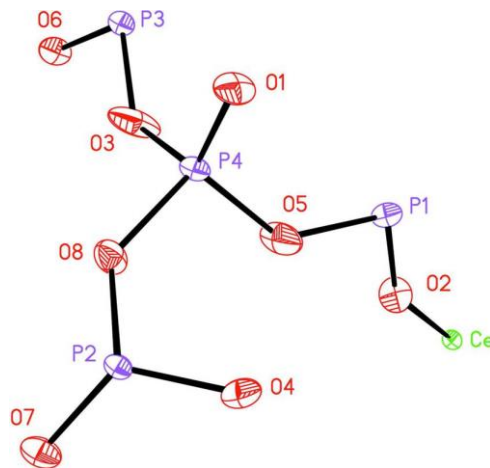
En av egenskapene til metallfosfater er å forme spesifikke krystallstrukturer. Ultrafosfater har nettverksstruktur som er representert med anioner $[\text{P}_{n+2}\text{O}_{(3n+5)}]^{n-}$, hvor $n = 2, 3, 4, 6$ (Hiroaki Onodaa & Tanakab, 2010; Zhu, Cheng, & Zhang, 2008). Anioner inneholder mange P-O-P-bindinger, så det er bare få salter av ultrafosfater som er stabile, unntatt salter av sjeldne jordartsmetaller (Onoda et al., 1999). Sjeldne jordartsmetall ultrafosfater kan bli klassifisert i fire strukturelle typer: monoklin ($P2_1/a$), monoklinik ($C2/c$), ortorombisk ($Pnma$) og triklin (P1) (Zhu et al., 2008).

Det er rapportert orthorombisk-krystallstruktur med romgruppe $Pnma$ for $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ og celleparameter $a=13,1252\text{\AA}$, $b=8,7991\text{\AA}$ og $c=9,0741\text{\AA}$ for $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$. Orthorombisk-strukturen til ceriumultrafosfat er skjematisk vist på Figur 23 (Zhu et al., 2008).

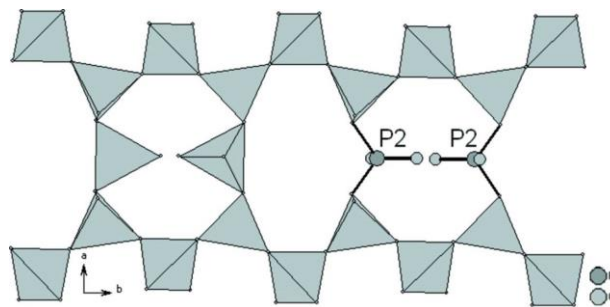
Figur 23 $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ ortorombisk struktur (Zhu et al., 2008)

Hovedelementet i dette atomarrangementet består av et cerium, fire fosfor og åtte oksygen atomer i en enhetscelle (Figur 24) (Zhu et al., 2008).

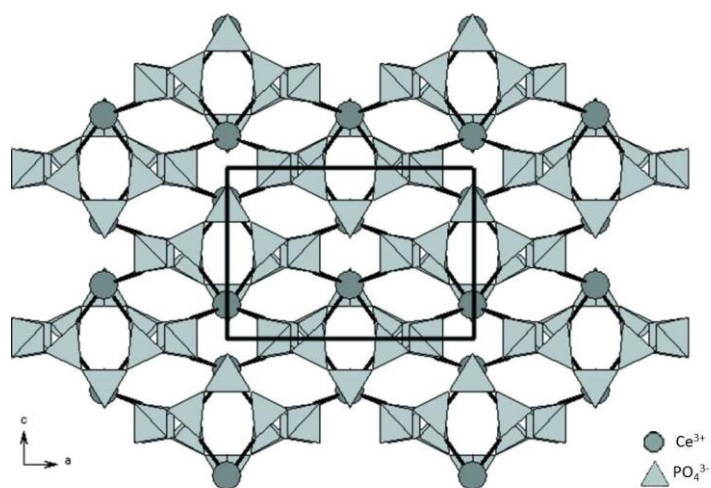
Figur 24 Asymmetrisk enhet presentert i CeP_5O_{14} med ortorombisk struktur (Zhu et al., 2008)

Strukturen til ceriumultrafosfat kan bli beskrevet på følgende måte. Nærliggende $(P_5O_{14})^{3-}$ anioner er koblet sammen via et Ce^{3+} -kation. CeO_8 -polyedre deler hjørner med åtte PO_4 -tetraedre med varierende Ce-O-distanser (fra 2,436 Å til 2,534 Å). Den korteste Ce-Ce-avstanden er 5,2271Å (Zhu et al., 2008). $(P_5O_{14})^{3-}$ -anioner kan bli beskrevet som to PO_4 uendelig kjeder linket med $P(2)O_4$ -tetraedra, som er vist i Figur 25 (Zhu et al., 2008).

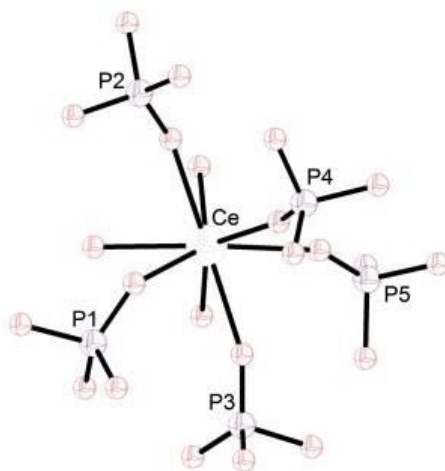
Figur 25 CeP_5O_{14} orthorombisk struktur representert som $(P_5O_{14})^{3-}$ anioner (Zhu et al., 2008)

$P(1)O_4$ -, $P(3)O_4$ - og $P(4)O_4$ -tetraedra deler hjørner og former uendelig skråkjeder langs b -aksen. Langs a -aksen deler $P(2)O_4$ -tetraedra hjørner med to nærliggende PO_4 uendelig kjeder. Sløyfer av $(P_5O_{14})^{3-}$ -anioner er observert parallelt til b aksen (Zhu et al., 2008). Strukturen til CeP_5O_{14} prosjektert på b -akse, er vist skjematisk i Figur 26 (Zhu et al., 2008).

Figur 26 Strukturen av orthorombisk CeP_5O_{14} projisert langs b aksen (Zhu et al., 2008)

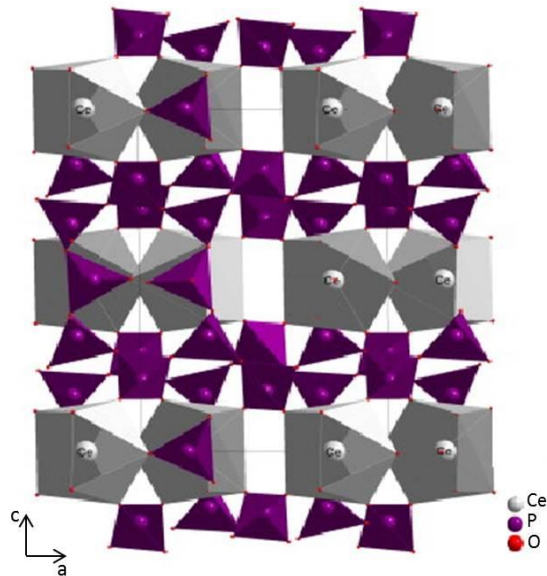
Det er også rapportert monoklin-struktur for CeP_5O_{14} framstilt med fluks-metode. Monoklin CeP_5O_{14} har $P2_1/c$ romgruppe med celleparameter $a=8,80 \text{ \AA}$, $b=9,07 \text{ \AA}$, $c=13,11 \text{ \AA}$ og $\beta = 90,47^\circ$. Det er ett cerium, fem fosfor og fjorten oksygenatomer i en enhetscelle (Figur 27). De fem fosforatomene har ikke ekvivalent posisjon, og hvert fosforatom med fire nabo-oksygenatomer former PO_4 -tetraeder. Koordinasjon av PO_4 -tetraedrene er ikke helt symmetrisk. P-O-avstanden i PO_4 -tetraedre varierer fra $1,459 \text{ \AA}$ til $1,618 \text{ \AA}$ og P-O-P-vinkel varierer fra $98,968^\circ$ til $123,044^\circ$ (Mesfar, Abdelhedi, Dammak, & Ferid, 2012).

Figur 27 Asymmetrisk enhet presentert i CeP_5O_{14} med monoklinikk-strukturen (Mesfar et al., 2012).

Monoklin-strukturen i ceriumultrafosfat kan bli beskrevet med PO_4 - og CeO_8 -grupper, som deler et oksygenatom og former nettverk i tre dimensjoner. Nettverket har avgrensede

kryssende tunneler. Strukturen av monoklin $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ prosjektert langs ac plan er vist skjematisk i Figur 28 (Mesfar et al., 2012).

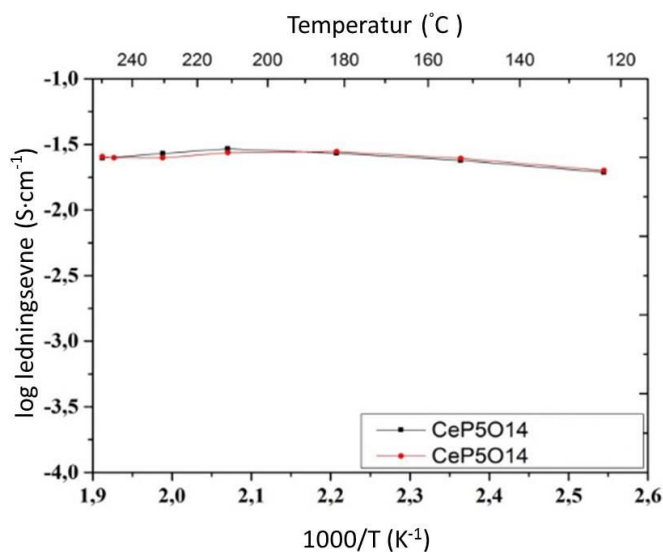

Figur 28 Strukturen av monoklin $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ prosjektert langs ac plan (Mesfar et al., 2012)

Det er rapportert mekaniske effekter i ceriumultrafosfat. Ved knusing av ultrafosfat omstruktureres P-O-P-bindinger til P-O-H-bindinger (Onoda et al., 1999).

Det er rapportert at $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ dekomponeres ved ~ 900 °C med frigjørelse av P_4O_{10} . Ved 1100 °C forandres ceriumultrafosfat til en glassaktig tilstand (Krasnikov, Vaivada, & Konstants, 1988).

(Anfimova, 2014) rapporterer høy protonledningsevne på $2.5 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ (210 °C, $\text{P}_{\text{H}_2\text{O}} = 0.15$ atm) i ortorombisk ultrafosfat $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ (Figur 29)

Figur 29 Ledningsevne av to separert framstilte CeP_5O_{14} -prøver ved $p_{H_2O} = 0,15 \text{ atm}$. (Anfimova, 2014)

Det er vist at ledningsevnen øker fra $0,02 \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ ved $120 \text{ }^\circ\text{C}$ til $0,025 \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ ved $210 \text{ }^\circ\text{C}$. I temperaturintervallet $210 - 250 \text{ }^\circ\text{C}$ minket ledningsevnen. Etter 6 timer ved $250 \text{ }^\circ\text{C}$ og $p_{H_2O} = 0,15 \text{ atm}$ ble maksimum ledningsevnen $0,0033 \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$. Ledningsevnen forble stabil selv etter 18 timer ved samme forhold. Cerium ultrafosfat viste termisk stabilitet opp til $650 \text{ }^\circ\text{C}$. CeP_5O_{14} er en lovende protonleder for intermediate-temperatur (Anfimova, 2014).

4 Eksperimentelt

Denne kapitel beskriver eksperimentelt metoder brukt i oppgaven. Først ble prøvepreparering dekket. Framstilling av cerium ultrafosfat ble etterfulgt av framstilling av pyrofosfater, tablett preparering og massetetthetsmålinger. Deretter ble karakterisering av struktur med Røntgendiffraksjon (XRD) beskrevet. Analyse av mikrostruktur og morfologi utført med skanningselektronmikroskopi (SEM) og energispredende røntgenspektroskopi (EDS) ble beskrevet her. Det ble også gitt detaljert beskrivelse av instrumentene brukt i denne oppgaven, som ProboStat^{TM} målecelle for elektriske målinger og gassmikseren. Elektriske målingene i denne oppgaven ble tatt ved likevekt som funksjon av temperaturen. Mulige feilkilder og usikkerheter knyttet til eksperimentene ble diskutert. Det ble også nevnt noen forslag til å redusere og eliminere feilkilder.

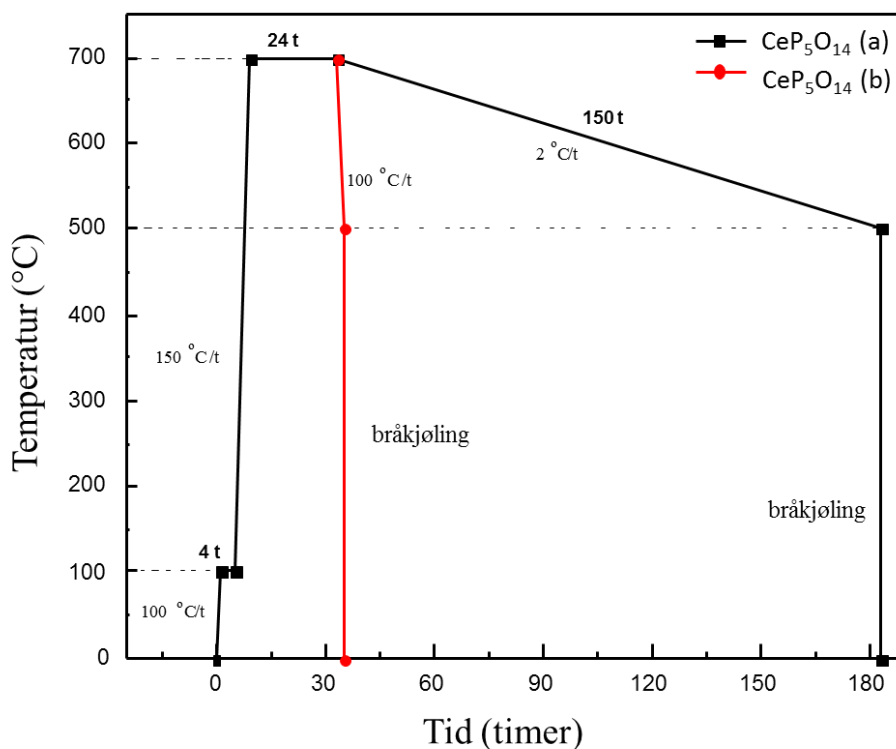
4.1 Prøvepreparering

I dette arbeidet ble $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ -prøver framstilt med keramisk metode (KM), mens prøvene av pyrofosfater CeP_2O_7 og SnP_2O_7 ble preparert med våtkjemisk metode (VM).

4.1.1 Framstilling av $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$

Ultrafosfateprøver av $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ ble framstilt med keramisk metode ved bruk av prosedyren som beskrevet av (Zhu et al., 2008) og (Anfimova, 2014). CeO_2 og $\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$ ble brukt som utgangsmaterialer, deres karakteristikk er presentert i Tabell 2.

Den nødvendige mengden av utgangsmaterialene ble veid nøyaktig i henhold til det støkiometriske forholdet i fosfatet på Sartorius ED224S analytiske vekt. Tre forskjellige molarforhold Ce/P: 1:5, 1:7, 1:12 ble brukt. Reaktantene ble blandet grundig og malt i en agatmortel i en time ved bruk av isopropanol for å gjøre blandingen mer homogen. Bruk av tradisjonell mortel og pistill var foretrukket istedenfor mekanisk kulemølle for å unngå forurensning. Den homogene reaktantblandingen ble deretter plassert i en digel og komprimert. Både platina- og karbondigeler ble brukt i dette arbeidet. Digelen ble varmet i en varmeovn på 100 °C i 4 timer. Deretter ble miksturen malt til fint pulver i en agatmortel ved bruk av isopropanol, før den ble plassert i digelen igjen. Digelene ble lukket, karbondigelen ble dekket med platinafolie og platinadigelen ble lukket ved å klemme sammen dens øverste kanter. Den lukkede digelen var plassert i en kammerovn med ohmisk oppvarming. Blandingen ble varmet forsiktig opp til 700 °C og kalsinert ved denne temperaturen i 24 timer. Deretter ble blandingen sakte avkjølt til 500 °C med en hastighet på 2 °C per time, til sammen ble det brukt 150 timer bare til denne avkjølingen. Det polykrystallinske pulveret oppnådd etter kalsinering ble bråkjølt til romtemperatur Figur 30 (a).

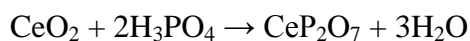
Figur 30 Temperaturprogramprofilen for framstilling av CeP_5O_{14} : (a) framstilling beskrevet av (Zhu et al., 2008), (b) forkortet avkjølingsprosess.

Framstillingen av CeP_5O_{14} tar veldig langt tid, mer enn en uke. Derfor ble det i dette arbeidet gjort forsøk på å forkorte framstillingstiden ved å gjøre avkjølingsprosessen etter kalsinering kortere (Figur 30 (b)). Framstillingsprosessen var den samme, den eneste forskjellen var at det ble brukt bare 2 timer på å avkjøle prøven fra 700 °C til 500 °C. Temperaturprofil for framstilling av CeP_2O_7 beskrevet av (Zhu et al., 2008) er vist i Figur 30 (a), mens Figur 30 (b) viser prosessen med forkortet avkjølingstid.

4.1.2 Framstilling av pyrofosfater

Pyrofosfater CeP_2O_7 og SnP_2O_7 var framstilt ved våtkjemisk metode som beskrevet av (Singh et al., 2012; Sun et al., 2008; Wang et al., 2014) og (Nalini, 2010).

For framstilling av ceriumpyrofosfat, ble CeO_2 mikset med 80 vektprosent H_3PO_4 til en homogen blanding i romtemperatur. Blandingen ble varmet på en varmeplate på 150 °C med magnetrører i 3 timer, deretter plassert i en aluminadigel som ble lukket med en aluminaplate og kalsinert på 500 °C i 3 timer. Dannelse av ceriumpyrofosfat kan bli beskrevet med ligningen 4.1 (Hiroaki Onodaa & Tanakab, 2010):

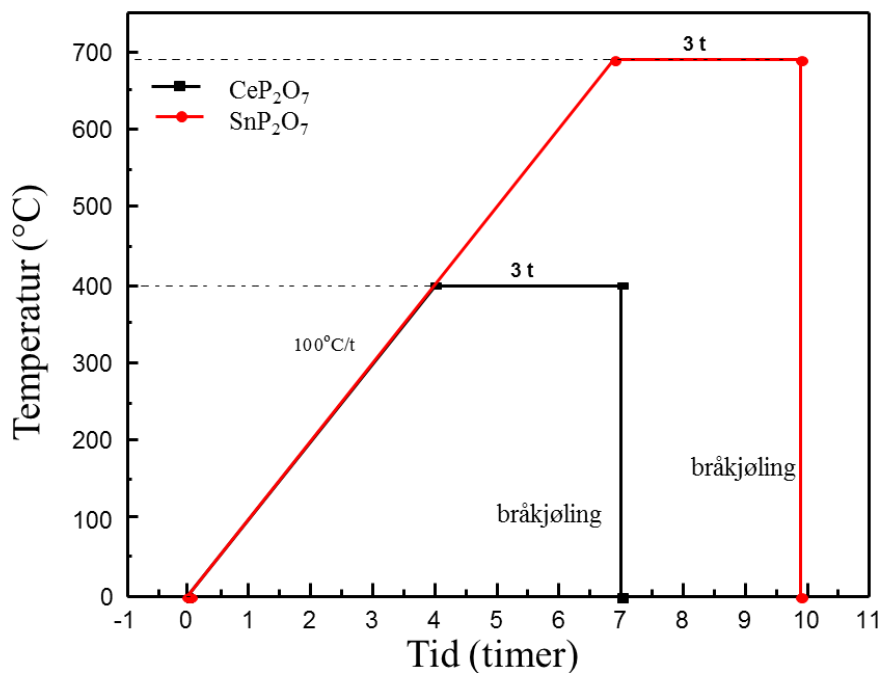

4.1

Tinnoksid ble brukt som startmateriale for framstilling av SnP_2O_7 . Oksidet ble mikset med 80 vektprosent H_3PO_4 i romtemperatur til en homogen blanding ble oppnådd. Molarforholdet for Sn/P var 1:2,3. Blandingen ble varmet under opprøring på $200\text{ }^\circ\text{C}$ i 3 timer inntil den ble til en pasta. Pastaen ble tørket på $100\text{ }^\circ\text{C}$ i 24 timer, malt i en agatmortel, deretter kalsinert i en lukket aluminadigel på $690\text{ }^\circ\text{C}$ i 3 timer.

Temperaturprofiler for kalsinering av pyrofosfater er vist i Figur 31.

Figur 31 Temperaturprogramprofilen for kalsinering av CeP_2O_7 og SnP_2O_7

Fosfor/metal-forhold i fosfater og startkemikaler ved syntese kan påvirke ledningsevnen i de syntetiserte materialene. For å unngå tap av fosfor under syntesen ble et molarforhold mellom startmaterialene Ce/P og Sn/P på 1/2,3 brukt istedenfor 1/2 som er det teoretisk nødvendige forholdet.

4.1.3 Sintring

Etter kalsinering ble alle prøvene malt i alkohol til fint pulver i en agatmortel og tørket i varmeskapet. Pulveret ble mikset med organisk «binder» som inneholder B-60 polymerer oppløst i etyl acetat. Det ble brukt 5-20 dråper av binder per gram av pulver. Prøvene ble kaldpresset til 10 mm tabletter ved bruk av Specac GS15011 hydrauliskspresse og med et enakset trykk på 100 MPa for CeP_2O_7 , $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ og 200 MPa for SnP_2O_7 . Dette ble gjort for å maksimere tettheten av prøven. Deretter ble alle prøvene sintret for å bli kvitt overskudd av syre. $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ var sintret på $650\text{ }^\circ\text{C}$ i 6 timer. Pyrofosfate CeP_2O_7 - prøver ble sintret på $400\text{ }^\circ\text{C}$, $500\text{ }^\circ\text{C}$ og $650\text{ }^\circ\text{C}$ i 6 timer. SnP_2O_7 ble sintret på $1000\text{ }^\circ\text{C}$ i 3 timer. Etter sintring ble

prøvene som ble brukt til elektriske målinger oppbevart i eksikator for å unngå hydrering og dekomponering.

4.1.4 Kjemikaler

Startkjemikaler brukt i KM- og VM-syntesene er angitt henholdsvis i Tabell 2 og Tabell 3.

Tabell 2: Kjemikaler brukt i KM-syntese av CeP_5O_{14}

IUPAC navn	Kjemisk formel	Renhet	Produsent
Cerium(IV) oxide	CeO_2	99,5%	Alfa Aesar
Ammonium dihydrogen phosphate	$NH_4H_2PO_4$	99%	Fluka

Tabell 3: Kjemikaler brukt i VM syntese of CeP_2O_7 og SnP_2O_7

IUPAC navn	Kjemisk formel	Renhet	Produsent
Cerium(IV) oxide	CeO_2	99,5%	Alfa Aesar
Tin (IV) Oxide	SnO_2	99,9%	Alfa Aesar
Fosforsyre	H_3PO_4	80% wt.	Protia

4.1.5 Massetetthetsmålinger

Massetettheten av hver prøve ble estimert fra diameter, tykkelse og vekt til tablett. Tykkelsen av tablett ble målt med et digitalt mikrometer og tablett ble veid på en analytisk vekt. Den relative massetettheten av hver pellet ble deretter beregnet ved bruk av den teoretiske massetettheten som var blitt rapportert i litteraturen. Det ble gjort målinger både på relativt tette prøver (over 80% relativ tetthet) og porøse prøver (under 80% relativ tetthet) i dette arbeidet.

En oversikt over alle prøvene studert i dette prosjektet med syntesemetode, sintringstemperatur og massetetthet er vist i Tabell 4.

Tabell 4: Oversikt over alle prøvene studert i dette prosjektet.

Nominell sammensetning	Framstillingsmetode	Sintrings-temperatur (°C)	Relativ massetetthet ρ_{rel} [%]	Prøvens farge	Forkortet navn
CeP ₅ O ₁₄	KM	650	88	grå	CeP ₅ O ₁₄ 88
CeP ₅ O ₁₄	KM	650	82	grå	CeP ₅ O ₁₄ 82
CeP ₅ O ₁₄	KM	650	61	lysgrå	CeP ₅ O ₁₄ 61
CeP ₂ O ₇	VM	400	75	gull	CeP ₂ O ₇ 400
CeP ₂ O ₇	VM	500	83	grå-gull	CeP ₂ O ₇ 500
CeP ₂ O ₇	VM	650	82	grå	CeP ₂ O ₇ 650
SnP ₂ O ₇	VM	1000	98	hvit	SnP ₂ O ₇

4.1.6 Elektroder

Sirkulære platinaelektroder med en diameter på ca. 0,7 cm ble malt på hver side av SnP₂O₇-prøvene med platinamaling (Pt Ink, Metalor M-001511), deretter ble prøvene tørket i 30 min i varmeskapet ved 100 °C. Prosessen ble gjentatt tre ganger, deretter ble prøven varmet ved 1000 °C i 1 time for å brenne elektroder.

Det ble malt sirkulære sølvelektroder (sølv Degussa) med en diameter på ca. 0,5 cm på hver side av CeP₅O₁₄- og CeP₂O₇-prøvene. Disse ble tørket i varmeskap i 10 min ved 100 °C. Prosessen ble gjentatt tre ganger. For å brenne elektroder ble prøvene varmet opp til sin respektive sintringstemperatur.

4.2 Strukturell karakterisering

4.2.1 XRD

Røntgendiffraksjon er en utbredt og effektiv teknikk for materialkarakterisering. De kjemiske forbindelsene kan identifiseres utfra deres krystallinske struktur og faser. Røntgendiffraksjonens prinsipp kan forklares på følgende måte: En monokromatisk røntgenstråle sendes gjennom en krystallinsk prøve. Strålen reflekteres fra gitterplanet i krystallen og gir et diffraksjonsmønster som er unikt for hver substans (Leng, 2008).

Strukturen og faserenheten av alle prøvene ble systematisk kontrollert med røntgendiffraksjon.

Målingene ble utført av to diffraktometre: Siemens Bruker D5000 og Rigaku MiniFlex600. MiniFlex600 XRD diffraktometer ble kjørt i θ - 2θ geometri uten monokromator, med et diffraksjonsintervall på 15–120° (2 θ) og skannehastighet på 1°/min. Bruker XRD diffraktometer ble kjørt i Bragg-Brentano geometri med MoK α stråling ($\lambda = 0.7107 \text{ \AA}$).

XRD ble utført både før og etter sintring og etter elektriske målinger. Resultatene ble analysert med software DIFFRAC.EVA v4.0 (Mfr. Bruker AXS) og sammenlignet med Crystallography Open database (COD).

Røngendiffraksjon-«refinement analyse» var brukt for å finne de strukturelle parameterne for de ulike prøvene.

Rietveltmetoden ble brukt ved hjelp av programmet TOPAS v4.0 (Mfr. Bruker AXS). Enhetscelleparametere, five-order Chebyshev polynomial, bakgrunnsfunksjon, prøveforskyving, toppformer og posisjoner, skallfaktor, plassbesettelse (occupancies) og krystallstørrelse ble brukt i analysen. Strukturelle parameterne rapportert av (Zhu et al., 2008), (White et al., 2008) og (Mesfar et al., 2012) ble brukt som startstrukturmodell for henholdsvis $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$, CeP_2O_7 og SnP_2O_7 .

4.2.2 SEM

Mikrostruktur og morfologisk analyse i denne oppgaven ble utført ved hjelp av en EI Quanta 200 mikroskop med en «field emission gun» (FEG).

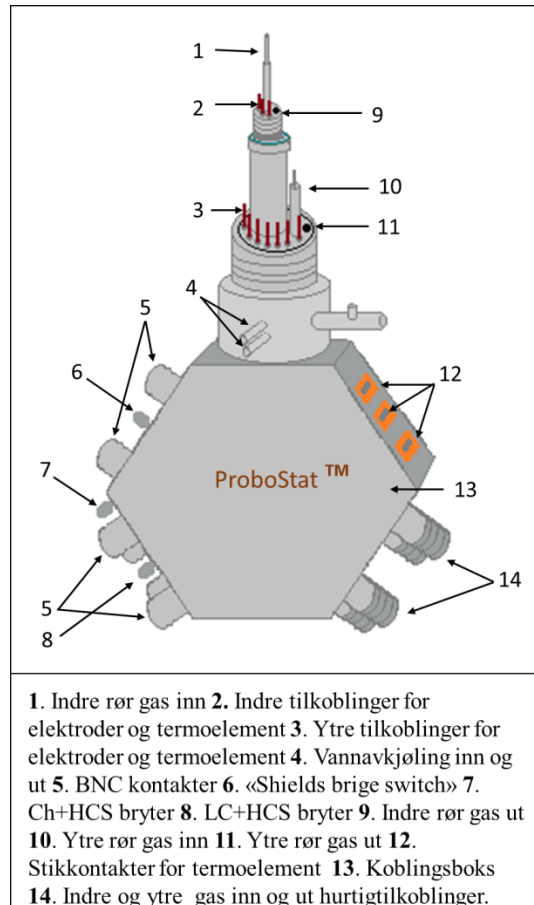
Det er tre vakuummoduser som kan brukes på instrumentet: høyvakuummodus (HV), lavvakuum (LV) og environmental SEM (ESEM). Lavvakuum-modus (40 Pa) ble brukt i dette arbeidet.

Quanta SEM er utstyrt med tre standarddetektorer: Large-field detektor (LFD), Everhart-Thornley-detektor for sekundærelektroner (ETD) og en detektor for tilbakespredte elektroner (SSD). I dette arbeidet ble bare ETD- og SSD-detektorene brukt. For å eliminere eventuelle bildeforvrengning for eksempel kanteffekter ble MIX-bilder tatt ved å legge signaler fra ETD- og SSD-detektorene over hverandre. Kvalitative og kvantitative kjemisk analyser av prøvene ble gjort med energispredende røntgenspektrometer (EDS) ved hjelp av en EDAX Pegasus 2200 detektor. Analysene ble utført med akselerasjonsspenninger fra 10 til 20 kV.

4.3 Apparater

4.3.1 Målecelle

Målinger av ledningsevne ble gjort ved bruk av ProboStat^{TM} målecelle (NorECs AS, Norway). Målecellen kan ha forskjellige konfigurasjoner, slik at den kan brukes for flere anvendelser som å teste brenselceller, måle van der Pauw-ledningsevne, Seebeck-koeffisient og andre tester av uorganisk materialer og keramer. Målecellen kan benyttes i en rekke atmosfærer og temperaturer (opp til 1600 °C) og kan anvendes til prøver med forskjellig geometri. En ProboStat med basiskomponenter er vist skjematisk i Figur 32 (NorECs AS, 2017).

Figur 32 ProboStaten med basiskomponenter

Hoveddelen av ProboStat^{TM} målecelle er laget av Ni-belagt messing og består av gassgjennomstrømnings system, en vannkjølesylinder og en koblingsboks. Målcellen har også indre og ytre aluminarør og ytre høytrykksflens. Forskjellige elektroder, termoelementer og fjærer kan benyttes avhenging av anvendelse (NorECs AS, 2017).

4.3.2 Gassmikser

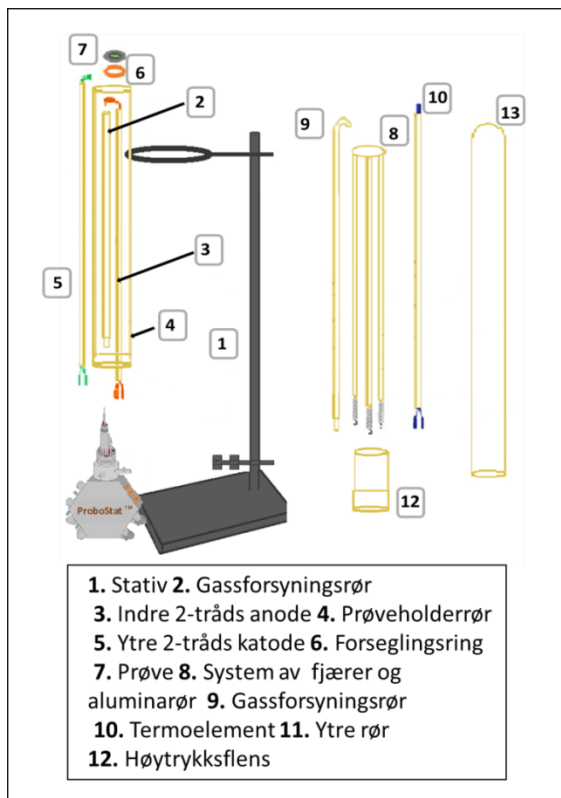
Atmosfære i målcellen ble kontrollert ved bruk av en gassmikser bygd av forskningsgruppa. Gassmikseren er vist skjematisk i Figur 34. Gassmikseren består av serier av gasslinjer og flowmetrer (Sho-Rate 1355, Brooks Instruments) (A-I i Figur 34), som er delt i fire fortytningstrinn og en flowmeter som er koblet direkte til målcellen. Det er mulig å velge forskjellige gaser for gas 1 (G1 i Figur 34) og gas 2 (G2 i Figur 34). De første tre fortytningstrinnene (M1-M3 i Figur 34) brukes til å fortytne gassen.

Alt overskudd av gass fra hvert fortytningstrinn bobles over kolonner med synkende høyde av dibutylftalat (B1-B4 i Figur 34) for å sikre konstant overtrykk gjennom systemet. Det fjerde paret av gasslinjer og flowmetrer (G-H i Figur 34) brukes til å kontrollere vandampens

partialtrykk av gassblandingen. Den oppnådde gassmiksen (M4 i Figur 34) kan bli fuktet eller tørket. Det er to steg i fuktprosessen, hvor gassen sendes gjennom to flasker. Den første flasken er fylt med H₂O eller D₂O og i den andre flasken er det en mettet løsning av KBr. Løsning av KBr sikrer at partialtrykket av vanddamp er på rundt 0,025 atm. ved romtemperatur. Ved tørkeprosessen sendes gassen gjennom en kolonne fylt med hygroskopisk P₂O₅. Det gir et partialtrykk av vanddamp på minimum $3 \cdot 10^{-5}$ atm. i den beste tilfelle, pga. gaslekasje i gassmikseren. Etter fukte- eller tørkettrinnet går blandingen inn i et flowmeter som regulerer gasstrømmen før den går inn i målecellen. Gassmikseren var koblet til ProboStaten ved hjelp av hurtigtilkoblingene (14 i Figur 32)

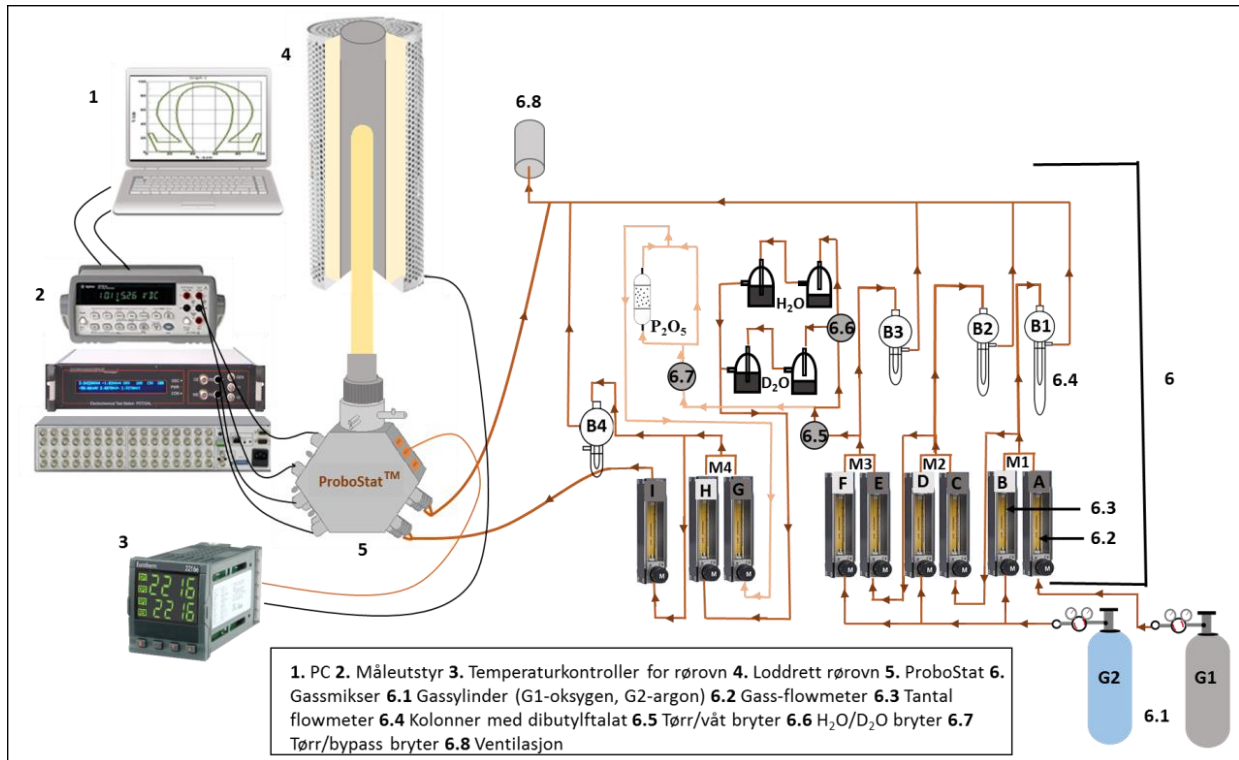
4.4 Elektriske målinger

Elektriske malinger ble utført ved hjelp av en 2-elektrode 4-ledning-oppsett. Prøven i form av tablett var støttet av en aluminaplate og plassert i det indre røret (4 i Figur 33) i ProboStat™. To Pt-elektroder med platinanett (3 og 5 i Figur 33) ble mekanisk presset under og oppå prøven. Elektrodene fungerer som prober for strøm og spenning i van der Pauws 2-probe metode. For å oppnå god kontakt mellom elektrodene og prøven, ble et system av fjærer og aluminarør (8 i Figur 33) brukt. Andre tilbehør til ProboStat™ som ble brukt til elektriske målinger i denne oppgaven er vist skjematisk i Figur 33. Målecellen ble forseglet med et utvendig rør, gummi O-ring og høytrykksflens.

Figur 33 ProboStat™ med tilbehøret.

Øverste del av målecellen ble plassert i en oppvarmingszone i en vertikal rørformet ovn (4 i Figur 34) med PID-regulator (Eurotherm 2216e) (3 i Figur 34). Agilent 34401A multimeter og LF Impedance Analyzer ble brukt til å gjøre elektriske målinger. LF Impedance Analyzer kan brukes i frekvensområde 5 Hz-13 MHz og vekselsspennning fra 0 til 1,1 V. Oppsettet som ble brukt for elektriske målinger i denne oppgaven er vist skjematisk i Figur 34. Omega 2-program ble brukt til å gjøre målinger.

Figur 34 Oppsett for elektriske målinger.

Oversikt over prøver med karakteriseringer og målinger som ble gjort i denne oppgaven er vist i Tabell 10 (se Vedlegg).

Total ledningsevne ble målt ved konstant frekvens 10 kHz og vekselspennning 1 V. Målingene ble gjort ved forskjellige temperaturer, først i tørr ($p_{O_2} = 0,21 \text{ atm}$), så i fuktig ($p_{H_2O} = 0,21 \text{ atm}$) atmosfære. For å se på isotopeffekt ble det for noen av prøvene gjort målinger i D₂O-atmosfære.

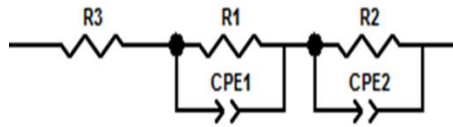
Temperatur ramp i forskjellige atmosfærer ble gjort fra 250 °C for alle CeP₅O₁₄-prøvene, fra 500 °C for CeP₂O₇-650- og CeP₂O₇-500-prøvene, og fra 1000 °C for SnP₂O₇-prøvene til romtemperatur med reduksjon i temperaturen på 0,1 °C/min.

For CeP₂O₇ 400-prøven ble målingene i tørr atmosfære gjort fra 400 °C. Målingene i fuktig atmosfære ble gjort i to sykluser: første syklus ble kjørt fra 400 °C og andre syklus ble kjørt fra 500 °C. Alle målingene av total ledningsevne ble gjort etter likevekt var oppnådd.

For å estimere bidraget fra bulk, korn grensene og elektroder til målt ledningsevne, ble det gjort impedans spektroskopi på noen av prøvene. Impedans spektroskopi ble gjort ved

forskjellige temperaturer ved likevekt i et bredt frekvensområde ($10\text{-}10^6$ Hz) og med oscillasjonsspenning på 1,1 V.

Det oppnådde impedansspekteret ble analysert ved hjelp av ZView program (Scribner Associates) og spekteret ble tilpasset til en ekvivalent krets som er vist i Figur 35.

Figur 35 Ekvivalent krets.

Målt ledningsevnen ble korrigert for porøsitet og geometri av prøven:

$$\sigma_m = G \frac{h}{A} \quad (4.2)$$

$$\sigma_s = \frac{\sigma_m}{\rho^2} \quad (4.3)$$

hvor σ_m er målt ledningsevnen ($\text{S}\cdot\text{cm}^{-1}$), G er konduktans (S), h er tykkelse av prøven (cm), A er elektrodens areal (cm), σ_s er spesifikk ledningsevnen ($\text{S}\cdot\text{cm}^{-1}$), ρ er tettheten til prøven (g/cm^3) (T., 2007).

4.5 Feilkilder og usikkerhet

Resultater av et eksperiment blir alltid påvirket av flere faktorer: presisjonen til instrumentene som blir brukt, usikkerheter og systematiske feil ved målinger og beregninger, ukontrollerte forandringer i omgivelsene og mye mer. Det er viktig å bli klar over disse feilene og usikkerhetene og minimalisere dem der det lar seg å gjøre.

Ved framstilling av prøvene kan feil i forholdet mellom startmaterialer komme av at den analytiske vekten som ble brukt har en usikkerhet på ± 0.1 mg. Renheten av prøvene kan også ha blitt påvirket fordi noe av startmaterialer er veldig hydrofile (for eks. CeO_2). Denne feilkilden ble tatt i betraktning og hydrofile startmaterialer ble varmet i noen timer før veiing og alle prøvene ble oppbevart i lukket oppbevaringsbokser i eksikator. For å unngå forurensning av prøvene ble alt utstyr, brukt ved framstilling og behandling av prøver, vasket og tørket grundig. For å unngå påvirkning fra temperaturgradienten i muffel-ovnen som ble brukt, ble beholderen med prøvene alltid plassert i midten av ovnen. Termoelementet som ble brukt har en usikkerhet på $\pm 1\text{-}2$ K og er blant annet avhending av temperaturgradienten i ovnen. Derfor var termoelement plassert så nær som mulig til prøven.

Et digitalt mikrometer ble brukt for å måle lengden og tykkelsen til prøvene. Usikkerheten til mikrometeret er $\pm 0,01$ mm. Selv om det ble brukt sjablong for å male elektroder på prøvene, var det likevel vanskelig å male de sirkulære elektrodene helt nøyaktig. Derfor har diameterne av elektrodene en usikkerhet på $\pm 0,1$ mm.

De systematiske feilene knyttet til XRD-teknikken kommer fra uregelmessige prøveoverflate, prøveforskyvning og feil i null 2θ -posisjon. Veldig små mengder av sekundære faser og urenheter kan ikke oppdages på grunn av XRD-instruments begrensninger.

Kvantifiseringen av sammensetningen av de forskjellige fasene i prøver, kan bli påvirket av elektronstrålens drift ved bruk av spotfunksjonen ved EDS-analyse. For å unngå dette, ble analysene utført flere ganger for forskjellige krystallitter i prøven for å oppnå økt statistikk for hvert resultat.

Det er flere faktorer knyttet til bruk av gasser som påvirker nøyaktighet av eksperimentene. Her kan det nevnes: renheten til de brukte gassene, lekkasje i gassmikseren, nøyaktigheten av flowmetre, bruk av for høy eller for lav gasstrømhastighet. Oppsettet ble sjekket for gasslekkasje før hvert eksperiment og for å kontrollere gasstrømningshastigheter ble verdier på mellom 20 og 130 mm ved flowmetre brukt. Bruk av veldig høye eller lave gasstrømningshastighetene kan føre til stor usikkerhet i målinger opp til 60% (Loken, 2011).

Instrumenter brukt for elektriske målinger har usikkerhet $\pm 0,1\%$ på grunn av ikke-perfekt kalibrering. Det kan også oppstå parasittisk impedans som består av resistans og induktans i ledningene og gir typisk resistans rundt 1 ohm. I denne oppgaven ble det brukt 2-elektrode 4-ledning-oppsett til målingene, noe som eliminerer parasittisk impedans. Impedansspektrene ble tilpasset til samme ekvivalente krets ved bruk av samme parameter. En chi-squared verdi på 10^{-5} ble brukt for å indikere en god tilpasning. Målt ledningsevnen ble korrigert for geometri og porøsitet av prøven.

5 Resultater

I dette kapittelet vil de eksperimentelle resultatene fra målingene av fosfater bli presentert. Den første delen presenterer resultatene fra prøvekarakteriseringen ved hjelp av XRD og SEM. Neste delen viser resultatene fra målingene av elektrisk ledningsevne ved forskjellige temperaturer og atmosfærer. Oversikt av alle fosfat-prøvene framstilt og studert i dette prosjektet, deres renhet og de eksperimentelle teknikkene som ble benyttet for karakterisering av disse forbindelsene, er oppsummert i tabell 1 i tillegg.

5.1 Framstilling av ultrafosfat.

Cerium ultrafosfat var framstilt med KM i denne oppgaven. For framstilling av CeP_5O_{14} ble brukt både platina- og karbondigeler. Prøvene framstilt i karbon digelen ble fullstendig forurenset med karbon på grunn av reaksjon med digelen i løpet av kalsinering. Disse prøvene ble ikke studert i denne oppgaven.

Syntese av CeP_5O_{14} er tidskrevende og ikke godt studert ennå, derfor ble det i denne oppgaven gjort noen forandringer i framstilling prosessen beskrevet av (Zhu et al., 2008). Tre forskjellige molarforhold mellom cerium og fosfor ble brukt (Ce/P=1:5; 1:7; 1:12). Prøver framstilt med lavere molarforholdet inneholdte CeP_3O_9 fase, som ble påvist med SEM (Figur 45 og Tabell 7). Det er flere steg i framstillingsprosessen som påvirkes av molarforholdet mellom cerium og fosfor. Først reagerer utgangsmaterialer (CeO_2 og $NH_4H_2PO_4$) med hverandre og ved 240 °C ble $Ce_3(NH_4)_2H(PO_4)_5$ krystallisert som reagerer med dekomponeringsprodukter av ammoniumfosfat (Krasnikov et al., 1988). Hvis molarforhold mellom cerium og fosfor ble mer enn fem, da dannes $CeNH_4HP_3O_{10}$. Ved molarforholdet fem, krystalliseres CeP_2O_7 , som ved 600 °C dekomponerer til CeP_3O_9 og andre faser (Krasnikov et al., 1988). $CeNH_4HP_3O_{10}$ ble flyttende ved 400 °C, og avhending av molarforholdet mellom cerium og fosfor krystalliseres de forskjellige faser fra monofosfat. Ved molarforholdet mellom 5 og 8 oppnås det $CeNH_4P_4O_{12}$ og $Ce(PO_3)_4$ faser og ved molarforhold mer enn 10 oppnås $Ce(NH_4)_2(PO_3)_5$. Disse fasene resulterer i CeP_5O_{14} ved 600-700 °C (Krasnikov et al., 1988). Dessverre dominerte CeP_3O_9 fase i prøven framstilt med Ce/P=7, muligens ble det underskudd av fosfor under framstillingsprosessen, allerede før oppvarming til 400 C. Framstillingen av CeP_5O_{14} er veldig langsomt, tidskrevende prosess. Derfor ble avkjølings tid etter kalsinering minimalisert for å se om det har innvirkning på slutt resultatene. CeP_3O_9 fase var oppnådd ved framstilling med forkortet avkjølingstid. Mulig grunn til det kan være at ved framstillingsprosess med rask avkjøling er det ikke nok tid for krystallisering av CeP_3O_9 og mer støkiometrisk fase ble dannet.

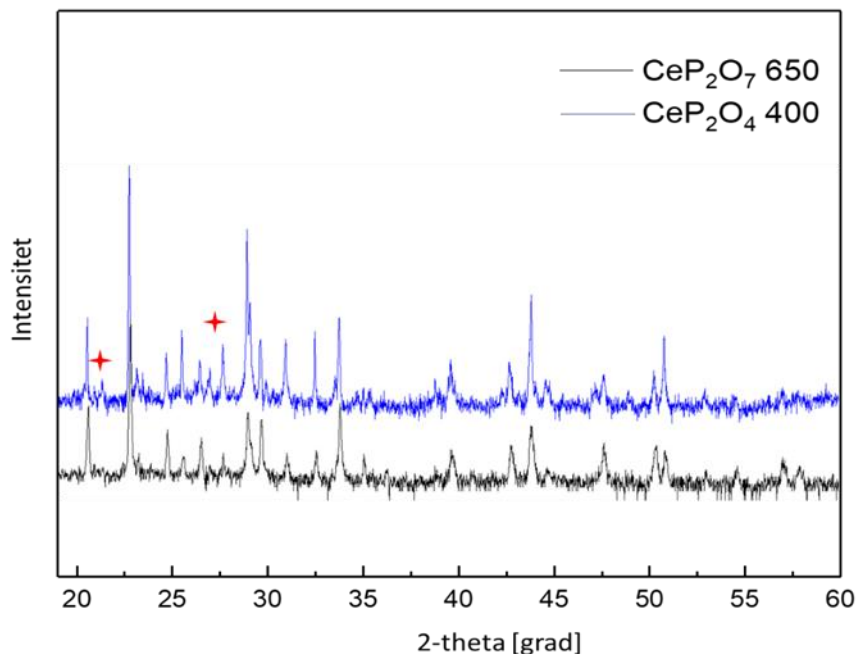
Det ble ikke gjort noen målinger på framstilte prøver med CeP_3O_9 fase. Alle prøvene brukt for elektriske målinger i denne oppgaven, var framstilt i platinadigelen etter samme prosedyre som er beskrevet av (Zhu et al., 2008).

5.2 Karakterisering av prøver

5.2.1 Karakterisering av krystallstruktur (XRD)

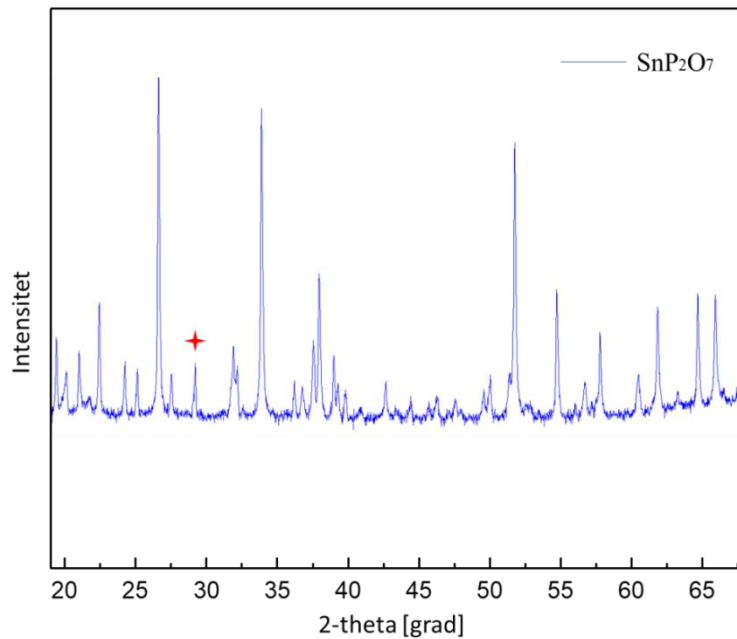
Røntgendiffraksjon ble benyttet for å kontrollere faserenhet og bestemme gitterparametre for fosfat-prøvene ved hjelp av Rietveld-forfining. Alle prøver ble undersøkt av XRD både etter kalsinering og etter sintring. Her presenteres det bare XRD-diffraktogrammer av de sintrede prøvene. CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500-prøvene har lik diffraktogrammer, derfor ble det bare en av dem presentert her.

XRD-diffraktogrammet i Figur 36 viser at alle syntetiserte CeP_2O_7 -forbindelser består av CeP_2O_7 . Diffraktogrammet til ceriumpyrofosfat prøven sintret ved 650 °C viser ingen indikasjoner på sekundære faser. Derimot diffraktogrammet til prøvene sintret ved 400 og 500 °C har ekstra topper, vist som stjerner på figuren. De ekstra refleksene stammer fra CeO_2 og CePO_4 . Prøvene CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 inneholder sekundære faser.

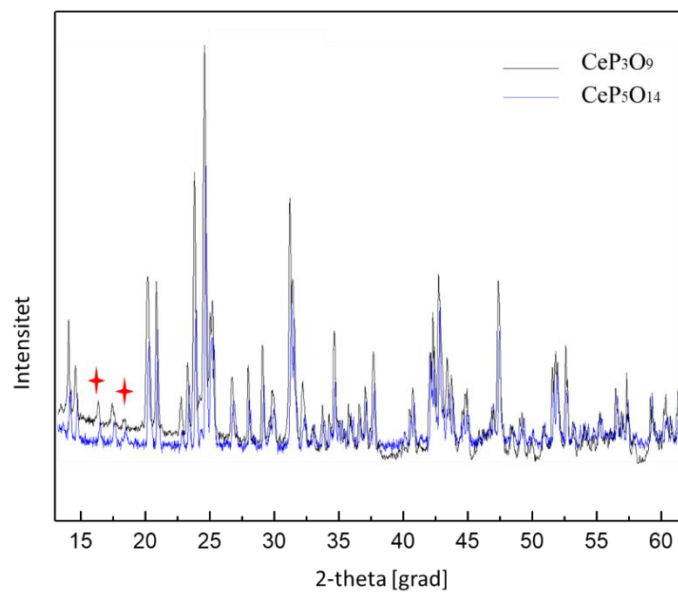
Figur 36 XRD -diffraktogrammet av CeP_2O_7 650 og CeP_2O_7 400-prøver.

XRD-diffraktogrammet av SnP_2O_7 -prøve er vist i Figur 37. XRD-diffraktogrammet viser at framstilt prøve består av SnP_2O_7 , men diffraktogrammet har ekstra reflekser som indikerer sekundær fase i prøven. Refleksene stammer fra SnO_2 og er vist med stjerner i figur. SnP_2O_7 -prøven inneholder SnO_2 sekundær fasen.

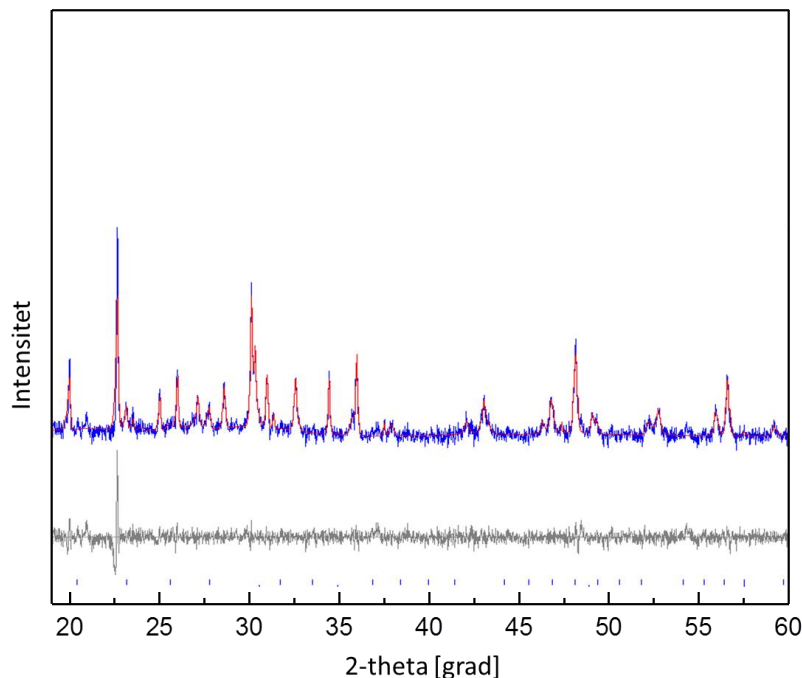
Figur 37 XRD -diffraktogrammet av SnP_2O_7 -prøve.

XRD-diffraktogrammer til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ og CeP_3O_9 -prøven framstilt med forkortet prosess er vist i Figur 38. Dessverre ble ikke CeP_3O_9 fase oppdaget med XRD. XRD-diffraktogrammer til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ -prøven viser ingen indikasjoner på sekundære faser. Topper merket med stjerne ble ikke indentifisert.

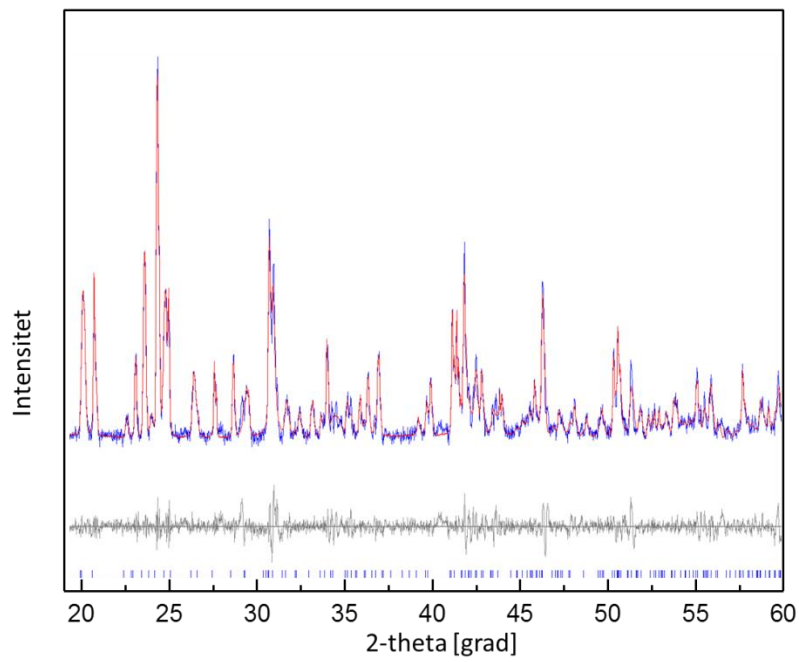

Figur 38 XRD -diffraktogrammet av $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ og CeP_3O_9 -prøver.

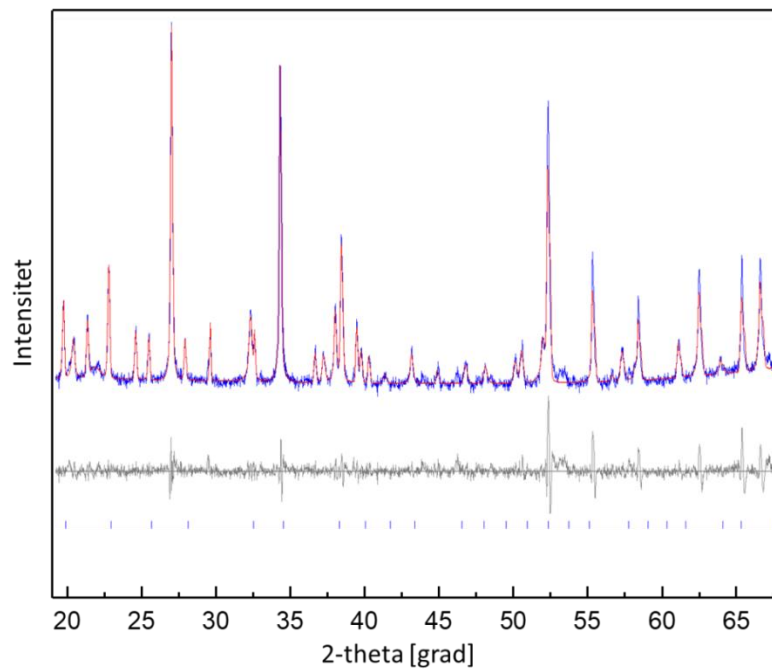
Forfining av røntgendiffraktogrammene ble gjort med Rietveld metode for noen av prøvene framstilt i denne oppgaven. Enhetscelleparametere, romgruppe og enhetcellevolum ble tatt fra (Zhu et al., 2008), (Wyckoff, 1963), (Ni, Hughes, & Mariano, 1995), (Bolzan, Fong, Kennedy, & Howard, 1997) og brukt som start struktur-modeller for hver fase. XRD-diffraktogrammer med forfining til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$, CeP_2O_7 400 og SnP_2O_7 -prøver er vist henholdsvis på Figur 39, Figur 40 og Figur 41. XRD diffraktogrammer til CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500-prøvene ble like, derfor presenteres bare en av dem her. I Figur 39, Figur 40 og Figur 41 ble observerte diffraktogrammene vist med blå, mens beregnede data vist i rød. Grå plott på figurene viser forskjellen mellom observerte og beregnede data og blå streker viser posisjon av Bragg-reflekser i tilsvarende romgruppe av hovedfasen. Liten forskjell mellom observerte og beregnede data indikerer godt nøyaktighet i beregninger.

Figur 39 Rietveld plot fra refinement av CeP_2O_7 400, CeP_2O_7 500.

Figur 40 Rietveld plot fra refinement av CeP_5O_{14} .

Figur 41 Rietveld plot fra refinement av SnP_2O_7 .

Beregnet enhetscelleparametere, volum og kvalitetsparametere til alle prøvene er vist i Tabell 5. Kvalitetsparameterne som «Weighted profile R-factor», «Expected R-factor» og «Goodness-of-fit parameter» viser at beregningene og observert data til nesten alle prøver passer godt sammen. SnP₂O₇ har litt dårlig kvalitetsparametre, men beregnede enhetscelleparametre til alle prøvene stemmer godt med data rapportert i litteraturen (Zhu et al., 2008), ("Zeitschrift für Kristallographie - Crystalline Materials," 1977), (White et al., 2008).

Tabell 5: Beregnet data fra «Rietveld refinements» for CeP₅O₁₄, CeP₂O₇400 og SnP₂O₇.

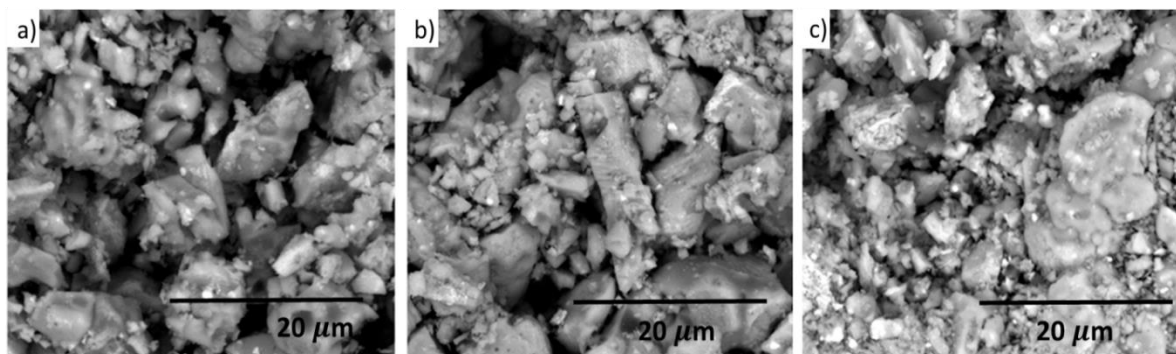
Fase	Romgruppe	Enhetscelle- parametere	Enhetscelle- volum	«Weighted profile R-factor» R _{wp} [%]	«Expected R-factor» R _E [%]	«Goodness- of-fit parameter» χ ²
CeP ₅ O ₁₄	Pmna	a=13,12 Å b=8,79 Å c=9,07 Å	1047,97	11,33	5,75	1,95
CeP ₂ O ₇	Pa-3	a=8,34 Å	580,09	13,4	8,91	1,47
CeO ₂	Fm-3m	a=5,32 Å	150,82	-	-	-
CePO ₄	P121/n1	a=6,00 Å b=7,01 Å c=6,46 Å γ= 103°	265,18	-	-	-
SnP ₂ O ₇	Pa-3	a=7,89 Å	491,17	26,73	11,84	2,27
SnO ₂	P42/mnm	a=4,73 Å c=3,18 Å	71,11	-	-	-

«Refinements analyse» bekrefter at CeP₂O₇-prøver sintret ved lavere temperatur inneholder sekundære faser CeO₂ og CePO₄, mens SnP₂O₇-prøve inneholder SnO₂ og CeP₅O₁₄-prøve inneholder ikke sekundære faser.

5.2.2 Karakterisering av mikrostruktur (SEM)

De morfologiske egenskapene og elementanalysen ble studert ved hjelp av SEM utstyrt med EDS. For å eliminere bildeforvrengning for eksempel kanteffekter ble MIX-bilder tatt ved å legge signaler fra ETD- og SSD-detektorene over hverandre. Det ble observert at hvite områder på SEM bilder av CeP₂O₇ (Figur 42), SnP₂O₇ (Figur 46) og noe av lyse områder på bildene av CeP₅O₁₄ (Figur 43) forårsaket av kanteffekten. Morfologien av overflaten til CeP₂O₇ prøver sintret ved 400, 500 og 650 °C i 8 timer er vist i Figur 42.

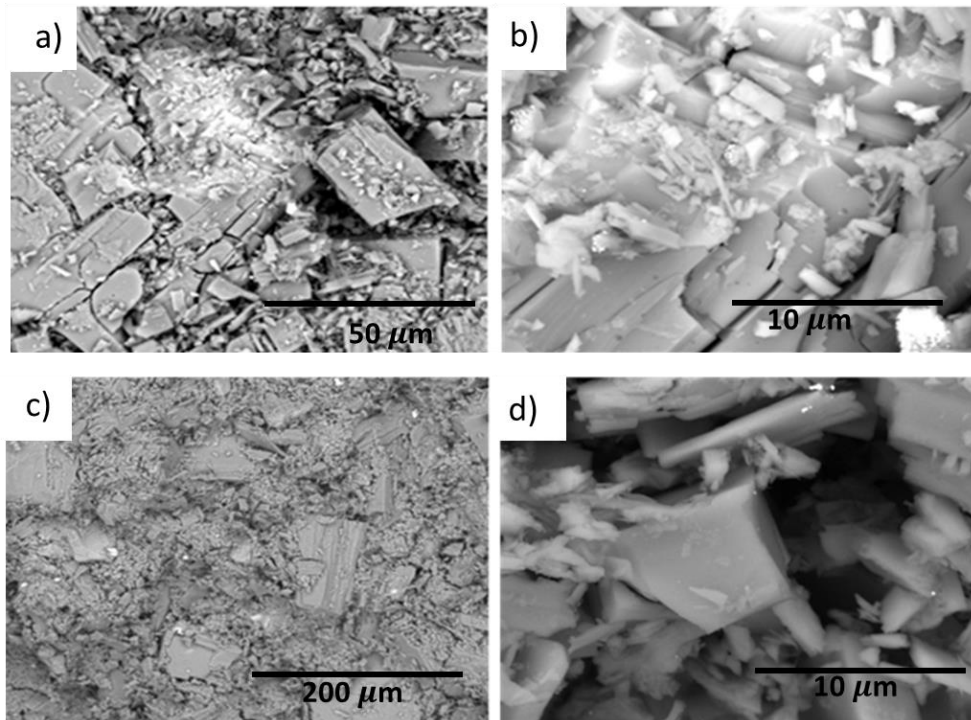
Figur 42 SEM bilde av CeP_2O_7 prøvene sintret ved a) 400 °C b) 500 °C c) 650 °C i 8 timer. Bildet er tatt med Solid State Detektor (SSD) i lavvakuummodus.

Alle pyrofosfat-prøvene, uavhengig av sintrings temperatur har lik morfologi. Partiklene med skarpe kanter og nesten kvadratisk form ble observert. Partiklene har ikke homogen størrelse og mindre partikler ble observert på toppen av større partikler. SEM bilde viser også at alle prøvene har mikro porer. Kvantitativ kjemisk analyse ble gjort på flere steder for hver prøve (Tabell 6).

Tabell 6: Atomprosent fra punktanalyser fra Figur 42.

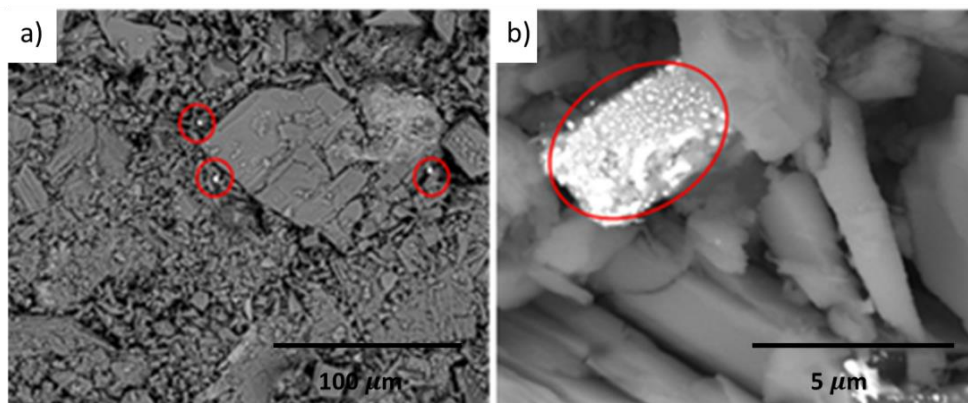
Element	CeP_2O_7 400	CeP_2O_7 500	CeP_2O_7 650
P at%	63,62	64,36	64,69
Ce at%	36,38	35,64	35,31
P/Ce	1,75	1,81	1,83

Morfologien av overflaten til CeP_5O_{14} er vist i Figur 43. Krystaller i form av skrå prismer, som er ofte til å finne i orthorhombiske systemer (Anfimova, 2014), ble observert. Prøvene har mikro porer og ikke homogen størrelse på krystallene.

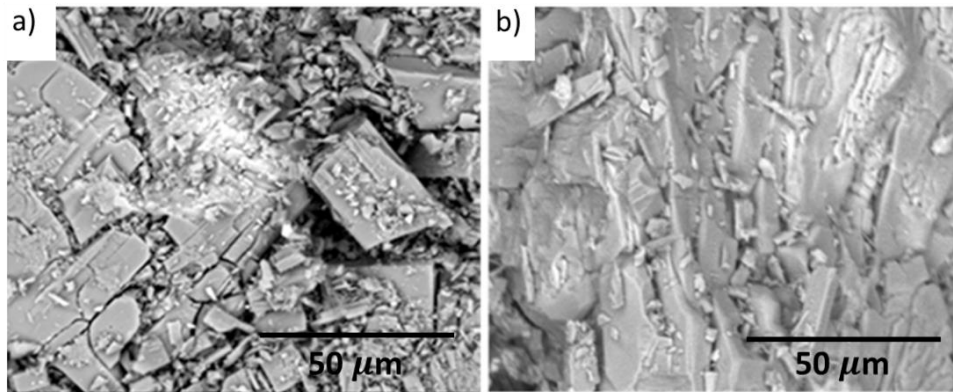
Figur 43 SEM bilder av CeP_5O_{14} prøve sintret ved $650\text{ }^{\circ}C$ i 6 timer: a-b) overflate c-d) brudeflate. Bildene er tatt med Solid State Detektor (SSD) i lavvakuummodus.

Pt-urenheter ble observert i alle CeP_5O_{14} prøvene studert i denne oppgaven. Figur 44 viser SEM bilde av overflate og brudeflate til CeP_5O_{14} med Pt-urenhetene.

Figur 44 SEM bilder av CeP_5O_{14} prøve sintret ved $650\text{ }^{\circ}C$ i 6 timer: a) overflate b) brudeflate. Bildene er tatt med Solid State Detektor (SSD) i lavvakuummodus. Pt-urenheter som ble observert i prøven er merket med røde sirkler på bildet.

Atomprosent fra punktanalyser for CeP_5O_{14} er presentert i Tabell 7. Analyse ble gjort på områder med og uten Pt-urenhetene. Punktanalyse av prøven framstilt med forkortet framstillingsprosess viser at det ble oppnådd CeP_3O_9 fase (Tabell 7). Trefosfat har mer sammensveiset struktur enn ultrafosfat. SEM bilder av ultrafosfat og trifosfat er vist i Figur 45.

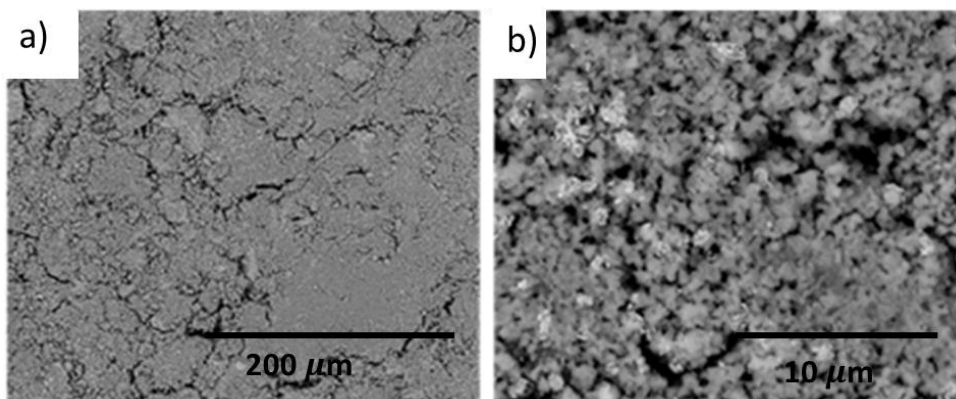

Figur 45 SEM bilder av a) CeP_5O_{14} prøve framstilt etter prosessen beskrevet av (Zhu et al., 2008) b) CeP_3O_9 prøve framstilt med forkortet avkjølingsprosess. Bildene er tatt med Solid State Detektor (SSD) i lavvakuummodus.

Tabell 7: Atomprosent fra punktanalyser fra Figur 43, Figur 44, Figur 45.

Element	CeP_5O_{14}	CeP_5O_{14} Pt-urenhetene	CeP_3O_9
P at%	81,70	60,69	74,97
Ce at%	18,30	11,07	25,03
Pt at%	-	28,24	
P/Ce	4,47	-	2,99

Morfologi av overflaten til SnP_2O_7 prøve er vist i Figur 46. Prøven inneholder mange små partikler og mikroporer.

Figur 46 SEM bilder av SnP_2O_7 prøvene sintret ved $1000\text{ }^{\circ}\text{C}$ i 3 timer. Bildet er tatt med Solid State Detektor (SSD) i lavvakuummodus.

Resultatene av spotanalyse for SnP_2O_7 er vist i Tabell 8. Det ble ikke indikert sekundær fase med EDS analyse, men innhold av fosfor varierer mye i de forskjellige områdene.

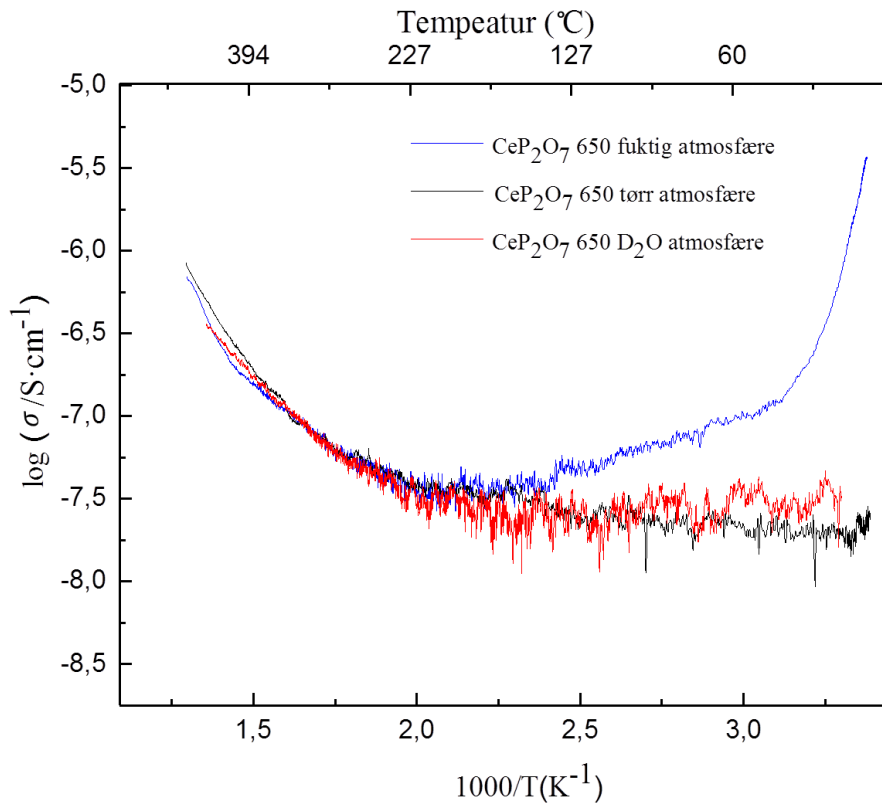
Tabell 8: Atomprosent fra punktanalyser fra figur 45.

Element	SnP_2O_7 1. område	SnP_2O_7 2. område
P at%	63,85	58,22
Sn at%	36,15	41,78
P/Sn	1,77	1,39

5.3 Total ledningsevnen som funksjon av temperatur

Ved å se på ledningsevne som funksjon av temperatur, kan vi få informasjon om dominerende ladningsbærere i materiale. Alle elektriske målinger ble gjennomført med en konstant frekvens på 10 kHz og korrigert for prøvens geometri og porøsitet (se ligninger 4.2 og 4.3). Ledningsevne til prøvene studert i denne oppgaven er vist i Figurer 46-50. I tørr atmosfære er ledningsevnen til alle fosfat-prøvene veldig lav. De flate partiene av ledningsevnen i Figur 48-51 i tørr atmosfære og ved lave temperaturer er muligens bare parasittisk (parasittisk ledning i cella eller ledningene osv.) og henviser bare til lav ledningsevnen i prøven. Det er ledningsevnen ved høy temperatur som er av interesse i tørr atmosfære. I fuktig atmosfære i temperatur under 100 °C er det mye vann i prøven, så ledningsevnen til overflatevann spiller mye inn. Økning av ledningsevnen til CeP_2O_7 650- og CeP_2O_7 500-prøver i fuktig atmosfære i lavt temperaturområde (Figur 47 og Figur 48) kan forklares på følgende måte. Ved lav temperatur øker fuktigheten i prøven med synkende temperatur, det blir mer vann i porene og på overflaten til prøven, som fører til økning av ledningsevnen. Målingene på lav temperaturer tas derfor ikke i betraktning ved beskrivelse og diskusjon av resultater.

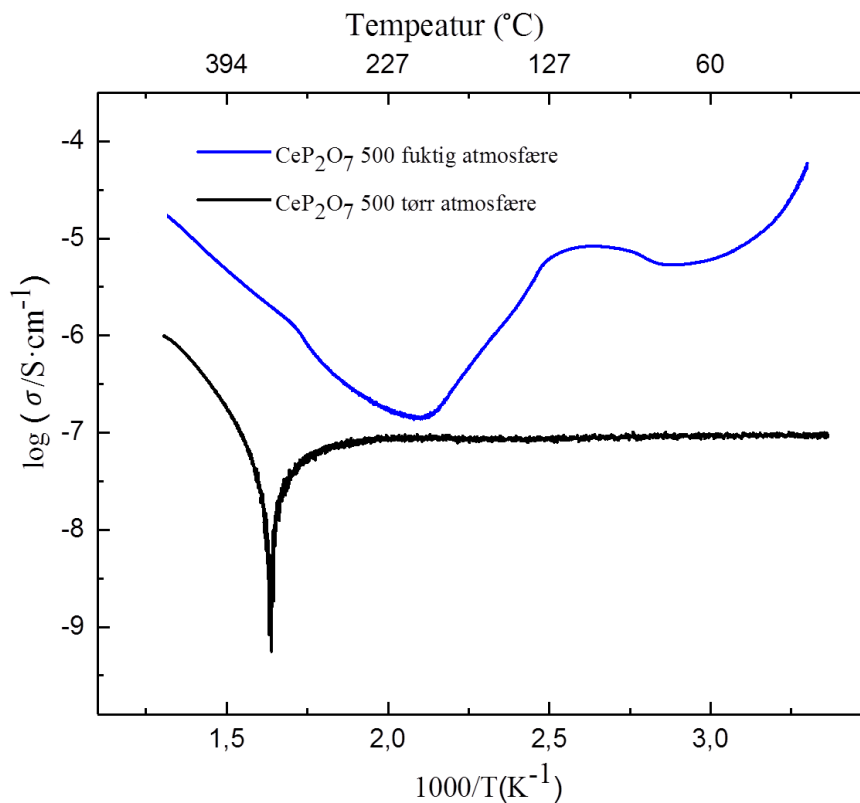
I denne oppgaven var ledningsevnen til CeP_2O_7 prøven sintret ved høy temperatur (650 °C) og uten sekundære faser målt i bredt temperatur intervall for første gang. Figur 47 viser temperaturavhengigheten av elektrisk ledningsevnen for CeP_2O_7 650-prøve i fuktig, tørr og D_2O -atmosfære.

Figur 47 Temperatur avhengighet av ledningsevnen for CeP_2O_7 650 i fuktig, tørr og D_2O -atmosfære.

I tørr atmosfære avtar ledningsevnen til CeP_2O_7 650 med synkende temperatur, og i fuktig atmosfære, minker ledningsevnen ned til 160 °C, før den øker igjen. Ledningsevnen i tørr atmosfærer er noe høyere enn i fuktig ved temperaturer over 300 °C, og ved temperaturer under 200 °C er ledningsevnen i fuktig atmosfære høyere enn i tørr. Ved høyere temperaturer viser CeP_2O_7 650 ingen signifikant endring i ledningsevnen i fuktig luft sammenlignet med tørr luft, noe som tyder på at CeP_2O_7 650 har en ubetydelig protonisk ledningsevnen ved de temperaturene.

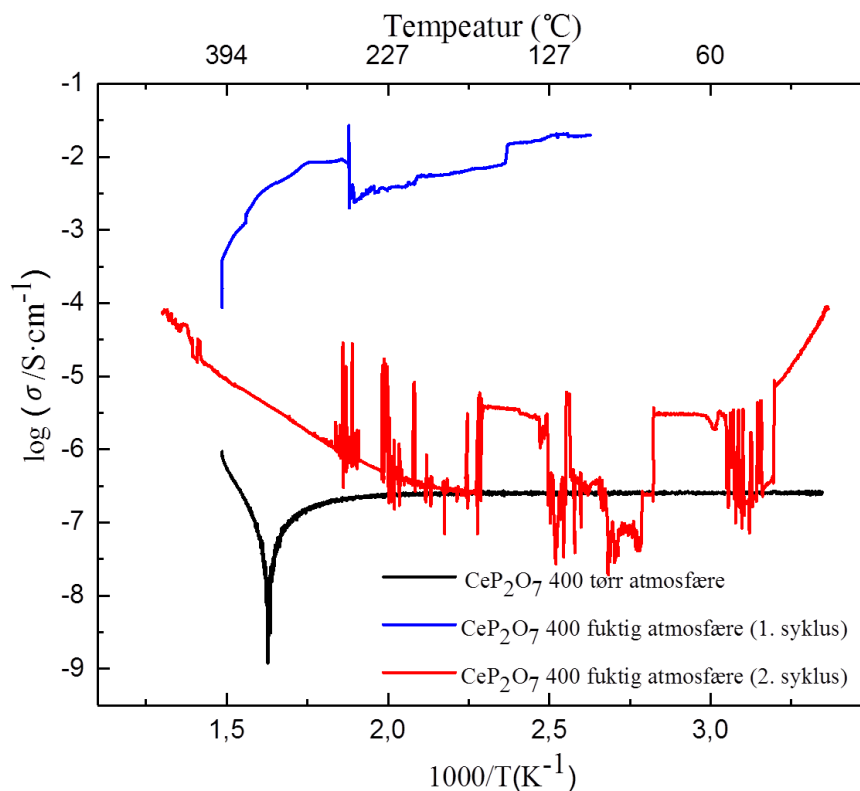
Temperaturavhengigheten av ledningsevnen for CeP_2O_7 500-prøve i fuktig og tørr atmosfærer er vist i Figur 48.

Figur 48 Temperatur avhengighet av ledningsevnen for $CeP_2O_7 500$ i fuktig og tørr atmosfære.

I tørr atmosfære går ledningsevnen til $CeP_2O_7 500$ ned til ca. 350 °C og får sin laveste verdi ved denne temperaturen. Ved temperaturer over 350 °C øker ledningsevnen raskt til 120 °C, så blir den flat. I fuktig atmosfære, minker ledningsevnen med synkende temperatur til 200 °C, så begynner den å øke igjen. Ledningsevnen til $CeP_2O_7 500$ er større i fuktig atmosfære enn i tørr. Det indikerer at $CeP_2O_7 500$ er en protonleder.

Figur 49 viser temperaturavhengigheten av ledningsevnen for $CeP_2O_7 400$ - prøven i fuktig og tørr atmosfære. Målingene i fuktig atmosfære ble gjort i to sykluser, først fra 400 °C, så fra 500 °C.

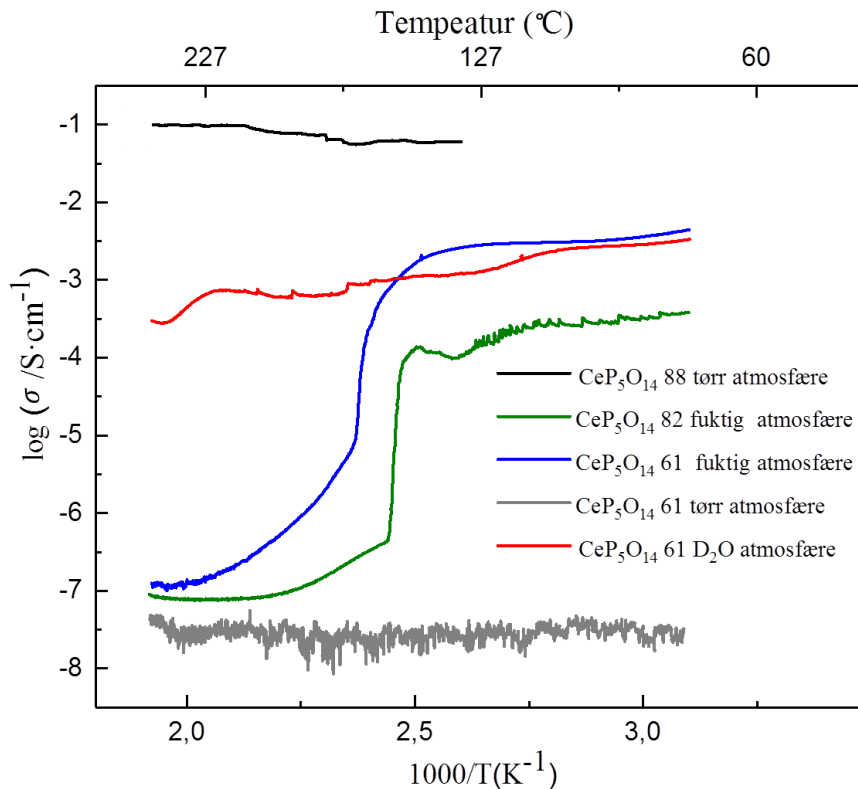
Figur 49 Temperatur avhengighet av ledningsevnen for $CeP_2O_7 400$ i fuktig og tørr atmosfære.

Ledningsevnen til $CeP_2O_7 400$ minker til $350\text{ }^\circ\text{C}$ i tørr atmosfære, så øker den til $250\text{ }^\circ\text{C}$ og blir flatt. I første syklusen i fuktig atmosfære, øker først ledningsevnen med synkende temperatur og rundt $280\text{ }^\circ\text{C}$ avtar den, så begynner den å øke igjen. Ledningsevnen til $CeP_2O_7 400$ er mye mindre i tørr atmosfære enn i fuktig, noe som tyder på protonisk ledningsevne.

Andre syklusen av målinger ble kjørt fra $500\text{ }^\circ\text{C}$. De målingene stemmer ikke med målingene gjort i første syklusen fra $400\text{ }^\circ\text{C}$, da ledningsevnen til $CeP_2O_7 400$ målt i andre syklusen er ikke så høy som for $CeP_2O_7 400$ målt i første syklusen. Altså først kommer prøven til likevekt ved $400\text{ }^\circ\text{C}$ og temperaturen synkes til romtemperatur (1. syklus i Figur 49). Deretter økes temperaturen til $500\text{ }^\circ\text{C}$ i tørr atmosfære, og prøven kommer til likevekt igjen. Altså ble prøven holdt ved $500\text{ }^\circ\text{C}$ i 12 timer i ProboStaten, deretter ble det skrudd til fuktig atmosfære og nådd likevekt før temperaturen sinkes ned til romtemperatur (2. syklus i Figur 49).

Temperaturavhengigheten av ledningsevnen for cerium-ultrafosfat-prøver i fuktig, tørr og D_2O -atmosfærer er vist i Figur 50. Målingene ble gjort på tre prøver med relativ tetthet 61 %, 82 % og 88 %. Prøven med 88 % tetthet ble påvirket og fullstendig dekomponert under målinger i fuktig atmosfære, som ble ikke gjennomført på grunn av det. Målingene gjort på CeP_5O_{14} 88-prøven ble beskrevet her detaljert for å gi innblikk til hvordan eksperimentet ble utført, siden prøven har høy ledningsevnen. Først ble temperaturen økt fra romtemperatur til

250 °C med 3 °C/min i tørr atmosfære, ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 88-prøven økte og ble maksimalt ved 250 °C. Ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 88 ble stabilt ved 250 °C i 7,5 timer i tørr atmosfære. Temperaturen ble sinket med 0,1 °C/min, målingene er vist i Figur 49. Så ble temperaturen økt igjen med 3 °C/min, ved oppnådd likevekt ble ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 88 på samme maksimalt nivå. Etter 2 timer ble det skrudd til fuktig atmosfære. Ledningsevnen gikk trappevis ned, så ble det kortslutning etter 1 time. Prøven ble fullstendig dekomponert.

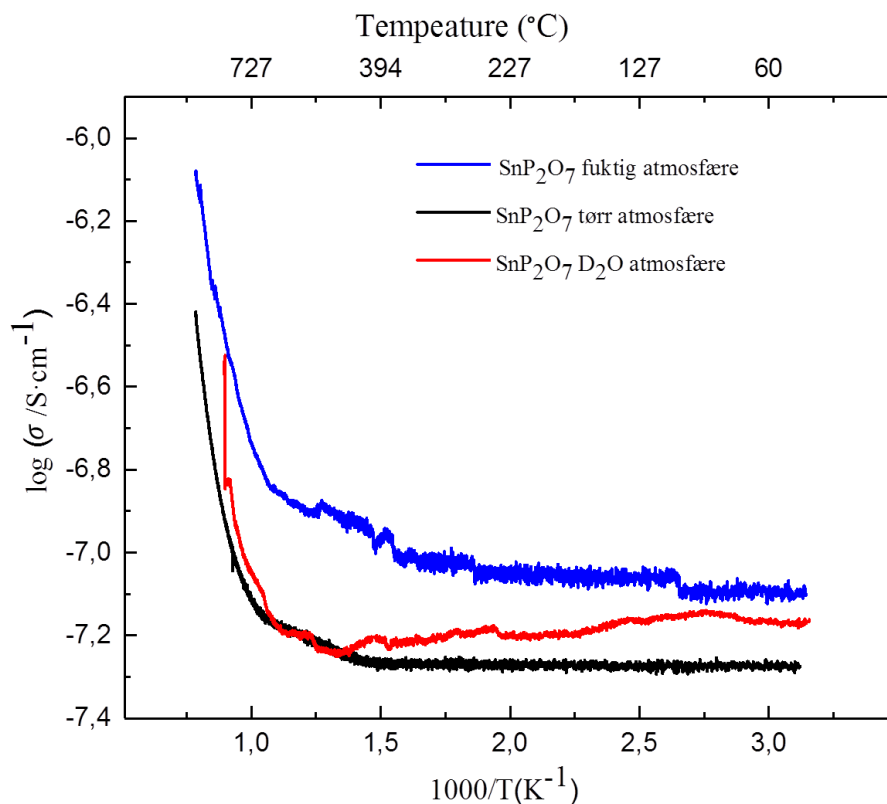

Figur 50 Temperatur avhengighet av ledningsevnen for CeP₅O₁₄prøver i fuktig, tørr, og D₂O-atmosfærer.

I tørr atmosfære er ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 61 svært lav og ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 88 er flere størrelsesordener høyere. Ledningsevnen til CeP₅O₁₄ 61 og CeP₅O₁₄ 82 har nesten lik oppførsel i fuktig atmosfære, og øker raskt med synkende temperatur i temperaturintervall mellom 110 og 230 °C. CeP₅O₁₄ 61 har høyere ledningsevnen enn CeP₅O₁₄ 82 i fuktig atmosfære. Isotop effekt ble ikke observert i CeP₅O₁₄ ved isoterme målingene i H₂O og D₂O atmosfæres.

I denne oppgaven ble ledningsevnen til SnP₂O₇-prøven målt i bredt temperatur intervall mellom 25 og 1000 °C. Det ble gjort for første gang i så bredt temperatur intervall. Figur 51 viser temperaturavhengigheten for ledningsevnen for SnP₂O₇-prøven i fuktig, tørr og D₂O-atmosfærer.

Figur 51 Temperatur avhengighet av ledningsevne for SnP_2O_7 i fuktig og tørr atmosfære.

Ledningsevnen til SnP_2O_7 minker med synkende temperatur både i tørr og fuktig atmosfære. Ledningsevnen til SnP_2O_7 er høyere i fuktig atmosfære enn i tørr atmosfære, det indikerer at tinn pyrofosfat er en protonleder.

Aktiverings energi og pre-eksponentiell for høyere temperaturer for pyrofosfat prøver studert i denne oppgaven er vist i Tabell 9.

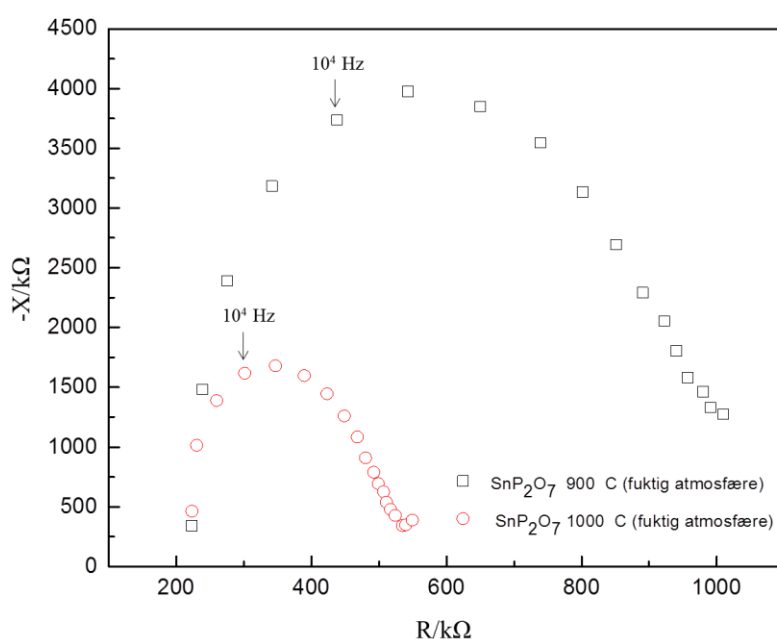
Tabell 9: Elektriske parameter for CeP_2O_7 650-prøven

prøve	aktiverings energi eV		pre-eksponentiell $\text{S}\cdot\text{cm}^{-1}$		Temperaturintervall °C
	fuktig atmosfære	tørr atmosfære	fuktig atmosfære	tørr atmosfære	
CeP_2O_7 400	0,19	-	0,3	-	400-350
CeP_2O_7 500	0,16	0,16	1,3	2,2	350-500
CeP_2O_7 650	0,11	0,14	0,03	0,07	290-500
SnP_2O_7 650	0,18	0,23	0,03	0,04	800-1000

5.4 Impedansspektroskopi.

Elektrisk respons fra $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ 82- og $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ 61- prøver ble registrert ved hjelp av impedansspektroskopi ved frekvensintervall $10\text{-}10^6$ Hz ved 250°C i fuktig atmosfære. Det ble dessverre ikke observert noen halvsirkler i impedansspektret til $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ prøvene, mulig på grunn av lav ledningsevnen i prøvene.

Elektrisk respons fra SnP_2O_7 ble registrert ved hjelp av impedansspektroskopi hver 100°C i temperatur intervall fra 200°C til 1000°C både i tørr og fuktig atmosfærer. Det ble brukt frekvensintervall $10\text{-}10^6$ Hz. Halvsirkler ble observert bare ved 900°C og 1000°C i fuktig atmosfære ved frekvensintervall $10^2\text{-}10^4$ Hz. Impedansspektrene til SnP_2O_7 er vist i Figur 52.

Figur 52 Impedansspekteret av SnP_2O_7 ved 900 og 1000°C i fuktig atmosfære.

Det oppnådde impedansspekteret ble analysert ved hjelp av ZView program (Scribner Associates). Det ble observert at 10^4 Hz-punkt beveger seg mot høyere frekvenser med redusert temperatur. Det kan forklares med at den karakteristiske frekvensen til de forskjellige ekvivalente kretsene er avhenging av temperaturen. Temperaturavhengighet til den karakteristiske frekvensen stammer fra den spesifikke ledningsevnen til prøven. Impedansspekteret ble tilpasset til $R(RQ)(RQ)$ ekvivalent krets som svarer til bulk- og korngrenser med en spesifikk kapasitans på 10^{-11}F - 10^{-10}F . Det viser at total ledningsevnen til SnP_2O_7 har bidrag fra ledningsevnen i bulk og korngrensene.

Elektrisk respons fra CeP_2O_7 650-prøven ble registrert ved hjelp av impedansspektroskopi ved frekvensintervall $10\text{-}10^6$ Hz hver 20°C i temperatur intervall fra 100°C til 400°C både i tørr og fuktig atmosfærer. Det ble dessverre ikke observert noen halvsirkler i impedansspektret til CeP_2O_7 650 prøven, mulig på grunn av lav ledningsevnen i prøven.

6 Diskusjon

6.1 Ledningsevne til cerium pyrofosfat og sitrings temperatur.

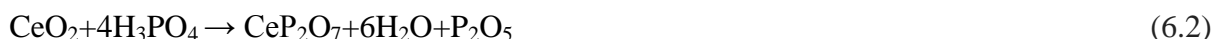
Tre ceriumpyrofosfat prøver ble framstilt med våtkjemisk metode og studert i denne oppgaven. XRD analyse viser at CeP_2O_7 650-prøven inneholder ikke sekundære faser, mens CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 inneholder CeO_2 og CePO_4 faser som ble også påvist med Rietveldt forfining. Alle tre prøver har kubisk struktur, cellparameterene ble bestemt med «Refinements analyse» og er vist i Tabell 5. Ut fra innholdt av sekundære faser, er det mest mulig at CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 inneholder overskudd av P_2O_5 .

P_2O_5 kan dannes i prøver i løpet av framstilling.

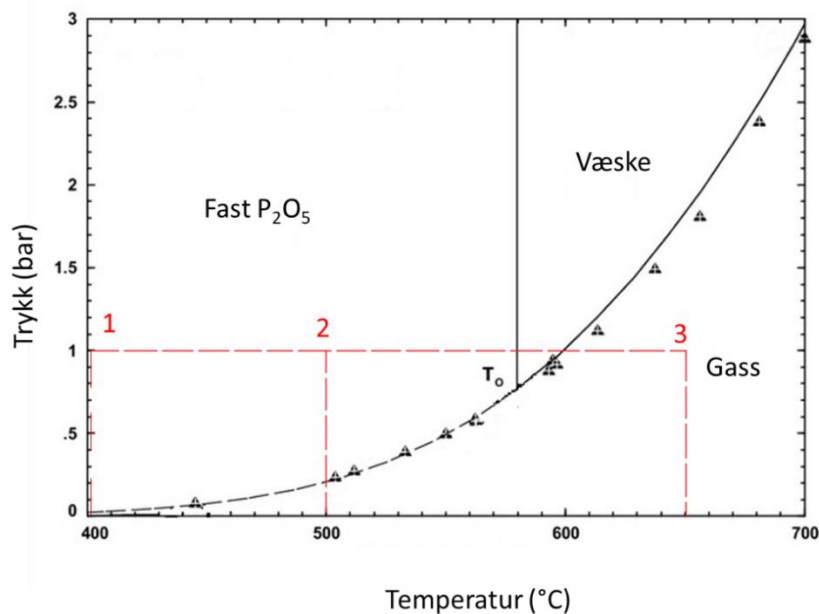
Dannelse av cerium-pyrofosfat kan bli beskrevet med ligningen 6.1 (Hiroaki Onodaa & Tanakab, 2010):

For å unngå tap av fosfor under framstilling, var det brukt overskudd av H_3PO_4 (molarforhold Ce/P i startmaterialet var 1/ 2,3 i stedet for 1/2 som er teoretisk nødvendig). Da kan reaksjonen skrives som:

Fasediagram for P_2O_5 er vist i Figur 53. Ved sintringstemperatur 650°C blir fosforpentoksid til gass (punkt 3 i Figur 53), og fordampes fra prøven, derfor inneholder CeP_2O_7 650 ikke P_2O_5 . Ved lavere sintringstemperatur 400 og 500°C forblir fosforpenoksid i fast fase (punkter 1 og 2 i Figur 53), derfor inneholder CeP_2O_7 400- og CeP_2O_7 500-prøver P_2O_5 .

Figur 53 Fasediagram for P_2O_5 . Oversatt til norsk og tilpasset fra (Jung & Hudon, 2012), (Southard & Nelson, 1937).

Det er også en annen mulighet til dannelse av P_2O_5 i prøver. Cerium-pyrofosfat er relativt termisk ustabil og (Singh et al., 2016) rapporterer at dekomponeringsprodukter kan forekomme allerede ved oppvarming over $400\text{ }^\circ\text{C}$. Dekomponering skjer med dannelse av cerium-oxid og fosforpenoxid (Singh et al., 2016):

Det er ikke mulig å spore P_2O_5 ved bruk av EDS og XRD, men innhold av CeO_2 i prøver kan tyde på at prøver også inneholder P_2O_5 (ut fra ligningen 6.3). På den andre siden inneholder prøver sintret ved $650\text{ }^\circ\text{C}$ ikke sekundære faser, som tyder på at dekomponering ikke skjer, selv om prøven var utsatt for høyere temperatur. Derfor er det mest sannsynlig at P_2O_5 ble dannet i prøver under framstilling og fordampet fra prøver sintret ved $650\text{ }^\circ\text{C}$.

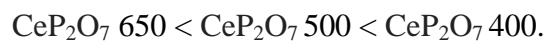
Ledningsevnen til cerium pyrofosfat avhengig av sitrings temperatur til prøven. Prøver sintret ved lavere temperatur har høye ledningsevne. Ledningsevnen til prøver sintret ved 400 og $500\text{ }^\circ\text{C}$ avtar med synkende temperatur til ca. $360\text{ }^\circ\text{C}$, så begynner den å øke til ca. $230\text{ }^\circ\text{C}$. Mens ledningsevnen til CeP_2O_7 650 minker i hele temperaturintervallet. Det er noe som skjer ved temperaturer rundt $360\text{ }^\circ\text{C}$ i CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 . Prøver sintret ved lav temperatur inneholder mest sannsynlig P_2O_5 . Fosforpentoxid sublimerer ved oppvarming til $360\text{ }^\circ\text{C}$. Det kan føre til økning av ledningsevnen til CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 ved $360\text{ }^\circ\text{C}$.

Pentoxid har sterk vanntiltrekkende evne (Haraldsen, 2009, 14. februar). I fuktig atmosfære reagerer fosforpentaoksid med vann og fosforsyre blir dannet (Silberberg, 2006):

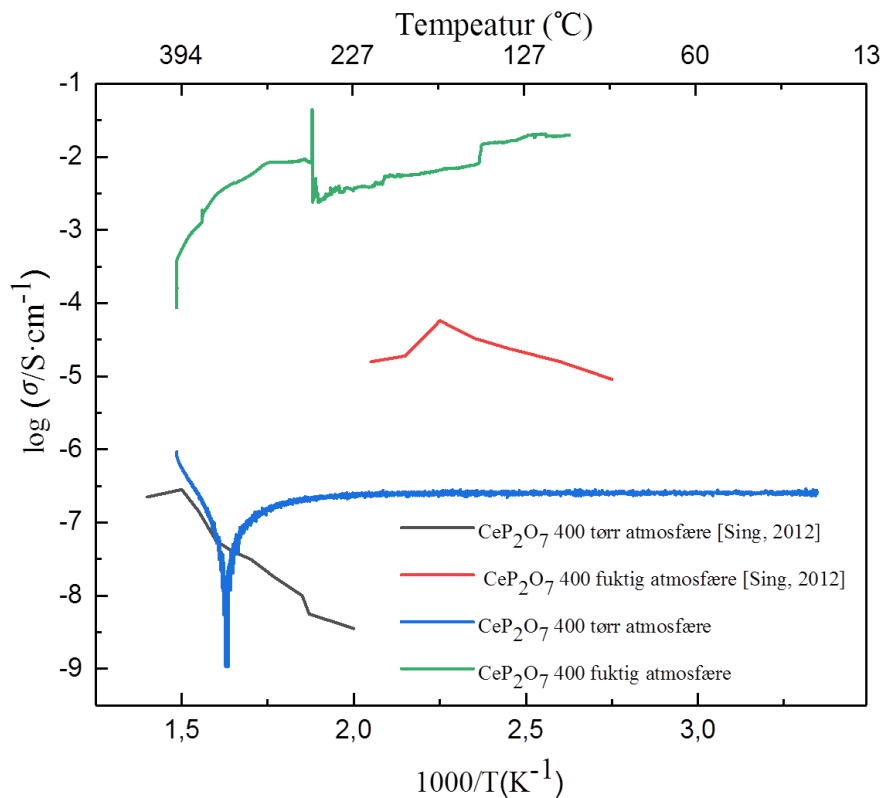
Fosforsyre har kokepunkt ved $213\text{ }^\circ\text{C}$ (https://en.wikipedia.org/wiki/Phosphoric_acid, 30 March 2018). Ledningsevnen til prøver sintret ved 400 og $500\text{ }^\circ\text{C}$ øker rundt de

temperaturene i fuktig atmosfære (se Figur 48; Figur 49). Det indikerer også at CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 inneholder P_2O_5 , som reagerte med vann med dannelse av fosforsyre. Det er uklart hvorfor ledningsevnen til CeP_2O_7 400 øker over 360°C og ledningsevnen til CeP_2O_7 500 ikke øker ved den temperaturen. Det kan muligens forklares med at prøver sintret ved 400°C inneholder veldig mye P_2O_5 , som gir stor bidrag til ledningsevnen allerede over 360°C . Mens prøver sintret ved 500°C inneholder mindre P_2O_5 og derfor har flere størrelsesordener lavere ledningsevnen enn CeP_2O_7 400. Ledningsevnen til CeP_2O_7 650 (Figur 47) er høyere i tørr atmosfære enn i fuktig ved temperaturer over 300°C , noe som tyder på at CeP_2O_7 650 har en ubetydelig protonisk ledningsevne ved de temperaturene. Mens ledningsevne til cerium-pyrofosfater sintret ved 500°C og 400°C (Figur 48; Figur 49) er høyere i fuktig atmosfære enn i tørr atmosfære i hele temperaturintervallet. Forhold i ledningsevne i tørr og fuktig atmosfærer minker med økende sintringstemperaturen, noe som tyder på at prøver sintret ved høyere temperaturer blir mindre protonledende. I forhold til sintringstemperatur kan protonisk ledningsevne til prøvene rangeres i følgende rekkefølge:

Det er rapportert svært forskjellige verdier for ledningsevne til cerium-pyrofosfater i litteraturen (se kapittel 3.3). Målingene gjort i denne oppgaven stemmer noe med (Singh et al., 2012) i temperatur over 350°C i tørr atmosfære (Figur 54). Ledningsevnen øker med synkende temperatur fra 360°C etter målinger gjort i denne oppgaven, men ledningsevnen rapportert av (Singh et al., 2012) avtar i tørr atmosfære og fortsetter å avta også under 360 grader.

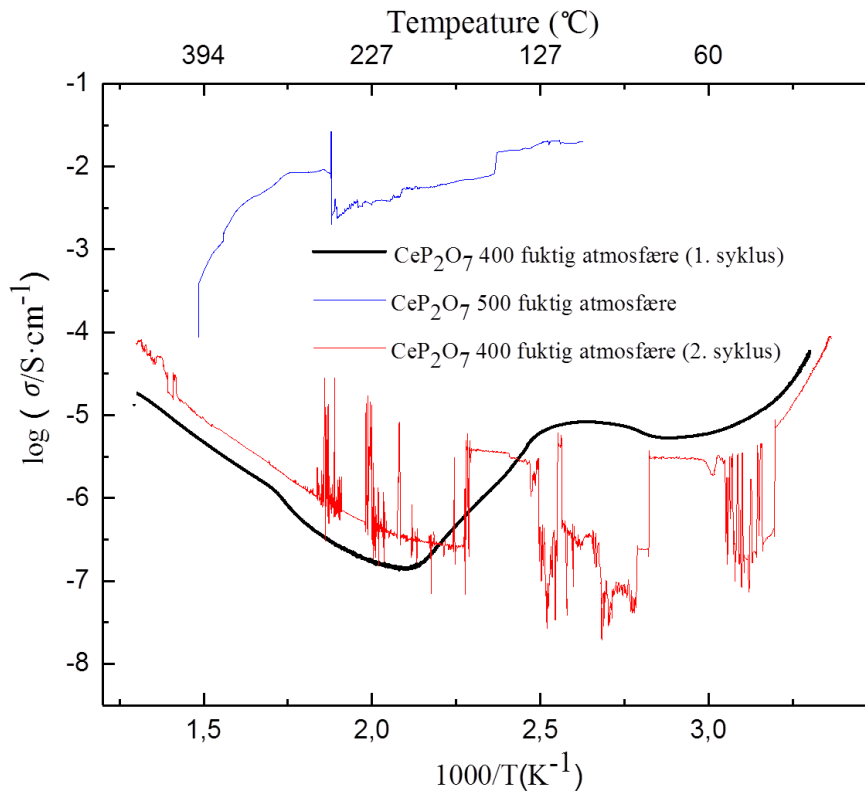
I våt atmosfære er ledningsevnen til CeP_2O_7 sintret ved 400°C målt i denne oppgaven ($6,2 \cdot 10^{-3} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$) er høyere enn den som er rapportert av (Singh et al., 2012) ($2,1 \cdot 10^{-4} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved 175°C). Ledningsevnen øker med fem størrelsesordener i våt atmosfære i forholdt til tørr atmosfære. Det indikerer at i fuktig atmosfære reagerer forspentaoksid med vann og fosforsyre blir dannet (ligning 6.4).

Figur 54 Temperatur avhengighet av ledningsevne for CeP_2O_7 400-prøver med referanse (Singh et al., 2012)

En mulig forklaring for forskjellen mellom ledningsevnen målt i denne oppgaven og referanse kan være at prøver studert i denne oppgaven inneholder mer P_2O_5 enn prøver studert av (Singh et al., 2012). Ledningsevnen både til prøven studert i denne oppgaven og referansene øker rundt 213°C (kokepunkt til H_3PO_4) i fuktig atmosfære. Dette er muligens en indikasjon på at begge prøver inneholder P_2O_5 .

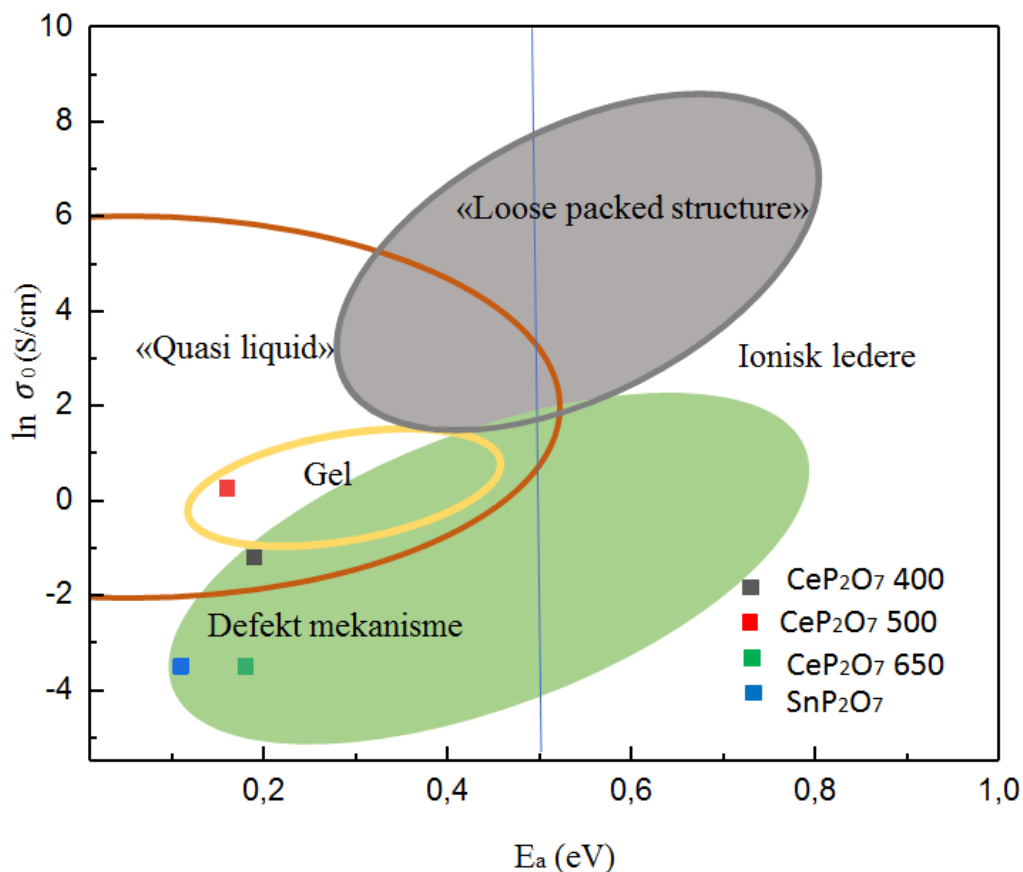
Målingene av ledningsevne som funksjon av temperaturen i fuktig atmosfære var gjort på CeP_2O_7 400 prøven i to sykluser. Første syklus ble kjørt fra 400°C , som er sintringstemperaturen til prøven. Andre syklus ble kjørt fra 500°C . Resultatene fra de to syklusene ble helt forskjellige, og ledningsevnen til CeP_2O_7 400 målt fra 500°C er ikke så høy som for CeP_2O_7 400 målt fra 400°C . I den andre syklusen ble CeP_2O_7 400-prøven holdt i ProboStaten ved 500°C i 12 timer før målingene ble tatt. Det førte til at prøven ble sintret ved 500°C og inneholder mindre P_2O_5 , derfor ble ledningsevne lavere i 2. syklus. Resultatene fra de to syklusene for CeP_2O_7 400-prøven og målingene av ledningsevnen for CeP_2O_7 500 prøven i fuktig atmosfære er vist i Figur 55.

Figur 55 Temperatur avhengighet av ledningsevnen for CeP_2O_7 400 - og CeP_2O_7 500-prøvene i fuktig atmosfære.

Ledningsevnen til CeP_2O_7 500 og CeP_2O_7 400 i 2. syklus er veldig like. Det viser at ledningsevne av en og samme prøve er avhenging av sitringstemperaturen.

En defekt må overkomme en energi, for å kunne bevege seg i materiale. CeP_2O_7 sintret ved $650\text{ }^\circ\text{C}$ har aktiveringsenergi $0,07\text{ eV}$ (se Tabell 9, kapitel 5.3). Aktiveringsenergi minker med økende sitringstemperatur. Prøven sintret ved lavere temperatur har nesten likt aktiveringsenergi i tørr og fuktig atmosfære. Aktiveringsenergien er avhengig av konsentrasjon av defekter og mobilitet. Hvis aktiveringsenergi forblir uforandret i forskjellige atmosfærer, det indikerer at defekter er de samme i forskjellige atmosfærer. En pre-eksponentiell er strukturell faktor, som viser hvor mange muligheter det er for ladningsbærerne til å bevege seg i gitteret, eller mikrostrukturen. Pre-eksponentiell pyrofosfat-prøven sintret ved høyere temperatur er mindre enn til prøver sintret ved lavere temperatur (se Tabell 9, kapitel 5.3). Mikrostrukturen til prøvene sintret ved lavere temperatur er slik at defekter har flere muligheter til transport, derfor muligens har de prøvene høye ledningsevne. Alt dette indikerer at CeP_2O_7 400 og CeP_2O_7 500 kan ha «Core-shell» struktur som gir mange «veier» til protontransport. Aktiverings energi for CeP_2O_7 500-prøven ved temperaturer $350\text{-}500\text{ }^\circ\text{C}$ er lik med aktiverings energi rapportert for $\text{Ce}(\text{HPO}_4)_2 \cdot 3,8\text{H}_2\text{O}$ ved rom temperatur. Ledningsevnen for $\text{Ce}(\text{HPO}_4)_2 \cdot 3,8\text{H}_2\text{O}$ er $\sim 10^{-4}\text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$ og protoner transporteres via hydrerte partikler på overflater (Anfimova, 2014). Figur 56 viser forhold mellom aktiverings energi og pre-eksponentiell til prøvene studert i denne oppgaven i fuktig atmosfære og referanser (se kapitel 3.2).

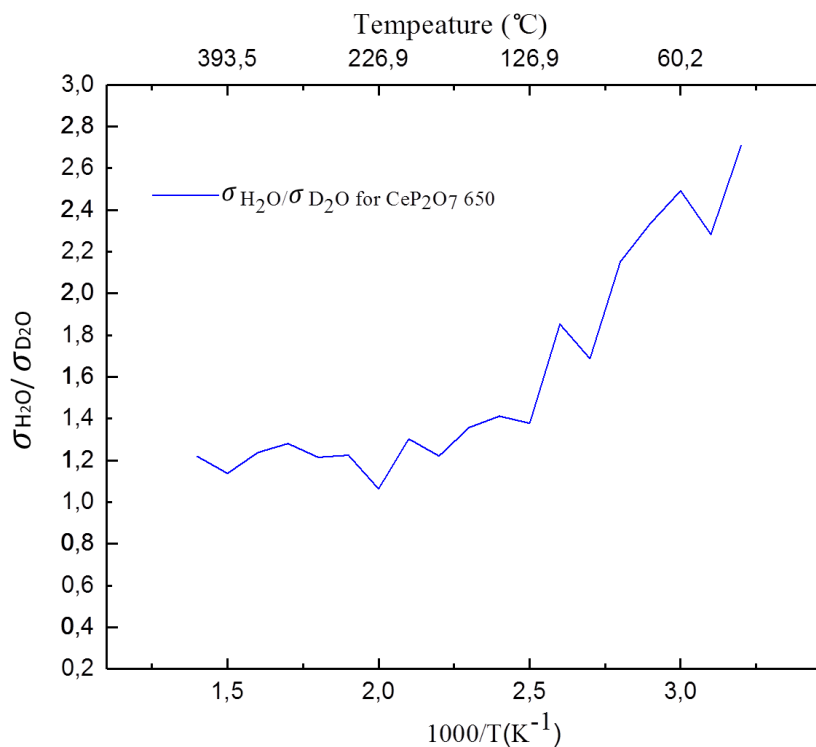
Figur 56 Forhold mellom aktiverings energi og pre-eksponentiell i forskjellige grupper proton ledende materialer og resultatene fra denne oppgaven.

Figur 56 viser at ut fra forhold mellom aktiverings energi og pre-eksponentiell rapportert for andre stoffer og prøver studert i denne oppgaven, transporteres protoner i CeP_2O_7 500 på samme prinsipp som i gel. CeP_2O_7 400-prøve i område med flere mulige mekanismer, men ut fra det som var diskutert tidligere, transporteres protoner via syre-ledende struktur. CeP_2O_7 650 har defekt mekanisme for proton transport.

Mikrostruktur til prøven kan påvirke ledningsevne. Ved temperatur under $100\text{ }^\circ\text{C}$ i fuktig atmosfære ble ledningsevne påvirket av vann absorbert på overflaten og i korn grensene til prøve, såkalt «physisorbed water». Da transporteres protoner via H_3O^+ med vehicle mekanisme. Ved lave temperaturer øker ledningsevne for CeP_2O_7 650-prøven med synkende temperaturer på grunn av absorbert vann. I mikroporer kan P_2O_5 være absorbert som sure overflategrupper. Ved høyere temperaturer ble vann fordampet og da er ledningsevne til prøver uten absorbert P_2O_5 har mest bidrag fra bulk, mens ledningsevnen til prøver med P_2O_5 har bidrag fra syre.

Isotop-effekt ble observert for CeP_2O_7 650-prøven. Figur 57 viser forholdt mellom ledningsevnen i H_2O og D_2O atmosfærer.

Figur 57 Forhold mellom ledningsevner i H_2O og D_2O atmosfærer for CeP_2O_7 650.

I temperaturintervall under 120 °C ble forholdt mellom ledningsevne i H_2O -atmosfære og ledningsevne i D_2O -atmosfære noe større enn $\sqrt{2}$. Ved temperaturer over 180 °C ble forholdet noe mindre enn $\sqrt{2}$. Den alt for store isotopeffekten ved lavere temperatur er høyere enn forventet.

Ved høyere temperatur ble H_2O og D_2O fordampet og målingene påvirkes av det [15]. 1,44 ganger høyere ledningsevne i H_2O -atmosfære enn i D_2O atmosfære viser at protoner migrer via dissosiasjoner av O-H bindinger. Det tyder på at protontransport skjer via Grotthuss mekanisme i CeP_2O_7 650.

6.2 Ledningsevne til cerium-ultrafosfat.

Det ble studert tre prøver av ultrafosfat i denne oppgaven. Alle prøvene ble framstilt i en omgang og har lik sammensetning, men prøvene har forskjellige tettheter. XRD viser at ultrafosfat-prøver ikke inneholder sekundære faser. Rietveldt forfining med gode kvalitetsparametere viser at ultrafosfat-prøver har ortorombisk ($Pnma$) struktur.

I fuktig atmosfære oppfører ledningsevnen seg likt som i tett prøve 82% og porøs prøve 61%, ledningsevnen øker med synkende temperatur mellom 230 og 110 °C (Figur 50). Det kan tyde

på at fosforsyre har sin bidrag til ledningsevne i dette temperaturintervallet. Ledningsevnen til porøs prøve er høyere enn i tett prøve i fuktig atmosfære. Det kan forklares med at den porøse prøven har mer vann i porene, noe som øker ledningsevne. Det tyder også på at protontransport skjer via vehicle-mekanisme. Forholdet mellom ledningsevne i H₂O- og D₂O-atmosfærer avviker fra $\sqrt{2}$ ved temperaturer over 130 °C og i temperaturintervall 95-110 °C (Figur 58 i vedlegg). Isotop effekt ble ikke observert i CeP₅O₁₄. Ledningsevne for CeP₅O₁₄ 61 minker raskt med økende temperatur etter 110 °C i fuktig atmosfære, men det skjer ikke i D₂O atmosfære. Målingene ble gjort først i tørr, så i fuktig atmosfære. Etter oppnådd likevekt ved fuktig atmosfære ble målingene i D₂O atmosfære tatt. Så prøven har stått i fuktig atmosfære rundt 5 timer før det ble målt i D₂O. Det kunne påvirke målinger i D₂O atmosfære.

Maksimal ledningsevne målt i CeP₅O₁₄ 88-prøven i tørr atmosfære er en størrelsesorden større enn ledningsevne rapportert av (Anfimova, 2014) $2,5 \cdot 10^{-2} \text{ S} \cdot \text{cm}^{-1}$ ved 210 °C og 0,15 atm. I temperaturintervallet mellom 130 og 210 °C minker ledningsevne i prøven med synkende temperatur, som stemmer med det som er rapportert av (Anfimova, 2014). Ledningsevne i CeP₅O₁₄ 88 avtar litt med synkende temperatur i temperaturintervallet 210-250 °C, men (Anfimova, 2014) rapporterer at ledningsevne øker i dette temperaturintervallet. Ledningsevnen i porøs prøve med tetthet 61 % er veldig lav i tørr atmosfære, ledningsevne ble stabilt i 18 timer ved 250 °C.

6.3 Ledningsevne til tinn-pyrofosfat.

Tinnpyrofosfat prøve ble framstilt med våtkjemisk metode og studert i denne oppgaven. Prøven inneholder SnO₂ sekundær fase i følge XRD og «Refinements analyse». Dessverre ble kvalitetsparametre til forfiningen beregninger for SnP₂O₇ prøve dårlig, noe som viser at forskjell mellom beregningene og observert data passer ikke så godt sammen. Kvalitetsparametre beregnet for ren SnP₂O₇ fase er nesten dobbelt så høy, så den sammensetningen er mindre sannsynlig. Beregninger med forskjellige kombinasjonene av faser som SnPO₄, SnO og Sn stemmer enda verre med observert data. Så tinnpyrofosfat prøve inneholder mest sannsynlig bare SnO₂ fase, siden beregnede enhetscelleparametre stemmer godt med data rapportert i litteraturen.

SnP₂O₇ viser lav ledningsevne som minker med synkende temperatur både i tørr og fuktig atmosfære (Figur 51). Ledningsevne er høyere i fuktig atmosfære enn i tørr, det indikerer at tinn pyrofosfat er en protonleder. Derimot øker temperaturavhengighet av ledningsevne i tørr atmosfære sakte ved høyere temperaturer mellom 350 °C og 1000 °C, aktiverings energi er nesten lik i fuktig og tørr atmosfærer ved disse temperaturene. Det kan være en indikasjon på at forskjellige ladningsbærere med høy aktiveringsenergi for ledningsevne begynner å bidra ved høyere temperaturer. Dette er også rapportert av (Nalini, 2010) i temperatur intervall mellom 500 °C og 1000 °C og (Phadke et al., 2011) i temperatur intervall mellom 350 °C og 600 °C.

Ledningsevnen for SnP₂O₇ målt i denne oppgaven er en størrelsesorden lavere enn det som er rapportert av (Nalini, 2010) og tre størrelsesordener lavere enn det som rapporterer (Tao,

2009). SnP₂O₇ prøve studert i denne oppgave er veldig tett. I temperaturer rundt sublimasjon punkt til P₂O₅ (360 °C) og kokepunkt til H₃PO₄ (213 °C) er det ikke observert økning av ledningsevne med synkende temperatur. Det indikerer at ledningsevne har ikke bidrag fra syre. (Tomita et al., 2007) rapporterer veldig høy ledningsevnen for SnP₂O₇ og den nådde et maksimum på verdi ved ~230 °C. Høy protonledningsevne i SnP₂O₇ kan muligens forklares med overskudd fosfat, som fører til dannelse av P₂O₅. P₂O₅ grupper på overflater og korngrenser i prøven danner ekstra transportveier for protoner og øker ledningsevne. I fuktig atmosfære reagerer P₂O₅ med vann og danner syre, da øker ledningsevne og proton transport skjer via «core-shell» mekanisme. Innhold av SnO₂ i prøven studert i denne oppgaven er en indikasjon på fosfor mangel. Det kan trekkes fram som en forklaring på ekstremt lav ledningsevnen for SnP₂O₇ prøver studert i denne oppgaven. Isotop effekt ble ikke observert for SnP₂O₇. Ledningsevne i D₂O atmosfære var lavere enn i H₂O atmosfære. Forhold mellom proton ledningsevne σ_{H_2O} og deuterium ledningsevne σ_{D_2O} er 0,94-0,99 (Figur 59) i vedlegg), altså for lik til å kunne fastslå noen isotopeffekt, og dermed bulktransport av protoner. Spesifikk kapasitans beregnet for SnP₂O₇ er på 10⁻¹¹F -10⁻¹⁰F, så Impedansspektroskopi av SnP₂O₇ viser at total ledningsevnen for SnP₂O₇ har bidrag fra ledningsevne i bulk og korngrensene, det er i motsetning til den manglende isotopeffekten.

6.4 Defektmodell og proton transport i CeP₂O₇ og SnP₂O₇

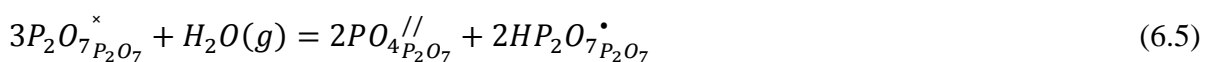
I dette avsnittet ble defektmodell for SnP₂O₇ og CeP₂O₇ sintret ved temperatur over 600 °C og uten overskudd av syre diskutert. SnP₂O₇ og CeP₂O₇ 650 prøver studert i denne oppgaven, ble sintret ved høy temperatur henholdsvis 1000 °C og 650 °C. Begge prøver viser ekstremt lav ledningsevne (~10⁻⁷ S·cm⁻¹) i tørr og fuktig atmosfære.

Protoner kan transporteres i materiale via Grotthus mekanisme eller vehicle mekanisme. Vehicle mekanisme er typisk til materialer som inneholder intrinsik protoner i sin struktur. SnP₂O₇ er støkiometrisk materiale, som har ikke protoner i bulk. I fuktig atmosfære som inneholder hydrogen, kan noen av tin ioner reduseres og protoner kan bli introdusert i bulk i form av tin hydrogenfosfat. Ledningsevnen til SnHPO₄ er 10⁻⁴ S·cm⁻¹ (Nagao et al., 2006), som er flere størrelsesordener større enn ledningsevnen for SnP₂O₇. Derfor indikerer lav ledningsevnen til SnP₂O₇ at protoner introdusert i bulk ikke i form av tin hydrogenfosfat.

Protoner også kan transporteres via Grotthus mekanisme (se kapitel 6.2).

SnP₂O₇ og CeP₂O₇ sintret ved høy temperatur, er støkiometriske materiale og har ikke protoner i bulk. Elektroner kan inkorporeres i bulk av materiale via hydrering. Oksygen vakanser og elektronhull er positivladet ladbærere i bulk.

Ved hydratisering, inkorporering av vann, ble det protoner i bulk. Ved høy p_{O_2} kan hydratisering skrives med dannelse av interstitial oksygen som betegnes som to fosfat ioner på pyrofosfat plass $2PO_4^{//}_{P_2O_7}$ (Nalini, 2010):

Ved lav p_{O_2} kan hydrogenering av pyrofosfater generelt beskrives med ligning (6.6):

eller vann opptak kan foregå i henholdt til ligningen (6.7):

Veldig lav ledningsevne til pyrofosfater i tørr atmosfære i ($\sim 10^{-7} \text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$) viser at konsentrasjon av hverken av hul eller oksygenvakanser presentert i SnP_2O_7 og CeP_2O_7 er veldig lav og er ikke nok for proton opptak til bulk. I fuktig atmosfære kan hydratisering foregå i henholdt til ligning (6.6) og da inkluderes elektronhull i prosessen. Mobilitet av protoner blir lavere enn mobilitet av elektronhull og det fører til at ledningsevne avtar i fuktig atmosfære. Det stemmer med målingene for CeP_2O_7 ved temperaturer over 300°C , men stemmer ikke med målingene for SnP_2O_7 gjort i denne oppgave.

Hydrogenering av SnP_2O_7 i hele temperatur intervall og hydrering av CeP_2O_7 ved temperaturer under 300°C kan beskrives med ligning (6.7). Når vann opptak foregår i henholdt til ligning (6.7) ble det oksygen vakanser og protoner. Når konsentrasjonen av oksygen vakanser avtar, øker konsentrasjonen av protoner, som er mer mobile. Det tar flere timer før likevekt ble oppnådd for SnP_2O_7 og CeP_2O_7 - prøvene i fuktig atmosfære. Under denne prosess inkorporeres protoner i bulk og konsentrasjoner av oksygen vakanser avtar. Men konsentrasjonen av oksygen vakanser er veldig lav i pyrofosfater, derfor muligens opptak av protoner i bulk materiale skjer også via opptak av H_2O molekyler.

Lav ledningsevne i pyrofosfater sintret ved høyere temperatur kan muligens forklares med underskudd av P_2O_7 enheter i gytteren, som oppstår på grunn av fordamping av fosfor under framstillingsprosessen. Det fører til at det blir vanskelig for protoner å bevege seg og derfor ble protonledningsevne lav.

7 Konklusjon

I denne oppgaven ble pyro- og ultra fosfater framstilt henholdsvis med våtskemisk og keramisk metode. Krystall struktur av prøvene ble karakterisert med XRD. «Refinement analyse» ble brukt for å finne de strukturelle parameterne og mikrostruktur ble studert med SEM. Ledningsevne til prøvene ble målt som funksjon av temperatur i forskjellige atmosfærer. Ledningsevnen til SnP_2O_7 ble målt i brett temperatur intervall. Ledningsevnen til en ren CeP_2O_7 prøve sintret ved $650\text{ }^\circ\text{C}$ ble målt i forskjellige atmosfærer for første gang. Det er også vist at tett $\text{CeP}_5\text{O}_{14}$ prøve har veldig høy ledningsevne, antagelig på grunn av bidrag fra fosforsyre fra dekomponering.

Fosfat prøver med forskjellige struktur og kationer ble studert i denne oppgaven. Det ble også vist at sitringstemperatur til fosfater påvirker ledningsevne og proton transport mekanisme. Fosfater studert i denne oppgaven kan deles i to grupper: prøver med og uten overskudd av fosfat.

Prøver sintret ved lav temperatur under $600\text{ }^\circ\text{C}$ har høy ledningsevne pga. de inneholder overskudd av fosfat som stammer fra framstilling. Overskudd av fosfat fører til dannelsen av P_2O_5 grupper og økning av ledningsevne. P_2O_5 grupper reagerer med vann med dannelsen av syre. Ledningsevne øker betraktelig pga. bidrag fra syre, som varierer med temperatur og er avhengig av sitringstemperatur til prøven. Proton transport i prøver sintret ved lave temperaturer skjer via «core-shell» mekanisme. Sitringsstemperatur til prøver påvirker ledningsevne. Bidrag fra syre minker med økende sitringstemperatur. Prøver sintret ved temperatur over $600\text{ }^\circ\text{C}$ inneholder ikke overskudd av fosfat, siden den ble fordampet under framstilling. Syre bidrar ikke til ledningsevne og derfor har prøvene lav ledningsevne. Ved økning av sitrings temperatur minker forskjellen mellom ledningsevne i tørr og våt atmosfærer. Det indikerer at prøver sintret ved lav temperatur er mer protonledende.

Det ser ut at enten struktur eller forskjell i kationer i fosfater ikke påvirker ledningsevne avhengighet av sitringstemperatur. Både pyrofosfat- og ultrafosfat-prøver sintret ved lav temperatur viser relativ høy ledningsevne i fuktig atmosfære ($\sim 10^{-3}$ - $10^{-1}\text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$). Cerium pyrofosfat og tinn pyrofosfat prøver sintret ved høy temperatur viser lav ledningsevne ($\sim 10^{-7}\text{ S}\cdot\text{cm}^{-1}$). Isotop effekt ble observert i cerium pyrofosfat-prøven uten overskudd av fosfat. Det indikerer at protoner transporteres via Grotthuss mekanisme i prøven sintret ved høyere temperaturer. Ved temperaturer over $350\text{ }^\circ\text{C}$ har ledningsevnen for CeP_2O_7 bidrag fra elektronhull, mens oksygen vakanser og protoner er muligens defekter i CeP_2O_7 ved lavere temperaturer. SnP_2O_7 inneholder defekter som oksygen vakanser og protoner. Total ledningsevnen for SnP_2O_7 har bidrag fra bulk og korn grensene, som ble vist ved hjelp av impedansspektroskopi.

Resultatene i denne oppgaven tyder på at høy ledningsevne i fosfater er forårsaket av overskudd av syre og rene prøver har veldig lav ledningsevne.

Blant generelle prosedyrer for å lage rene fosfater og fosfater med ledendesyre kan nevnes for høy varmebehandling (maks temperatur $700\text{ }^\circ\text{C}$ for å få rene fosfater), da fosfater dekomponerer ved høyere temperatur. Sitringsstemperatur må være over $600\text{ }^\circ\text{C}$ for å unngå

ureagert P_2O_5 som i reaksjon med vann blir til syre. Grundig sliping og miksing av stoffene under framstillingsprosessen er også viktig. Hvis prøvene ble laget av en blanding med uhomogene partikler kan det dannes klumper med syre i prøven. Under framstillingsprosessen undergår fosfater gjennom flere både metastabile og faststoff faser, så det er veldig viktig med langsomt oppvarming og avkjøling under varmebehandling av prøvene, så vel som bråkjøling etter kalsinering. Det er særlig viktig for å få ren ultrafosfat fase.

Videre arbeid

Det trenges dypere forskning på hvert stoff presentert i denne oppgaven. «Core-shell» struktur kan bli vist med SEM med bruk av fuktig atmosfære og ESEM. «Core-shell» struktur kan muligens ikke bli observert med hjelp av TEM, på grunn av at flyttende lag rundt kjerne blir oppløst under prøvepreparering. XPS kan brukes til å bestemme forholdt mellom kation og fosfor.

Måling av ledningsevne i oksiderende atmosfære og ledningsevners avhengighet av p_{O_2} og p_{H_2O} vil gi bedre forståelse av defektstrukturen. Termodynamikk for hydratisering kan bli gransket med hjelp av termogravimetrisk målinger. Akseptor doping av pyrofosfater øker ledningsevne, men dopede prøver av cerium ultrafosfat har ikke blitt studert ennå.

Litteraturliste

- Amezawa, K., Maekawa, H., Tomii, Y., & Yamamoto, N. (2001). Protonic conduction and defect structures in Sr-doped LaPO₄. *Solid State Ionics*, 145(1), 233-240.
doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738\(01\)00963-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738(01)00963-8)
- Amezawa, K., Nishikawa, Y., Tomii, Y., & Yamamoto, N. (2005). Electrical and mechanical properties of Sr-doped LaPO₄ prepared by spark plasma sintering. *J. Electrochem. Soc.*, 152(6), A1060-A1067. doi:10.1149/1.1897354
- Anfimova, T. V. (2014). *Metal Phosphates as Proton Conducting Materials for Intermediate Temperature Fuel Cell and Elektrolyser Applications*. (PhD), Technical University of Denmark, Kongens Lyngby, Denmark.
- Atkins P., J. d. P. (2009). *Elements of Physical chemistry* (5 ed.): Oxford University press.
- Atkinson, A., Barnett, S., Gorte, R. J., Irvine, J. T., McEvoy, A. J., Mogensen, M., . . . Vohs, J. (2004). Advanced anodes for high-temperature fuel cells. *Nat Mater*, 3(1), 17-27.
doi:10.1038/nmat1040
- Baranov, A. I., Khiznichenko, V. P., Sandler, V. A. & Shuvalov, L. A. . (1988). Frequency dielectric dispersion in the ferroelectric and superionic phases of CsH₂PO₄. *Ferroelectrics*, 81, 183–186.
- Bolzan, A. A., Fong, C., Kennedy, B. J., & Howard, C. J. (1997). Structural studies of rutile-type metal dioxides. *Acta Crystallogr., Sect. B: Struct. Sci.*, B53(3), 373-380.
doi:10.1107/S0108768197001468
- Bonanos, N. B. (2010). Simple descriptors for proton - conducting perovskites from density functional theory. . *Physical review*, 82, p. 014103
- Bork, N., Bonanos, N., Rossmeisl, J., & Vegge, T. (2010). Simple descriptors for proton-conducting perovskites from density functional theory. *Phys. Rev. B: Condens. Matter Mater. Phys.*, 82(1), 014103/014101-014103/014106. doi:10.1103/PhysRevB.82.014103
- Botto, I. L., & Baran, E. J. (1977). Crystallographic data, IR spectrum, and thermal behavior of cerium(IV) diphosphate. *Z. Anorg. Allg. Chem.*, 430, 283-288.
- Chisholm C.R.I., B. D. A., Papandrew A. B., Zecevic S., Cha S., Sasaki K. A., Varga A., Giapis K.P., Haile S.M. (2007). From Laboratory Breakthrough to Technological Realization: The Development Path for Solid Acid Fuel Cells. *JOURNAL OF CHEMICAL ENGINEERING OF JAPAN*, 1166-1171.
- Fayon, F., King, I. J., Harris, R. K., Gover, R. K. B., Evans, J. S. O., & Massiot, D. (2003). Characterization of the Room-Temperature Structure of SnP₂O₇ by 31P Through-Space and Through-Bond NMR Correlation Spectroscopy. *Chem. Mater.*, 15(11), 2234-2239.
doi:10.1021/cm031009d
- Ge, F., Li, M., Zhu, X., & Yang, W. (2016). Gel-type shell contributing to the high proton conductivity of pyrophosphates. *Ceramics International*, 42(8), 9913-9920.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.ceramint.2016.03.091>
- Gover, R. K. B., Withers, N. D., Allen, S., Withers, R. L., & Evans, J. S. O. (2002). Structure and phase transitions of SnP₂O₇. *J. Solid State Chem.*, 166(1), 42-48. doi:10.1006/jssc.2002.9554
- Haraldsen, H. (2009, 14. februar). Fosforoksid. I Store norske leksikon.
- Hibino, T., & Kobayashi, K. (2013). Hydroxide ion conduction in molybdenum(VI)-doped tin pyrophosphate at intermediate temperatures. *J. Mater. Chem. A*, 1(23), 6934-6941.
doi:10.1039/c3ta10769h

- Hiroaki Onodaa, Y. I., Akihide Kuwabarab, Naoto Kitamura, Koji Amezawad, Atsushi Nakahirae, & Tanakab, a. I. (2010). Synthesis and electrical conductivity of bulk tetra-valent cerium pyrophosphate. *Journal of Ceramic Processing Research*, 11(3), 344-347.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Phosphoric_acid. (30 March 2018). Phosphoric acid.
- Huang, C.-H., Knop, O., Othen, D. A., Woodhams, F. W. D., & Howie, R. A. (1975). Pyrophosphates of tetravalent elements and a Moessbauer study of tin(IV) pyrophosphate. *Can. J. Chem.*, 53(1), 79-91. doi:10.1139/v75-011
- Huang, X., Deng, Y., Xu, C., Hu, Y., Yang, L., Luo, P., . . . Cheng, J. (2016). Graphite oxide-incorporated CeP2O7/BPO4 solid composite electrolyte for high-temperature proton exchange membrane fuel cells. *Fuel*, 179, 299-304. doi:10.1016/j.fuel.2016.03.089
- IEA. (2017). *Energy Access Outlook 2017*
- Retrieved from
- IEA, C. L. (2018). *Commentary: where are we on the road to clean energy?* Retrieved from <https://www.iea.org/newsroom/news/2018/may/commentary-where-are-we-on-the-road-to-clean-energy.html>:
- J.M., A. (2009). Fuel cells: History and updating. A walk along two centuries. . *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 13, 2309-2322.
- Jin, Y., Lee, B., & Hibino, T. (2010). Development and application of SnP2O7-based proton conductors to intermediate-temperature fuel cells. *J. Jpn. Cer. Soc.*, 53(1), 12-23. doi:10.1627/jpi.53.12
- Jung, I. H., & Hudon, P. (2012). *Thermodynamic Assessment of P2O5* (Vol. 95).
- Karen, P. (2006). Nonstoichiometry in oxides and its control. *J. Solid State Chem.*, 179(10), 3167-3183. doi:10.1016/j.jssc.2006.06.012
- Karen, P. (2015). «*Compendium for KJM-MENS 5130/9130*»,. University of Oslo, (part 3, p.19-22).
- Kitamura, N., Amezawa, K., Uchimoto, Y., Tomii, Y., Hanada, T., & Yamamoto, N. (2006). Electrical conduction properties of rare earth orthophosphates under reducing conditions. *Solid State Ionics*, 177(26-32), 2369-2373. doi:10.1016/j.ssi.2006.06.009
- Kofstad P., N. T. (2012). *Defect and Transport in Crystalline Solids, Compendium for the Advanced Level Course: Defect Chemistry and Reactions KJM 5120*. Department of Chemistry. University of Oslo.
- Krasnikov, V. V., Vaivada, M., & Konstants, Z. A. (1988). Synthesis of cerium phosphates by thermal polycondensation of mixtures cerium dioxide-ammonium dihydrogen phosphate and investigation of their structure. *J. Solid State Chem.*, 74(1), 1-8. doi:10.1016/0022-4596(88)90323-4
- Kreuer, K. D. (1999). Aspects of the formation and mobility of protonic charge carriers and the stability of perovskite-type oxides. *Solid State Ionics*, 125(1), 285-302. doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738\(99\)00188-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738(99)00188-5)
- Kreuer, K. D. (2003). Proton-conducting oxides. *Annu. Rev. Mater. Res.*, 33, 333-359. doi:10.1146/annurev.matsci.33.022802.091825
- Kreuer, K. D. (2009). Mechanisms of Proton Conduction in Perovskite-Type Oxides. In T. Ishihara (Ed.), *Perovskite Oxide for Solid Oxide Fuel Cells* (pp. 261-272). Boston, MA: Springer US.
- Kreuer, K. D., Adams, S., Münch, W., Fuchs, A., Klock, U., & Maier, J. (2001). Proton conducting alkaline earth zirconates and titanates for high drain electrochemical applications. *Solid State Ionics*, 145(1), 295-306. doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738\(01\)00953-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0167-2738(01)00953-5)
- Lapina, A., Chatzichristodoulou, C., Hallinder, J., Holtappels, P., & Mogensen, M. (2014). Electrical conductivity of titanium pyrophosphate between 100 and 400 °C: effect of sintering

- temperature and phosphorus content. *J. Solid State Electrochem.*, 18(1), 39-47.
doi:10.1007/s10008-013-2225-x
- Le, M.-V., Tsai, D.-S., Yang, C.-Y., Chung, W.-H., & Lee, H.-Y. (2011). Proton conductors of cerium pyrophosphate for intermediate temperature fuel cell. *Electrochim. Acta*, 56(19), 6654-6660.
doi:10.1016/j.electacta.2011.05.040
- Leng, Y. (2008). *Materials Characterization Introduction to Microscopic and Spectroscopic Methods*: Wiley.
- Li, W., Bose, A. B., & Rusakova, I. A. (2016). An approach for restoring the proton conductivity of sintered tin pyrophosphate membranes for intermediate temperature fuel cells. *J. Power Sources*, 307, 146-151. doi:10.1016/j.jpowsour.2015.12.045
- Li, Y., Kunitake, T., Aoki, Y., & Muto, E. (2008). Efficient, anhydrous proton-conducting nanofilms of Y-doped zirconium pyrophosphate at intermediate temperatures. *Adv. Mater. (Weinheim, Ger.)*, 20(12), 2398-2404. doi:10.1002/adma.200702590
- Loken, A. (2011). *Thermodynamics and transport of defects in Sc-doped CaSnO₃ and CaZrO₃*. . University of Oslo: Oslo.,
- Mesfar, M., Abdelhedi, M., Dammak, M., & Ferid, M. (2012). Synthesis, crystal structure and vibrational spectra characterization of CeP₅O₁₄. *J. Mol. Struct.*, 1028, 196-199.
doi:10.1016/j.molstruc.2012.06.036
- Nagao, M., Kamiya, T., Heo, P., Tomita, A., Hibino, T., & Sano, M. (2006). Proton Conduction in In³⁺-Doped SnP₂O₇ at Intermediate Temperatures. *J. Electrochem. Soc.*, 153(8), A1604-A1609. doi:10.1149/1.2210669
- Nalini, V. (2010). *Synthesis, Structure and Proton Conductivity of Meta- and Pyrophosphates* (Doctor of Philosophy), University of Oslo,
- Nalini, V., Amezawa, K., Xing, W., & Norby, T. (2010). High temperature proton conductivity of ZrP₂O₇. *J. Electrochem. Soc.*, 157(10), B1491-B1498. doi:10.1149/1.3474942
- Nalini, V., Haugrud, R., & Norby, T. (2010). High-temperature proton conductivity and defect structure of TiP₂O₇. *Solid State Ionics*, 181(11-12), 510-516. doi:10.1016/j.ssi.2010.02.017
- Ni, Y., Hughes, J. M., & Mariano, A. N. (1995). Crystal chemistry of the monazite and xenotime structures. *Am. Mineral.*, 80(1-2), 21-26. doi:10.2138/am-1995-1-203
- Norby, T. (1999). Solid-state protonic conductors: principles, properties, progress and prospects. *Solid State Ionics*, 125(1-4), 1-11. doi:10.1016/S0167-2738(99)00152-6
- Norby, T. (2001). The promise of protonics. *Nature*, 410, 877. doi:10.1038/35073718
- Norby, T. (2015). *Defects and Transport in Crystalline Solids*.
- Norby, T., & Christiansen, N. (1995). Proton conduction in Ca- and Sr-substituted LaPO₄. *Solid State Ionics*, 77, 240-243. doi:10.1016/0167-2738(94)00274-V
- NORBY, T, K. P. (1986). Direct-Current Conductivity of Y₂O₃ as a Function of Water Vapor Pressure. *J. Am. Ceram. Soc.*, 69(11), 780-783.
- NorECs AS, h. w. n. c. i. p. p. P. (2017). Probatat.
- Nowick, A. S., & Vaysleyb, A. V. (1997). Isotope effect and proton hopping in high-temperature protonic conductors. *Solid State Ionics*, 97(1-4), 17-26. doi:10.1016/S0167-2738(97)00081-7
- Onoda, H., Nariai, H., Maki, H., & Motooka, I. (1999). Mechanochemical effects of some rare-earth ultraphosphates and reforming of their surface for catalytic properties. *Phosphorus Res. Bull.*, 9, 69-74. doi:10.3363/prb1992.9.0_69
- Phadke, S. R., Bowers, C. R., Wachsmann, E. D., & Nino, J. C. (2011). Proton conduction in acceptor doped SnP₂O₇. *Solid State Ionics*, 183(1), 26-31. doi:10.1016/j.ssi.2010.12.011

- Rao, C. N. R., Gopalakrishnan, J., & Editors. (1997). *New Directions in Solid State Chemistry, Second Edition*: Cambridge Univ Press.
- Reijers R., W. (2008). Literature review on high temperature proton conducting materials. electrolyte of fuel cell or mixed conducting membrane for H₂ separation. . *Energy research centre for netherland*.
- Schubert, U., & Husing, N. (2012). *Synthesis of Inorganic Materials*: Wiley.
- Shirai, T., Satou, S., Saito, M., Kuwano, J., & Shiroishi, H. (2009). Proton conductivity and microstructures of the core-shell type solid electrolytes in the MO₂-In₂O₃-P₂O₅ (MTi, Sn, Zr) systems. *Solid State Ionics*, 180(6), 569-574.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.ssi.2008.11.013>
- Silberberg, M. S. (2006). *Chemistry: The molecular Nature of Matter and Change* (M. McGraw-Hill: Boston Ed. 4th ed. ed.): .
- Singh, B., Im, H.-N., Park, J.-Y., & Song, S.-J. (2012). Electrical behavior of CeP₂O₇ electrolyte for the application in low-temperature proton-conducting ceramic electrolyte fuel cells. *J. Electrochem. Soc.*, 159(12), F819-F825. doi:10.1149/2.055212jes
- Singh, B., Kim, J.-H., Parkash, O., & Song, S.-J. (2016). Effect of MnO doping in tetravalent metal pyrophosphate (MP₂O₇; M=Ce, Sn, Zr) electrolytes. *Ceram. Int.*, 42(2_Part_B), 2983-2989. doi:10.1016/j.ceramint.2015.10.082
- Southard, J. C., & Nelson, R. A. (1937). The Vapor Pressure of Phosphorus Pentoxide. *Journal of the American Chemical Society*, 59(5), 911-916. doi:10.1021/ja01284a042
- Stone C., M. (2002). From curiosity to " power to change the world". *Solid State Ionics*, 152-153.
- Sun, X., Wang, S., Wang, Z., Ye, X., Wen, T., & Huang, F. (2008). Proton conductivity of CeP₂O₇ for intermediate temperature fuel cells. *Solid State Ionics*, 179(21-26), 1138-1141. doi:10.1016/j.ssi.2008.01.046
- T., N. (2007). «*Electrical Measurements - Compendium for the advanced level course Experimental methods KJM-MENA4010*». University of Oslo.
- Tao, S. (2009). Conductivity of SnP₂O₇ and In-doped SnP₂O₇ prepared by an aqueous solution method. *Solid State Ionics*, 180(2-3), 148-153. doi:10.1016/j.ssi.2008.11.006
- Terasaka, J., Toyoura, K., Nakamura, A., & Matsunaga, K. (2015). Hydroxide-ion incorporation and conduction mechanisms in tin pyrophosphate - a first-principles study. *J. Mater. Chem. A*, 3(22), 11905-11911. doi:10.1039/C5TA01676B
- Tilley, R. J. (2004). *Understanding Solids: The Science of Materials*: John Wiley & Sons.
- Tomita, A., Kajiyama, N., Kamiya, T., Nagao, M., & Hibino, T. (2007). Intermediate-Temperature Proton Conduction in Al³⁺-Doped SnP₂O₇. *J. Electrochem. Soc.*, 154(12), B1265-B1269. doi:10.1149/1.2789296
- Unemoto, A., Amezawa, K., & Kawada, T. (2012). Electrical conductivities of strontium-doped rare earth ultraphosphates and oxyphosphates. *J. Electroceram.*, 29(1), 29-36. doi:10.1007/s10832-012-9734-3
- Vajeeston Nalini, L. J., Reidar Haugsrud, Truls Norby. (2010). *Synthesis and electrical characterization of SnP₂O₇*.
- Voellenkle, H., Wittmann, A., & Nowotny, H. (1963). Pyrophosphates of the type Me(IV)P₂O₇. *Monatsh. Chem.*, 94(5), 956-963.
- Wang, H. T., Chen, J. T., Luo, C. H., & Qiao, R. (2014). Electrical conduction of CeP₂O₇ and Ce_{0.95}Yb_{0.05}P₂O₇ at intermediate temperatures. *Solid State Ionics*, 263, 71-74. doi:10.1016/j.ssi.2014.02.015
- Wee, J. H. (2007). Applications of proton exchange membrane fuel cell systems. *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, 11(8), 1720-1738. doi:10.1016/j.rser.2006.01.005

- West, A. R. (1984). *Solid State Chemistry and its Applications*: John Wiley and Sons.
- White, K. M., Lee, P. L., Chupas, P. J., Chapman, K. W., Payzant, E. A., Jupe, A. C., . . . Wilkinson, A. P. (2008). Synthesis, symmetry, and physical properties of cerium pyrophosphate. *Chemistry of Materials*, 20(11), 3728-3734. doi:10.1021/cm702338h
- Wyckoff, R. W. G. (1963). *Structure of Crystals* (N. Y. Interscience Publishers Ed. Second edition ed. Vol. Second edition.).
- Xu, X., Tao, S., & Irvine, J. T. S. (2009). Proton conductivity of Al(H₂PO₄)₃-H₃PO₄ composites at intermediate temperature. *Solid State Ionics*, 180(4), 343-350.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.ssi.2008.11.001>
- Young, H. D., R.A. Freedman, A. Lewis Ford (2012). *Sears and Zemansky's University physics with modern physics*: Pearson/Addison-Wesley.
- Zeitschrift für Kristallographie - Crystalline Materials. (1977).
- Zhu, J., Cheng, W. D., & Zhang, H. (2008). An orthorhombic polymorph of cerium(III) ultraphosphate, CeP₅O₁₄. *Acta Crystallogr., Sect. E: Struct. Rep. Online*, 64(11), i74, i74/71-i74/78. doi:10.1107/S1600536808032972

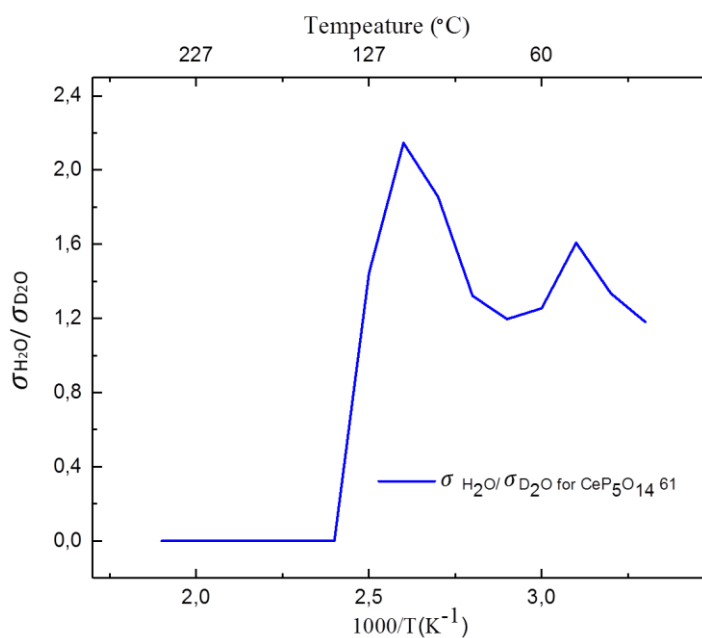

Vedlegg

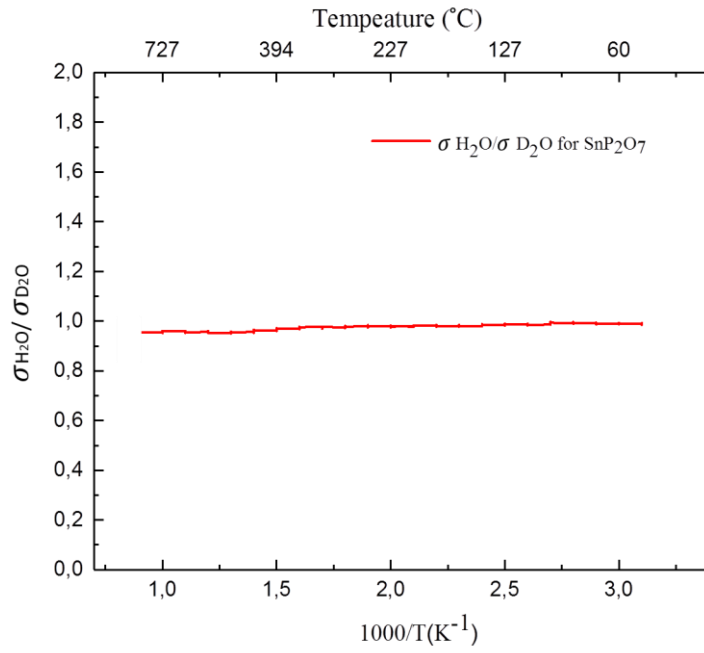
Tabell 10: Oversikt over prøver med karakteriseringer og målinger som var gjort i denne oppgaven.

Prøve	Sekundære faser	Relativ tettheten ρ_{rel} [%]	XRD	SEM	«Refinements analyse»	Elektriske målinger			IS
						tørr atmosfære	fuktig atmosfære	D ₂ O atmosfære	
CeP ₅ O ₁₄ 88	-	88	x	x	x	x			
CeP ₅ O ₁₄ 82	-	82	x	x	x		x		
CeP ₅ O ₁₄ 61	-	61	x	x	x	x	x	x	x
CeP ₂ O ₇ 400	CeO ₂ CePO ₄	75	x	x		x	x		
CeP ₂ O ₇ 500	CeO ₂ CePO ₄	83	x	x		x	x		
CeP ₂ O ₇ 650	-	82	x	x	x	x	x	x	x
SnP ₂ O ₇	SnO ₂	98	x	x	x			x	x

Ledningsevne i H₂O og D₂O atmosfærer.

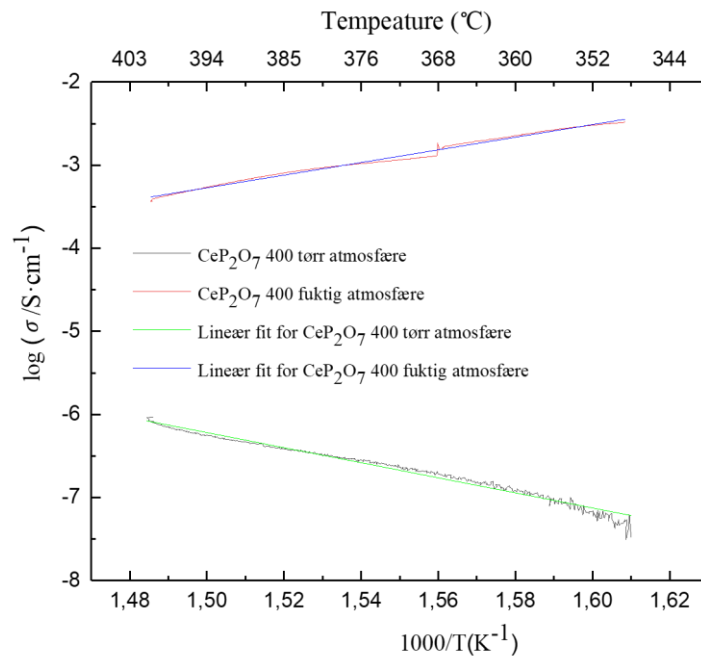

Figur 58 Forhold mellom ledningsevner i H₂O og D₂O atmosfærer for CeP₅O₁₄ 61.

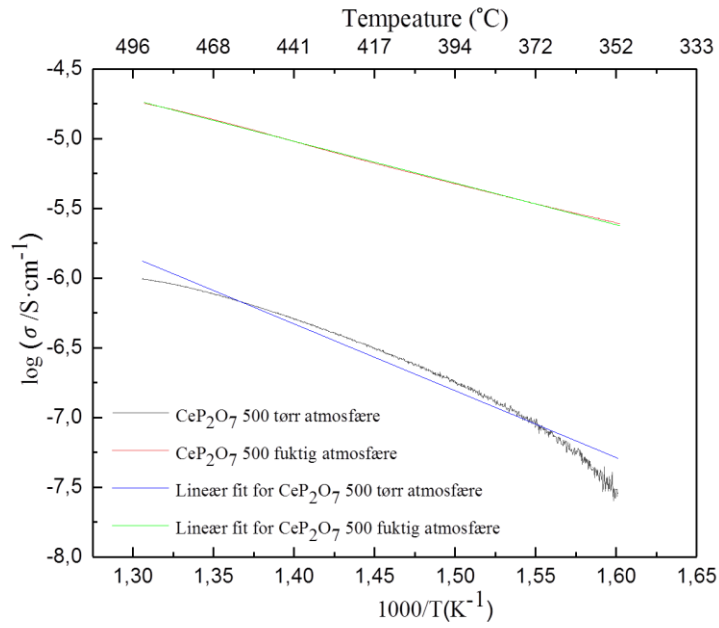

Figur 59 Forholdt mellom ledningsevne i H_2O og D_2O atmosfærer.

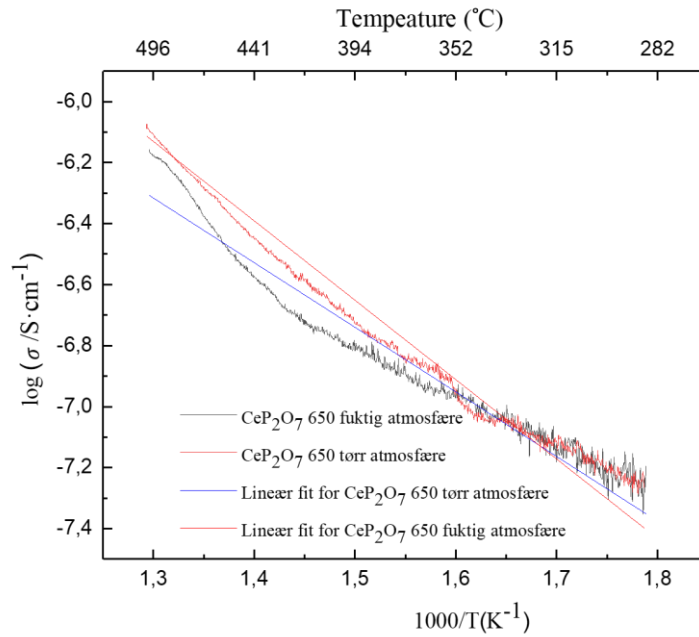
Lineær fit for ledningsevne.

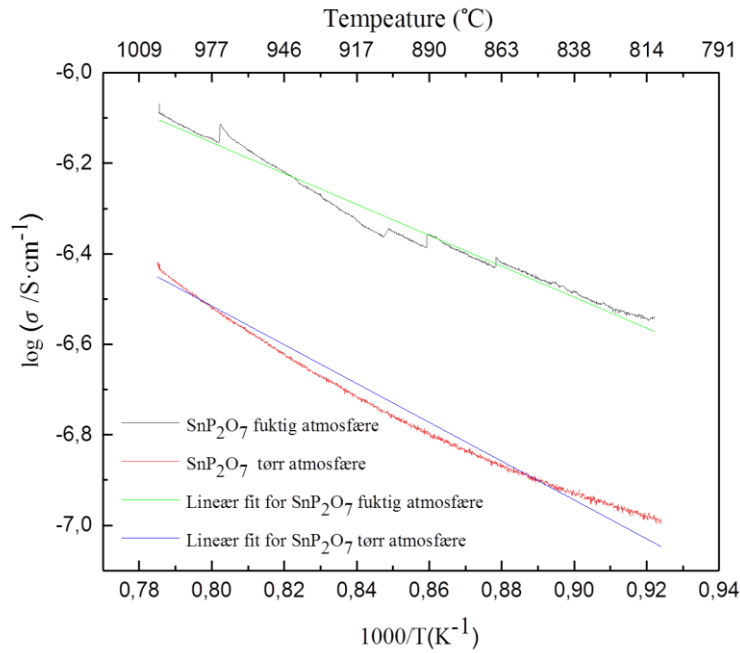
Figur 60 Lineær fit for ledningsevne for CeP_2O_7 400.

Figur 61 Lineær fit for ledningsevne for CeP_2O_7 500 ved 490-350 °C i fuktig og tørr atmosfærer.

Figur 62 Lineær fit for ledningsevne for CeP_2O_7 650 ved 280-500 °C i fuktig og tørr atmosfærer.

Figur 63 Lineær fit til ledningsevne for SnP₂O₇ ved 800-1000°C tørr og fuktig atmosfærer.

Defektstruktur av protonledende oksider

Det er tre forskjellige positiv ladete defekter som kan bli presentert i akseptordopet oksider $OH_O^\bullet$, $v_O^{\bullet\bullet}$ og $h^\bullet$ (Nalini, 2010).

Ved hydrogenoppløsning i oksider kompenseres protoner med elektroner:

Likevektskonstant:

$$K_1 = \frac{[OH_O^\bullet]^2 [e']^2}{p_{H_2} [O_O^\times]^2} \quad (2)$$

Protoner og elektroner er dominante defekter i hydrogenatmosfære, dermed brukes ligningen (2) og finner konsentrasjonen:

$$[OH_O^\bullet] = [e'] = K_1^{1/4} p_{H_2}^{1/4} [O_O^\times]^{1/2} \quad (3)$$

Likevektkonstant kan bli funnet ved hjelp av ligning (2).

Akseptor kan bli kompensert med oksygenvakanser. Likevekt mellom vanddamp, oksygenvakanser og protoner kan skrives på følgende måte (Norby, 1999):

Likevektskonstant for reaksjon:

$$K_2 = \frac{[OH_O^\bullet]^2}{[v_O^{\bullet\bullet}][O_O^\times]p_{H_2O}} \quad (5)$$

Forenklet elektronøytralitet:

$$2[v_O^{\bullet\bullet}] + [OH_O^\bullet] = [A'_M] = const \quad (6)$$

Fra ligning (6) finner konsentrasjon av oksygen-vakanser:

$$[v_O^{\bullet\bullet}] = \frac{1}{2}([A'_M] - [OH_O^\bullet]) \quad (7)$$

Fra ligninger (5) og (7):

$$\frac{2[OH_O^\bullet]^2}{K_2[O_O^\times]p_{H_2O}} + [OH_O^\bullet] - [A'_M] = 0 \quad (8)$$

Løser annengradslikning og finne konsentrasjon av $[OH_O^\bullet]$:

$$[OH_O^\bullet] = 4^{-1}K_2[O_O^\times]p_{H_2O} \left(-1 - \sqrt{1 + \frac{8[A'_M]}{K_2[O_O^\times]p_{H_2O}}} \right) \quad (9)$$

Ligningen (4) er vanligvis en eksoterm reaksjon, slik at oksygen-vakanser vil dominere ved høy temperatur og protoner ved lav temperatur (Norby, 1999).

Elektronhull kan også være en signifikant defekt i akseptordopede oksider, så elektronøytralitetsbetingelsen som involverer alle tre positiv ladete defekter kan skrives som (Nalini, 2010):

$$2[v_O^{\bullet\bullet}] + [OH_O^\bullet] + [h^\bullet] = [A'_M] = const \quad (10)$$

Løsningen for defektkonsentrasjonen i dette tilfelle er veldig kompleks og det er mer praktisk å anta at bare elektronhuller kompenserer akseptor:

$$[h^\bullet] = [A'_M] = const \quad (11)$$

Intrinsisk elektronisk ionisasjonslikevekt:

$$K_{in} = [h^\bullet][e'] \quad (12)$$

Setter uttrykkene (11) og (12) inn i ligningen (2) og får konsentrasjonen av protoner:

$$[OH_O^\bullet] = K_1^{1/2} K_{in}^{-1} p(H_2)^{1/2} [O_O^\times] [A'_M] \quad (13)$$

I udopet Y_2O_3 ble det vist at vann løses som protoner og som interstitial oksid-ion (NORBY, T, 1986). Reaksjonen kan bli skrevet som:

Defektstruktur av protonledende ortofosfater

Fosfater er en stor familie av salter av ortofosforsyre. Anionene består av pentavalent fosfat atomer omgitt med tetraedre av fire oksygen atomer. Fosfatfamilien består av ortho-, pyro-, meta- og ultrafosfater, som er gitt i rekkefølgen med økende støkiometrisk forhold.

Ortofosfater er den største gruppen med en isolert anionisk enhet av PO_4^{3-} . Fosfatsystemer som pyrofosfater og metafosfater er rapportert som lovende kandidater til protonledende elektrolytter (Anfimova, 2014).

Defektstruktur i akseptordopet ortofosfat, $LaPO_4$ dopet med Sr, ble betraktet av (Amezawa et al., 2001). Det ble foreslått at doping fører til dannelse av "oksygen vakanser" i tørr atmosfære, som mer korrekt kan beskrives som et pyrofosfat-ion $P_2O_7^{4-}$ på to PO_4^{3-} plasser. $(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}$ spiller samme rolle som oksygen-vakanser i oksider og $(HPO_4)_{PO_4}^{\bullet}$ kan betraktes som interstitial protoner.

I fuktig atmosfære, ble det vist at prøver inneholder hydrogen-fosfat-groper HPO_4^{2-} , men ikke $P_2O_7^{4-}$. Det kan forklares med at økning av antall hydrogen fosfat grupper vil føre til at $P_2O_7^{4-}$ avtar:

Likevektkonstanten for denne reaksjonen kan skrives som:

$$K_1 = [(HPO_4)_{PO_4}^{\bullet}] [(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}]^{-1/2} p(H_2O)^{-1/2} \quad (17)$$

I tørrere atmosfære med høyere temperatur har $P_2O_7^{4-}$ og PO_4^{3-} lik ekvilibrium med oksyngengass som oksygen-vakanser og oksid-ioner i oksider, det vil si at prøven kan oksideres ved opptak av oksygen:

$$K_2 = [h^{\bullet}] [(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}]^{-1/2} [(PO_4)_{PO_4}^{\times}] p_{O_2}^{-1/4} \quad (19)$$

Ved antagelse av at $P_2O_7^{4-}$ og HPO_4^{2-} er dominante defekter og konsentrasjon av elektroniske defekter kan neglisjeres, kan elektronøytralitetsbetingelsen for et orto-fosfat skrives som:

$$[(HPO_4)_{PO_4}^{\bullet}] + 2[(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}] = [A'_M] = const \quad (20)$$

Fra ligningene (2.17), (2.19) og (2.0) kan konsentrasjonen de ulike defektene utledes ved kjent dopingnivå og likevektskonstant. Hvis HPO_4^{2-} er dominert defekt, kan konsentrasjon av defekter bli skrevet som:

$$[(HPO_4)_{PO_4}^{\bullet}] = [A'_M] \quad (21)$$

$$[(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}] = K_1^{-2} [A'_M]^2 p_{H_2O}^{-1} \quad (22)$$

$$[h^\bullet] = K_1^{-1} K_2 [A'_M] [(PO_4)_{PO_4}^{\times}] p_{H_2O}^{-1/2} p_{O_2}^{1/4} \quad (23)$$

Hvis $(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}$ er dominerende defekt, følger:

$$[(P_2O_7)_{2PO_4}^{\bullet\bullet}] = \frac{1}{2} [A'_M] \quad (2.24)$$

$$[(HPO_4)_{PO_4}^{\bullet}] = K_1 \left(\frac{1}{2} [A'_M]\right)^{1/2} p_{H_2O}^{-1/2} \quad (25)$$

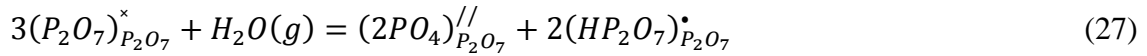
$$p = K_2 \left(\frac{1}{2} [A'_M]\right)^{1/2} p_{O_2}^{1/4} \quad (26)$$

Ligningen (2.21) viser at protonets ledningsevne er uavhengig av p_{H_2O} og p_{O_2} (Nalini, 2010).

Hydratisering som er vist med ligning (16) er som regel eksoterm, så $P_2O_7^{4-}$ vil dominere i akseptordopet ortofosfat ved høy temperatur. Ligninger (25) og (26) viser at med p_{H_2O} -økning vil protonets ledningsevne øke og p_{O_2} -økning vil gi økning i elektronhullets ledningsevne (Nalini, 2010).

Defektstruktur av protonledende pyrofosfater (ved høy p_{O_2})

Hydratisering ved dannelse av denne defekten kan derfor skrives som:

med tilhørende likevektkonstant;

$$K_4 = [(2PO_4)_{P_2O_7}^{//}] [(HP_2O_7)_{P_2O_7}^{\bullet}]^2 [(P_2O_7)_{P_2O_7}^{\times}]^{-3} p_{H_2O}^{-1} \quad (28)$$

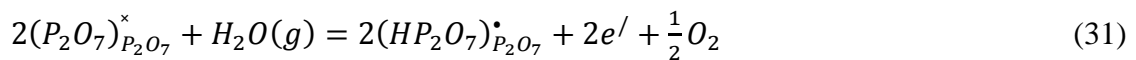
Hvis protonets ledningsevne dominerer i pyrofosfater under oksiderende betingelser, kan betingelser for elektronøytralitet kan da skrives som:

$$2[(2PO_4)_{P_2O_7}^{//}] = [(HP_2O_7)_{P_2O_7}^{\bullet}] \quad (29)$$

Konsentrasjonen av protonisk-defekter under denne antagelsen utledes fra (28) og (29):

$$[(HP_2O_7)_{P_2O_7}^{\bullet}] = 2^{1/3} K_4^{1/3} [(P_2O_7)_{P_2O_7}^{\times}] p_{H_2O}^{1/3} \quad (30)$$

Hvis totalledningsevnen har bidrag fra elektronets ledningsevne ved høy temperatur, kan likevekt mellom protoner og elektroner i denne situasjon skrives som (Nalini, 2010):

Likevektkonstant blir da:

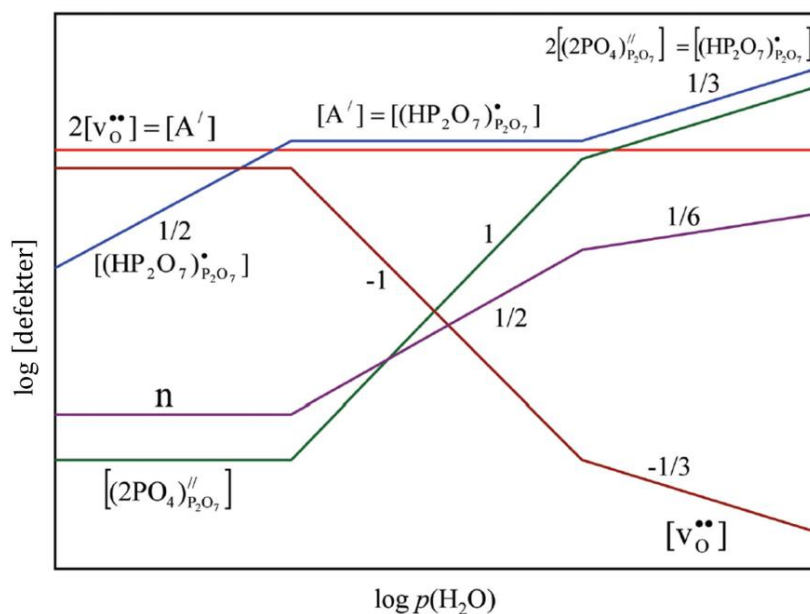
$$K_5 = [(HP_2O_7)_{P_2O_7}^{\bullet}]^2 [e']^2 p_{O_2}^{1/2} [(P_2O_7)_{P_2O_7}^{\times}]^{-2} p_{H_2O}^{-1} \quad (32)$$

Ved antagelse at konsentrasjonen av elektroner er små i forhold til konsentrasjonen av protoner, kan uttrykket for konsentrasjon av elektroner bli avledet fra ligninger (2.30) og (2.32):

$$[e'] = 2^{-1/3} K_5^{1/2} K_4^{-1/3} p_{H_2O}^{1/6} p_{O_2}^{-1/4} \quad (33)$$

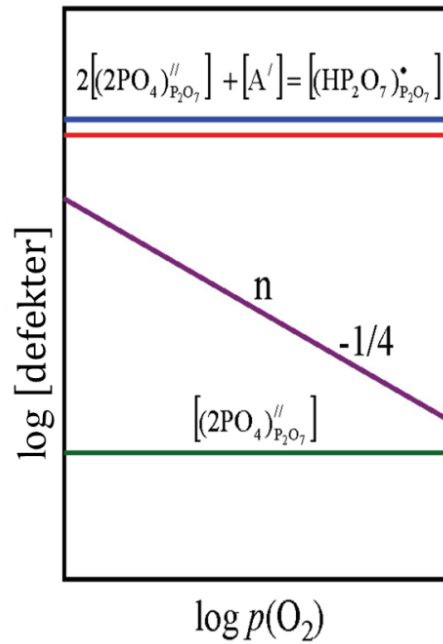
Brouwer-diagrammer brukes til å vise defekt struktur skjematisk. Brouwer-diagram viser forandring i defekt konsentrasjon som resultat av variable betingelser som oksygen, hydrogen eller vanndamp partialtrykk ved bestemt temperatur. Brouwer-diagram konstrueres ved bruk av ligningen for ekvilibrium konstant og betingelser for elektronøytralitet. En negativ og en positiv defekt som er dominerende i materiale velges og de andre defektene uttrykkes som funksjon av dominerende defekter (Norby, 2015).

Brouwer-diagram for akseptordopet pyrofosfat er vist i Figur 64. Diagrammet viser skjematisk forandring i defektkonsentrasjon ved endringen i p_{H_2O} ved konstant p_{O_2} . Det er antatt at protoner kompenseres med oksygen-interstitielle og akseptor (Nalini, 2010).

Figur 64 Brouwer-diagram for akseptordopet pyrofosfat viser skjematisk forandring i defekt konsentrasjon ved endringen i p_{H_2O} ved konstant p_{O_2} (Nalini, 2010).

Figur 65 viser Brouwer-diagram for akseptordopet pyrofosfat. Diagrammet representerer forandring i defekt konsentrasjon ved endringen i p_{O_2} ved antagelse at protoner kompenseres med oksygen-interstitielle og akseptor.

Figur 65 Brouwer-diagram for akseptordopet pyrofosfat viser skjematisk forandring i defekt konsentrasjon ved endringen i p_{O_2} ved konstant p_{H_2O} (Nalini, 2010).

Defektstruktur av protonledende ultrafosfater

Det er ikke helt bestemt ennå hvordan oksygenmangel introduseres i ultrafosfater. (Unemoto et al., 2012) foreslår defekt modell for LaP_5O_{14} dopet med Sr, hvor oksygen mangel uttrykkes med $v_o^{\bullet\bullet}$ og forårsakes med doping med Sr til La plasser:

Likevekt av ultrafosfat med oksygen gass kan bli skrevet som:

Likevekt konstant blir da:

$$K_6 = [O_o^x][h^\bullet]^2 p_{O_2}^{-1/2} [v_o^{\bullet\bullet}]^{-1} \quad (36)$$

Likevekt av ultrafosfat med vann damp kan bli skrevet som:

Likevekt konstant blir da:

$$K_7 = [(OH)_o^\bullet]^2 p_{H_2O}^{-1} [O_o^x]^{-1} [v_o^{\bullet\bullet}]^{-1} \quad (38)$$

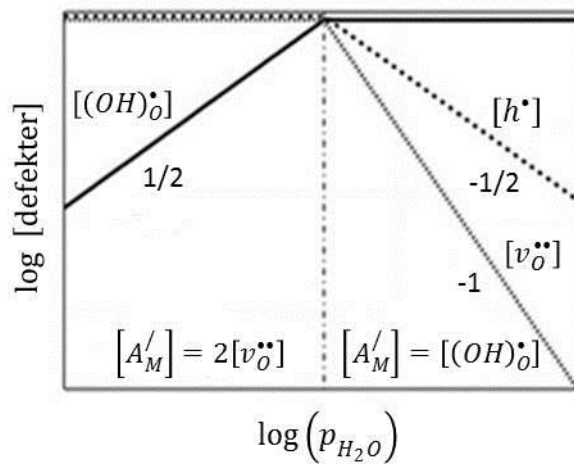
Betingelser for ladningsnøytralitet gir:

$$[(OH)_{\dot{O}}] + 2[v_{\ddot{O}}] + [h^{\bullet}] = [A'_M] \quad (39)$$

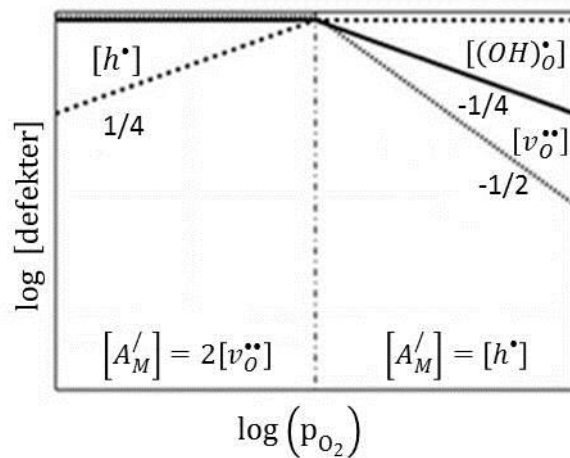
Balanse av O^{2-} plasser gir:

$$[O_{\dot{O}}^{\times}] + [v_{\ddot{O}}] + [(OH)_{\dot{O}}] = 3 \quad (40)$$

Brouwer-diagram for akseptordopet ultrafosfat er vist i Figur 66, Figur 67. Diagrammene viser skjematisk forandring i defektkonsentrasjoner ved endringen i p_{H_2O} ved konstant p_{O_2} (Figur 66) og ved endringen i p_{O_2} (Figur 67). Det er antatt at $[O_{\dot{O}}^{\times}] \approx 3$ (Unemoto et al., 2012).

Figur 66 Brouwer-diagram for akseptor dopet ultrafosfat viser skjematisk forandring i defekt konsentrasjon ved endringen i p_{H_2O} ved konstant p_{O_2} (Unemoto et al., 2012).

Figur 67 Brouwer-diagram for akseptordopet ultrafosfat viser skjematisk forandring i defekt konsentrasjon ved endringen i p_{O_2} ved konstant p_{H_2O} (Unemoto et al., 2012).